ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ नमो भगवते तुभ्यं वासुदेवाय साक्षिणे प्रद्युम्नायानिरुद्धाय नमः
संकर्षणाय च १ अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगु
रवे नमः २ श्रीगर्ग उवाच एवं श्रीकृष्णचरितं मया ते कथितं मुने चतुःपदार्थदं नृणां किं भूयः
श्रोतुमिच्छसि ३ शौनक उवाच बहुलाश्वो मैथिलेंद्रः श्रीकृष्णेष्टो हरिप्रियः किं पप्रच्छाथ देव
र्षिं तन्मे ब्रूहि तपोधन ४ श्रीगर्ग उवाच उग्रसेनं यादवेंद्रं श्रीकृष्णेन कृतं मुने श्रुत्वातिविस्मि
तो राजा नारदं प्राह मैथिलः ५ बहुलाश्व उवाच कोऽयं महत्तो राजा केन पुण्येन भूतले याद
वेंद्रो महाबुद्धिरुग्रसेनो बभूव ह ६ यस्य श्रीकृष्णचंद्रोपि सहायोऽभूद्धरिः स्वयं तस्याहो महिमा
नं मे ब्रूहि देवर्षिसत्तम ७ श्रीनारद उवाच मरुद्वंशोद्भवो राजा चक्रवर्ती कृते युगे यज्ञं चका
र विधिवन्मरुत्तो योगयज्ञितं ८ महासंभृतसंभारो हिमाद्रेः पार्श्व उत्तरे संवर्तं मुनिशार्दूलं गु
रुं कृत्वा स दीक्षितः ९ पंचयोजनविस्तीर्णा कुंडा भूयस्य चाध्वरे योजनं च समिद्दंडस्रुगास्तृतिः प
चकुंडकाः १० मेखलागर्तविस्तारं वेदशैलैर्विनिर्मिता दश सहस्रकलशाः सुवर्णा यज्ञस्तंभा बभौ महा
न् ११ विंशद्योजनविस्तीर्णः सौवर्णो यज्ञमंडपः वितानतोरणै रत्नकदलीखंडमंडितः १२
ब्रह्मरुद्रादयो देवाः सर्वाण्याप्लत्य भागिनः अश्विनौ मुनयः सर्वे तस्य यज्ञे समाययुः १३ होतारोऽ

शालग्रामशिलारूपशालग्रामशिलास्थिता: सूर्यवर्चस: पंचलक्षमुक्तालालकक्षापरे १४ साहस्रानामत्र विष्णु
सप्तलक्षं वेदविदो द्विजा: सर्वशास्त्रार्थतत्वज्ञा कोटिशोन्येऽपूजिता: १५ शालिग्रामशिलाधारिणाम्
कोट्यस्युस्तथापरा: अष्टकोट्योपायनेन्द्रेन चित्रविद्रुमपिल १६ यत्याभागं दरंति सर्वे देवा:
समासद: ते मया तेभ्यो दर्शयात् परितत्स्थास्थले १७ कोपिजीवा त्रिलोकानां मुनय: सनकादय: सहिता:
सर्वे देवा मुमुक्षोमेन लक्षीणां रुक्मपारगा: १८ संवत्सरं दर्शनार्थं तस्य चाध्वरे शक्नानां हेमसभा
शालानां नियुतानि चतुर्दश १९ शतार्बुदं रथानां तु अश्वानां वेदाश्च तासां त्रय: कोटिकोटिनवस्तानां
सहस्रमहर्षीणां महात्मने २० रथानां पंचसहस्रं गजानां शतमेवच शतभारं सुवर्णानां ब्राह्म
णेभ्यास्वदद २१ अन्नभोजनपात्राणि हेमानि प्रस्थपूरितानि मुक्तानानि विसृज्यामु गतानम्सुषा
द्विजातय: २२ विप्रपत्नै: स्वर्णपात्रे छिद्रैर्न पर्वर्जिता: हिमाद्रिपार्श्वे लोभ ददौ पितनयो
जनं २३ सहस्रस्यपथायज्ञोनतन्मान्यस्य कोटिदिविन् त्रिलोकाम्युराजेंद्रतम्लोनभविष्यति
२४ यज्ञे कुलाद्विनिर्गत्यपरिपूर्णानमस्थवं साम्नानंददर्शयामासमहत्मायमहात्मने २५ नमा
लोकस्य हरिंतत्वा रुक्मांजलि पुरोनृप: गदितुंनसमर्थो भूद्रोमांचीप्रेमविह्वल: २६ तंप्रेम पूरितं हृ
ष्टापतितं पादयोनतं उवाच भगवान्स्नाक्षान्मेघगंभीरवाणिना २७ श्रीभगवानुवाच राजंस्त्वयाहं

ग. सं. विनाशेन त्रैलोक्यवितो निष्कारणार्थं नवैः समर्चितः वरं परं ब्रूहि महाभाग त्वं दास्यामि देवैरपि दुर्लभं
वि दिवि २८ नारद उवाच श्रुत्वेत्थं गिरं राजा मरुत्तः कृतांजलिः प्रदक्षिणीकृत्य हरिं परेश्वरं संपूज्य भक्त्या
विसर्गोपचारकैर्नत्वा सगद्गदया गिराब्रवीत् २९ मरुत्त उवाच न वेच्छामि त्वच्चरणारविंदवरप
२ रं श्रीशकृष्णात्परमो न गमः समस्तगोगोपविलोचनैर्विद्युतिः एवं ततिः रूपं हृदि ध्यानं रेमेशः ३० तथापि
याचे नववत्समगोरनाथा द्वारविंदं हृदयारविंदात् कदापि मेमा वजनतु वजेश्वरम् त्वं च नुरंगो वि
दुरचै संपदे ३१ श्रीभगवानुवाच धन्योसि राजेन्द्र नृपः नेत्रैः सामभिः पुत्रो मितन्यापिविष्टैर्न काम
मत तथापि मनोवरयेच्छितं परं विनाप लेभः भक्तिमुखा त्रयं भूतः ३२ मरुत्त उवाच देवं परमेव
रमीश्वरं श्रीवैकुण्ठलोके परमनाथकानने रम्यं स्थितं मां निजभक्तवत्सलान स्मिन्पुरे भक्त
जनैः पौरैः सह ३३ नारद उवाच अस्मिन्क्षणे देवमनोरथानां तेषु विघ्नेषु गोपगणाः ततः तस्मा
न्नाकं धरसांगमसंस्थमवानिलोवरमपदं करिष्यामि ३४ श्रीनारद उवाच इत्युक्त्वा भगवान्साक्षा
त्तत्रैवान्तरधीयत सोपि नृमरुत्तो राजा व्यासेनोपभुवर ३५ तेयज्ञं कारयामास राजसूयं हरीक्ष्यं
किं इह लेभे त्रिलोकोत्तमभक्तानामेष विलेश्वर ३६ मरुत्ताख्यापि चरितं यः शृणोति नरो नृप तस्मा एवं
तानेव एवं राजन्भक्तियुक्तः प्रजापते इति श्रीमद्गर्गाचार्य संहितायां श्रीविश्वजित्खंडे नारदबहुलाश्व २

संवादेश्रीमन्नोपाख्यानेनामपञ्चमोऽध्यायः १ बहुलाश्वउवाच कथंचकारविधिवद्राजसूयंनृपाध्व
रंनृपः श्रीकृष्णेनसहायेनवदैतन्मैथिलंमुने १ श्रीनारदउवाच उग्रसेनःसुधर्मायांकृष्णंसंपू
ज्यचैकदा नत्वाप्राहप्रसन्नात्माकृताञ्जलिपुटःस्मयन् २ उग्रसेनउवाच भगवान्नारदमुखाच्छ्रु
त्वयस्यमहत्फलं तेयज्ञेराजसूयाख्यंकरिष्यामितवाज्ञया ३ त्वत्पादसेवयापूर्वेमनोरथमहा
र्णवं तेरुर्जगत्तत्स्वेनकृत्यनिर्भयाःपुरुषोत्तमः ४ श्रीभगवानुवाच सम्यग्व्यवसितंराजन्भवता
यादवेश्वरः यज्ञेनतेनजगत्कीर्तिस्त्रिलोक्यांसंभविष्यति ५ समानीयायादवाःसर्वेलोकपाञ्जिगी
षवः जित्वाऽऽसीनाभासिषंप्रतिहरिष्यंतिवलिंदिशां ६ आहूययादवान्साक्षात्तत्सभांकृत्वापरम
वेश्यः तांबूलवीटिकांधृत्वाप्रतिज्ञांकारयत्प्रभो ७ श्रीनारदउवाच सुपर्वकादीनाहूयप्राकृतिं
हासनेस्थितः सुधर्मायांप्राहनृपोधृत्वातांबूलवीटिकां ८ उग्रसेनउवाच योजयोत्स्यरेसर्वा
जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् सतस्वीमत्कोदंडीसोगृह्णातुतांबूलवीटिकां ९ नारदउवाच नपेयुस्तूष्णीं
भूतेषुतत्सुसर्वेषुनृपेषुच लोभंदनपवमग्राम जग्राहतांबूलाचयंमहात्मानत्वानृपंमैथिलशंव
गाि: १० प्रद्युम्नउवाच विजित्यसमरेसर्वान्जंबूद्वीपस्थितान्नृपान् रक्षोऽस्यवलिंतेप्रगृह्णामि
स्वाम्यहंवलात् ११ सुराज्ञांसर्गतंसंभोवृद्धास्मात्प्रगुरोसत्या तस्यासुरागत्यमेसयात्तकुर्य्यां

ग॰ सं॰ किलमैवेदिदं १२ नारद उवाच श्रुत्वा वचः शंवरारेः साधुसाध्विति नृपयाः उग्रसेनं प्रशंसतः
वि॰ चक्रेतत्रगृहयदूत्तमं १३ गर्गाचार्यात्समाहूतैर्व्यासपराशरैः नारदानेकारचामात्मुनि
३ भिर्वेदमन्त्रैः श्रीमिः १४ उग्रसेनोपतिलकं प्रद्युम्नस्य चकार ह वह्निं हत्वा नमः स्वकृत्य सर्वेयादवयू
थपाः १५ उग्रसेनोददौरथं प्रद्युम्नाय महात्मने कवचं च ददौ साक्षाद्वसुदेवो महाबलः १६ स्व
तूणौ ह्यविशिनः कृष्णतूणाव क्षयसायको धनुस्सशार्ङ्गं धनुषः समुत्याय ददौ हरिः १७ कीरीट
कुंडले दिव्ये पीतवासो मनोहरं छत्रं चामरे साक्षाद्बलभद्रो ददौ पुनः १८ शानवं ददौ न
भैवसुदेवो महामना उद्धवः प्रददौ साक्षान्मालां किंकिणीं तदा १९ अक्रूरो ददौ दिव्यपावनं
मं खेविजयदं ददौ प्रोहसन्कवचं च त्रिं गर्गाचार्यौ ददौ मुनिः २० नदेवस्त्वागतः शक्रो लोकपा
लौसको तुरंगं सामनुर्वेलपि वायौ देवर्षिगणा संहृतो २१ प्रद्युम्नाय ददौ स्कन्द लिखशिम्स लंति
ज्वलप्रभं ब्रह्मा ददौ महाराज पद्मरागं शिरोमणिं २२ वाणीं चायां शालिधरः शक्तिं पाशं विम
र्दितौ वायुस्तव्यजने दिव्ये ममोदं ददौ पुनः २३ रथिगंदां महागुर्वीं कुबेरो रत्नमालिकां चंद्र
कांतमणिं चंद्रः पादिम चलनानयान् २४ दितिरम्याद्भुतं प्रादादिव्यं वामं परे प्रद्युम्नाय ददौ राम
कुंतेशभद्रकालीं गरखेती २५ हैमाढ्य सत्त्वपीयूषं सहस्रस्य च संयुतं विश्वकर्मकृतं साक्षाद् ३

सांगोपांगं विहितं मंगलं २६ सहस्रचक्रसंयुक्तं मनोवेगं घनस्वनं मंजीरकिंकिणीजालं घंटाटंकारभी
षणं २७ रथं ददौ महादिव्यं सहस्रध्वजशोभितं जैत्रं रत्नमयं शाक्रः प्रद्युम्नाय महात्मने २८
शंखदुंदुभयो नेदुस्तालवीणानदयकाः मृदंगा वेणवो गोमुखा जयध्वनिसमाकुलैः २९ वेदघोषै
र्लाजपुष्पैर्मुक्तावर्षसमन्वितैः प्रद्युम्नस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ३० इति श्रीमद्ग° विश्व
जित्खंडे नाम प्रद्युम्नविजयाभिषेको नाम द्वितीयोध्यायः २ नारद उवाच सुपर्वलोकाद्धरिं कार्ष्णि
स्मृत्वैनं वल्लवगुरुं नीत्वाज्ञां स रथमारुह्य स्वकुमारैः स्वलया विनिर्ययौ १ यथा तमनुगाः सर्वे याद
वा रकृष्णाह्वयः भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः २ तथा बभ्रुमातरः सर्वे गदाद्याः कृष्णनंदि
नाः स्वपुत्राः सबलाः सर्वे संवाद्या महारथा ३ किरीटिनः कुंडलिनो लोहकंचुकमंडिता
श्चतुरंगबलोपेताः कोटिशः सैनिका ययुः ४ कलापैः स्फुरन्महार्हैः मीननालध्वजै रथैः सूर्यमं
डलसंकाशैः ध्वजबलाप्लवनियोजितैः ५ चामरांदोलितैर्दिव्यैः वीरमंडलमंडितैः सौवर्णैर्दैत्यपि
ष्ट्याभैरप्युर्वीतलमनोहरैः ६ मदच्युतस्मितमुखाः हेममालासमन्विताः महोद्वृत्ता गजा उच्चारणाह
घंटानादितपावराः ७ सिंदूरपिशराः सामद्युतिदिग्विभाविनाः विंध्याचलसमानोद्गताः संघैः सन्नद्धा पा ८
केचिद्द्रुतमनुकल्पिताः केचिन्मत्तामृगाः पुरे विंध्याचलसमाः केचित्केचित्काषमिरसंभृताः १० मल

ग॰ सं॰ वंगसंभवाः केचिद्गुर्जरदेशभवाः परे सौराष्ट्रभवाः केचित्केरलाः सवनसंभवाः ११ ऐरावतकुले
वि॰ जाताश्चतुर्दंताः कलापिनः निःसृताः नागहस्तिमायाः गंधे त्रिमुखितो परे १२ ध्वजापुत्राः कोटि
४ गजाः कोटिदुन्दुभिसंयुताः कोटिशस्त्याः महामात्रैः रत्नमंडलमंडिताः १३ गजेंद्रयंत्रा घनपृष्ठा
मानीजावरणाजिताः ईतलनीवीरनुलवलैश्चामकराश्च १४ कौरंगुल्मान्सुमुखाघोनपथं
नोकं मंडले कंपयंतो भुवं यांदेशाद्रींहैरावलाः १५ उष्णीषिमिरुसैलाद्यैर्नानवर्णैः सितस्थलैः
खेदयंत स्म शत्रूणां बलमेनादृशणानि: १६ तुरंगान्निर्गताशतन्केचित्मास्याः कालिंगजाः शैा
श्चीनजाः कौशलाश्चवैदर्भाः कुरुजांगलाः १७ कांबोजजाः केकयाः कुंतिसंभवाः दारदाः केरला
मुंगाः वागाविकटसंभवाः १८ कौंकणाः कोटकाः केचित्काश्मीरगौर्जरशहयाः सौवीराः
सैंधवाः केचिन्मांचालाः स्मार्बुदा परे १९ कच्छाश्च केचिद्गानमीः गांधाराः मालवादयः महा
राष्ट्रभवाः केचित्तैलंगाजलसंभवाः २० परिपूर्णानमस्त्यापि स्त्रीकसमस्यमहात्मनः वाजिशाला
सुवर्णेन्यथ्यैवलेवियोगिनाः २१ श्वेतद्वीपाच्चवैकुंठाननाजितपदात्प रमावैकुंठलोकाच्च प्राप्ता
पतेऽपि निर्गताः २२ हेमहारसमायुक्ताः मुक्तमालामनोहराः शिरोवामणिमंदारश्मिसेविताः सुप
रिच्छदाः २३ चामरैर्मंडिताः पुच्छमुखपदस्फुरत्प्रभाः यादवानां महासैन्ये हयांश्चेदृशाहयाः २५ राम
४

वायुवेगा मनोवेगा नस्पृशन्तः पदैर्भुवं सपक्षा मंत्रेपुत्रिणा वर्द्देहस्थपि मेथिल २५ वृजंतः पारमा
र्गनज्ञालेशगाभवेयुच दृश्यंते विविधाश्चान्याः स्कन्धावारास्मिथुमैथिल २६ गंडशैलानदीदुर्गागर्त
प्रासादसंयुतान् विलंघयंतः सततं चंचला लोलनुरंगमाः २७ मयूरीतित्तिरीक्रौंचीहंसीवेषाञ्जनी
गतीः कुर्वन्तो भुवि नन्त्यंतो मैथिलेंद्र श्वमानाः २८ केचित्सपक्षा दिव्यांगा यथा मनोहराः पीतपु
च्छाः श्वेतवर्णा वाजिमाला विनिर्गताः २९ उच्चैःश्रवःकुलोत्पन्नाः सूर्याश्वाः श्वेतवापरे शुक्लिनी मु
नविद्याद्यावरलोकजवायोर्जिताः ३० केचिन्नीलाश्वमाः केचिच्चित्रवर्णा मनोहराः सुवर्णनीपुष्प
संकाशाः स्वर्णगौरा हरिप्रभाः ३१ पद्मरागप्रभाः केचित्सर्वलक्षणलक्षिताः कोटिशः को
टिशो राजन् निर्ययुर्निर्गता हयाः ३२ धनुर्भिस्तोमरैः सैन्यं संग्रामे लक्षकोटिशः शक्तिभिन्नशस्त्रा
च्छिन्नाश्चान्यवर्मणा सन्ध्यापरे ३३ वर्षन्तः सस्तुधाराभिपुलयाधीमासाक्षम् दृश्यमानास्वरूपश्चेतमर्द
यतोस्वनीस्त्रधे ३४ एवं विनिर्गतं राजन्यद्वंतां विपुलं बलं दृष्ट्वा सुरासुराः सर्वे विस्मितास्तुः परमा
द्भुतं ३५ इति श्रीमद्. वि. ना. व. यादवसैन्यनिर्गमनं नाम द्वितीयोऽध्यायः २ नारद उवाच ॥
इत्थं सैन्यान्तरं वीरं प्रद्युम्नं धन्विनां वरं श्रीकृष्णबलदेवाभ्यां प्रगमेन उवाच ह १ उग्रसेन उवा
च हे प्रद्युम्न महावीर रक्षिलक्ष्मरूपचातुरं विजित्य नृपतीन्सर्वान्दुर्वारकानागमिष्यसि २ मत्ते

ग॰सं॰ प्रमत्तमुन्मत्तं सुप्तं बालं जडं स्त्रियं प्रपन्नं विरथं भीतं न रिपुं हन्ति धर्मवित् ३ राज्ञो हि परमो धर्मो युद्धा
वि र्त्तानां निग्रहः उग्रस्यान्नं व पश्चस्य मा तु लायो वधा हेताः ४ उमान्योपि रुक्मी वैश्यास्य सं
५ भाविनो धमः मृते सुनिरनुक्रोशो नृपाणां न हि धा वधः ५ नेनो राजा प्रजा भर्तुः धर्मयुद्धे वधो हि वां
स्याहिताजेनयान्पूर्वं प्राह स्वायंभुवो मनुः ६ यो राजा निर्भयो भूत्वा कृत्वा ग्रीष्मगा तोयमुः स गच्छे
त्पाम परमं भीत्वा मार्तंडमंडले ७ भवादृशा दुपरमत्स्त्वा युद्धे प्रनीचयः वृत्रघ्नः दात्रियो भूत्वा समरा
ते रवं व्रजेत् ८ सेनाः रहान्तु राजा हि सेना राज्ञा न मे यदि मृतः कृष्णगतेरहेडवि ने मारा धीरा ध्वि ९ पूर्वं च
पादत्राः सर्वे समर्थ बलवाहनाः काश्चिंमेवाभिरहं तु काश्चिंपैः परिरक्षतु १० गांधो विप्राः सुराधर्म
छंदं सिमुखि साधवः रक्षनीयाः महाप्त्वेर्मनुष्यैर्मोक्षकांक्षिभिः ११ वेदा विष्णुश्चचो विशामुखं गाव
त्तानुहरेः शृंगाणि दैवताः साहाय्यायधो मसवा स्मृताः १२ श्रीकृष्णो यं हरिः साक्षात्परिपूर्णो
तम प्रभुः तेषां विरोत्रे विमे तेषां नु विजयः सदा १३ श्रीनारद उवाच पिरमाज्ञगृहः साहाड्य
सेनस्य प्रमनं प्रशोम्युर्योदवाः सर्वे कृत्वांजलिपुटान्नृप १४ उग्रसेने नृपं प्राह मुदेवं च संहर्षि ना
नामकारं शिप्रि रसा गार्ग्याचार्यं महामुनिं १५ कृष्णो कृष्णवल्सदे गर्भावापिताते ऽस्वेपस्वर दिव्नया राम
वेहे शुक्रः प्रवया यादवैः सहः १६ चतुर्योजनल्लेवीयं राज्ञमानोषिप्रस्तावे वयौ हेमसमपैसेवैः सिवे ५

ग॰सं॰ बहुलाश्व उवाच   कान्कान्देशान्ययौजेतुंक्रमतःश्रीहरेःसुतः तस्यकर्माण्यहंब्रूहिदेवर्षिसत
मः १ अहोश्रीकृष्णचंद्रस्यचरणांभोरुहेरसाः पुनातिप्रभुनाध्यानात्पापिनंसकुलंजगत् २ नारद

वि॰ उवाच साधुसाधुत्वयापृष्टंसाधुतेविमलामतिः चरित्रंकृष्णभक्तानांपुनातिभुवनत्रयं ३ नानका

६ लेमेधधाराग्न्यष्टमेसर्वराजोऽपिच कविश्वसखायेवजानन्हरेःश्रीमतोगुणान् ४ वसुधेजनमात्रे
हिषाघायस्वपत्रस्वयमे तेनश्वेतानपत्राणग्राभितोमर्कोलासुतः ५ रथेनशक्रदत्तेनस्वसैन्यपरि
वारितः कच्छदेशान्ययौजेतुंत्रिपुरान्गिरिशोयथा ६ कच्छदेशाधिपःश्रीमान्नृपोबाधीविनिर्गतः
सेनांग्रतोनानामार्गातंज्ञात्वापुरीतोलीसमायया ७ प्रद्युम्नस्यागतामेनामाराजपादप्रपाडनैः चूर्णीयंसि
न्नरत्नदेशान्ययौतत्रमैथिल ८ रश्मिनेत्नमुद्रोजंदेरधीमनोनमोमकरा मयंप्राप्तजनाःसर्वेकच्छदे
शनिवासिनः ९ नदानिपर्षितःप्रभोगजावाहेममालिनां नीलाश्चपंचशतंमत्तपधोहयानामयुतंतथा १०
शिवराज्ञारथानुवरानानामाणनलस्यमनुरवे दत्वाबलिंननामाशुसुरवज्ञात्वकुक्करदूयः ११ ततःसन्मुखः
संवगाति प्रद्युम्नात्नमालिकां संस्थाप्यराजेतंराजेंतेषांहिप्रकृतिमतां १२ कालिंगान्ययौजेतुंल
न्नरातोनंदनोबलि एकमसनात्केःसतंनीसैन्यमेधरविरिवज्वलन् १३ कालिंगराजःस्वबलैःसमर्पबलावो राम
हेनेः निर्ययौसम्मुखेयोद्धुंप्रद्युम्नस्यमहात्मनःस्य १४ कालिंगमागतंवीक्ष्यानिरुद्धोधन्विनांवरः ६

रैवैर्वृतोऽसुरः १७ सुगुप्तो वाहिनीयुक्तो कृतवर्मा महाबलः ध्वजिनीसहितः पश्चादक्रूरो धान्वि
नांवरः १८ तस्य पश्चादुद्धवो मंत्री ग्रामिणी पंचसंयुतः तस्य पश्चात्तु रूढश्चंद्रसुनाम स्वघ्रादशास्मृताः १९
वसुर्महारथानाम्यत्रामादौ हरिहरीतिवृताः प्रद्युम्नास्यानिरुद्धस्य दीप्तिमान्भानुरेव च २० सांबोम
धुवहद्भानुश्चित्रभानुस्तथैकोऽनरागः पुष्करो देववाहुश्च श्रुतदेवः सुनंदनः चित्रभानुर्विरूपश्च कवि
न्यग्रोधएव च २२ तस्य पश्चाद्यदुः सर्वे गदाद्याः कृष्णनोदिताः भोजवृष्णंधकमधुशूरसेन दशार्हक
२३ उग्रसेनं नृपं वीराः कोटिशो रथयायिनः श्वेतातपत्रचामरे तस्मै नृपेन्द्रकरैः कोटिशो नृप मिथु २४ इत्थं
यदूनां चलतां नृपाणां विकर्षतां नामहती च सेना कोदंडटंकाररवो नभस्स्पृक्कोधुकारश्चा ताडितदुंदु
भिनां २४ इभेन्द्रवीत्कारहयेंद्रहेषाणां न दद्रुनेरीरदवीरगर्जनैः दशानिनादैः परमाद्भुतैस्तैः
ब्रह्मांडमेघाश्च वने विरेजिरे २५ गजेन्द्रसोम्यं सम्मेवद्दिग्गजाः महत्त्वतेनैकासयिहीरकाश्च सयोपा
दुर्गाणि वज्रेविधुर्मुपृथ्वीति सह साकौ चलतां महत्त्वमतं २६ कूर्मस्तु किंकाविवतिकेवदंतः कुतः
स्माश्च आमहस्तिद्रुवंतः उपरूपालेपधियेवेकृषातिच चालनोकैः सहिताचलाति २७ पथ्येतनयस्त
स्यहरिः परस्य घ्राणामारंविदेहमथुरा च तरायताः यो मन्मथस्तु स्वर्गेरुपगायदेः कुले तस्मैनमो नेत्रसु
शाय मूर्ध्ने २८ इति श्रीगर्गसं॰ वि॰ ना॰ ब॰ प्रद्युम्नदिग्विजययात्रायां प्रस्थानं नाम चतुर्थोऽध्याय ४

रथेनैकेन तत्सैन्यं पुष्पधन्वा महारथः १४ प्रमथ्याशेषकालिङ्गं दन्तैर्दन्तभीरवान् स्वपुत्रं नान्वीश १
स्यापरं कारयन्प्रभुः १६ स्वसर्वस्य ततः सर्वे स्यापुत्राद्धीनिवारिताः अनिरुद्धः प्रद्युम्नोपेन्द्रप्रमुखाः स्वयमन्तः १७
अनिरुद्धस्य वामेऽध्ये वेदिं दीप्तां द्विजास्तथा गन्धमाल्याभिरलङ्कृताः तदाभिर्मल्लहस्ते तथा १८ स्थाप्य स्वरू
पं चरतां हत्वा हतनायकाः रथमारुह्य वोत्थाने निपेतुः पादपादव १९ पलायमानां स्तांस्तेनां कालिङ्गो
वीक्ष्य मे विल २० आजगाम गजारूढो विच्छिन्नकवचो रणे २१ छिन्नभिन्नविभारयुक्तां गदां चिक्षेप मत्सरं गजे
न पातयन्वीरः कुम्भानन्धनबुद्ध्यली २१ गदाप्रहारस्य पितेः किंचिदाकुलमानसं अनिरुद्धं समुद्वीक्ष्य बाहवा
क्रोधमूर्छिताः २२ तदैव तेषु कालिङ्गः वीक्षितो दत्तोऽस्मुसुभिः समं सङ्घरूपेण कुमारास्यं तु भिर्वभा २३
कालिङ्गोऽपि नराङ्कुशः सर्वं तत्त्वाधनुष्यवं टङ्कारयन्मुहुर्बाणैर्बाह्वांश्च शीघ्रकारह २४ गदां गदां समभ्याद
यवलदेवानुज्ञो वलि स्यन्दनाद्वामामामां महत्सेनमेपिलः २५ मुष्टिभिर्वज्रहारैश्च तिग्मशीर्षोभ्यधाम
दा २६ वज्रप्रहारेणाचेतुमेलोधघातर २६ कालिङ्गपादे नमस्त्वा गृहीत्वा महाबाहोर्गदां गदं चेतो ज्ञा
मास कालिङ्गं बगारस्मदा २७ कालिङ्गाङ्गदं योमन्त्रं धोरं पुङ्खं वक्षवहः विस्फुलिङ्गान्मत्सरं सोद्गद चूर्णीता
भवत्तु २८ गदामहत्याकालिङ्गं पातयित्वा रथाङ्गमो चकर्ष स्वके रागानुकालीनेगरुडो यथा २९ गदाग्र
हास्य पिनाम्पूर्णीनासिकं लिङ्गराट् आवर्षा प्रासरोमोऽपि प्रद्युम्नस्य महात्मनः ३० दन्त्वावलिङ्गरात्रले

ना॰ सं॰
वि॰
७

अस्त्वालिंगराजस्त्वं देवदेव परमेश्वरोसि श्रीपार्वत्यंकः प्रमेहेनाकौतवं जमोयथा दंड्यरेनमस्ते ३१ इतिश्री
मत्स्यपु॰ वि॰ नाग॰ खं॰ कलिंगदेशविजयोनाम पंचमोध्यायः ५ नारद उवाच इत्थं जित्वा पुष्कलिंगं पृथु
बाहुर्देवेश्वरः मलयं च वंगाखरास्याज्ञलिवैरवानरो यथा १ जितिंदुर्गासमुमाथुरं धन्वदेशाधिपं केचं उग्रवेग
बवामामज्ञाल्यागेपादवेश्वरः २ जितिंदुर्गागतः माहाड्डुवोवृत्तिमनमः समामेमगव्रदृहस्यरस्तुरांजन्मा
लोमेन ३ उग्रसेनोपादवेद्रोंगाजरजेश्वरोमहान् जंबूद्वीपनृपान् जित्वा राजसूयं करिष्यसि ४ परिश्रुत्य
नमहामासास्त्वी कस्मामगयान्स्वयं समंस्यम्बुसोडपतिर्मित्रतस्या भयस्त्री ५ नेनवेवैविनः मासामयुम्नो
पन्थिनांवरः श्रीधुंनस्संवलिंनीत्याकुलंकोपशल्पहलवे ६ श्रीनारद उवाच श्रुत्वा किंचिस्रकुपितोवीर्य्यवांश्रो
ष्ठेमहोधनः उग्रवेगाहन्नृपतिर्गयोनामसत्वलः ७ गय उवाच वलिनंमेनदत्यामिविनायुधेमहामते
मुल्पकालेनपदवोगतासंदुर्भिमवाहस्थाः ८ इत्युक्तः उद्धवोराजनयंवशंसिममेन्यमः सर्वेषांयादवानांच प्र
त्यक्नांसमपश्यत ९ नैवदहकिंशगीपुत्रोजितिंदुर्गासमायथो दुर्गावनगजपादस्वनगरेमुत्रनान्धुमान् १०
यद्वोहिता भ्यासंपुत्रोगयोवाधुंवनिर्ययो ननमेन्येर्यादवैः मार्धयोरंपुत्रुंवभवह ११ रथिनोरथिभिस्तत्रा
अवाहागजैः सह अश्ववारैरश्ववारा वीरावीरैः परस्परं १२ युयुधुस्तीक्ष्णवाणौघैश्च मेघरागदष्टिभिः पा
दैः परस्परैः एवनवप्राज्ञष्ठीभिर्भुषुंडिभिः १३ दृश्यमानास्तत्रयदुभिर्गयवीरामयातुराः सर्वेस्वस्वरा

स्यन्दनाद्द्रुद्रुवुस्तेहि सिंहोस्पृशा २४ पलायमानेसर्वलेगयोनाममहाबलः एकाकिप्रययौयोद्धुंधनुष्टंकार
यन्मुहुः २५ दीप्तिमान्रुक्मपुत्रस्तुधनुर्वाणोतिवीर्यवान् एकेनमार्गणेनैवप्रेक्ष्यमाणोकेतुंसमुच्छिनत् २६
रथंचवाणैर्विशिखैकवचंचविभेदपुनः धनुश्चास्यविच्छेददशभिर्वाणैर्महाबलः २७ गयोन्यद्धनुरादाय
दीप्तिमन्तंहरेसुतं ज्याघोमवाणाविशिखान्गजेषनवद्धलो २८ नस्महारेसमरेकिंचिद्व्याकुला
मानसः दीप्तिमान[illegible]ग्राहहस्तान्निमेषात्विरथं २९ चिच्छेदभ्यामपित्वानागपाश्वायमहात्मने
माधिनवृद्धयाभिसायुधोवक्रयोधिरंसमर २० गयोपिवायानेतारजनमूर्छितोमभूद्रणांगणे दीप्तिमांश्च
धनुःकोलाकर्षयंस्तलस्तलेरिपुं ३१ प्रद्युम्नस्यपुरःप्रागात्कुंजेगारूढोयथा नरकंदुंभयोनेदंदेवद्रुंदुभयत
त्या ३२ आकाशादवृषुर्देवाःपुष्पवर्षाणिपार्थिवाः गदेवत्तेनापिसमर्चितांगोपिस्तौरुक्मपुत्रोन्नपसंवरातिः
स्वर्वनिकांसप्रययौमहात्माप्रद्योकरीकांस्त्वामविभिवालिः ३३ ससुन्वागतेगेतेनपसेनएवहिसम
येयाभामसमालवाधिपः स्नानियत्तूंसुवर्णासहस्मनेप्रधावितोमेपिलःनस्वभावयिन् ३४
गजाधिदेवीस्वपितुःपितुःस्वमातरानस्यतांसम्मुगोमहामना यदानुविंदोपरिसंभनस्सुनावभाव
नोमालवदेशसंभवो ३५ प्रद्युम्नोधन्विनांश्रेष्ठःपुरीमाहिष्मतीययौः यादवैःसर्वलैसार्द्धंनर्मदांसद
दर्शोह ३६ राजतांमंदकलोलैःस्फारमिलाकामिव वहंतीपुष्पानिचयमुष्णिहंमुद्रिकामिवः ३७

ना॰ म॰ बलभीमो वसुन्नतामिः पृथ्वीनेमीधवीरसैः स्मृत द्विमेर्दितैमद्भिश्च देवैः स्वर्गं नदीमिव॥ २८ नमो रेशशाविरेणुर्भुजैः
वि प्रद्युम्नो वासुदेवेश्वरः स्थितो भुक्ताद्देवैः साकं देवैरिंद्र इव प्रभुः इन्द्रनीलो महाराजा तिमाक्षनीपतिः स्व
८ हस्तं प्रेषयामास प्रद्युम्नाय महात्मने ३० प्रद्युम्नराजमिविरे हूतो नत्वा कृताञ्जलिः उवाच केचयेनत्रसर्वेधा॥ न
गारराघवतां नय ३१ दूत उवाच हस्तिनापुरनाथेन धर्मराजेन धीमता स्थापितो भिवलो वीरः बलीक
स्मिन्नदास्यति ३२ मुक्तेधनावरे छाजाभिर्द्रव्यं वच्छन्ति माल्यवान् योधव्यं न भवद्भिश्च विफलो हि रणो
वै ३३ प्रद्युम्न उवाच यज्ञाश्वो दृढकालितोऽस्ति यथा नका भिर्मुत्तोपि वलिं प्रदास्यसि रूपं न ज्ञानातिम
होग्रसेनकं माहिष्मतीशो यमतीधराजराट् ३४ नारद उवाच उक्तो हृतः स देवाश्च गत्वा माहिष्मतीपतीं सभा
यां कथयामास प्रद्युम्नकथितं वच ३५ यदूनां मुख्रदर्शनं वीरं माहिष्मतीपतिः गजानां पंचसहस्त्रैः हयानां
नियुतं शुभं ३६ रथानामयुतं सैन्यं नीत्वा राजा विनिर्गतः वलिं ददौ स मेध्याय प्रद्युम्नाय महात्मने ३७
इति श्रीगसं॰ वि॰ ना॰ ब॰ मलयध्वजमालवमाहिष्मतीदेशविजयो नाम षष्ठोऽध्यायः ६ नारद उवाच प्रद्युम्नो
यमहावीर्यो जित्वा माहिष्मतीपतिः विकर्षन्नर्मदातीरे गां गुर्जरराष्ट्रं समाययौ १ गुर्जराधिपतिर्वीरः ऋष्य
नाम महाबलः उपाहरन्नृपायाकाशिं बलिं पुष्टाहि यज्ञाधिराट् २ मद्यल्लात्साठ उत्तीर्णो नीत्वा यादवेन्द्रो महाबलः राम
विकर्षन्नर्मदातीरे मनां चेदिदेशं ददर्श यो ३ दमघोषस्ततो दिव्यो वसुदेवसखः पतिः शिशुपालसुतस्य ८

पुत्रः सुतसः शत्रुघ्नकीर्त्तितः ४ अभीवायमहाबुधिर्मे दमघोषं महाबलः तत्वाग्राहमहाबुद्धिः सुकृ
तो बुद्धिसत्तमः ५ उद्धव उवाच राजन्देहि बलिने तस्मै उग्रसेनाय मन्मते विजित्य नृपतीन्यो
मोगरान्समर्पंकरिष्यति ६ नारद उवाच एतच्छ्रुत्वा मया वचनं दमघोषसुतः खलः स्फुरदोष्ठेम
सुपुरः शाहेदं मदमिलितं ७ शिशुपाल उवाच उग्रसेनाय काललग्नतिरहो चित्रमिदं जगाद विधेः कु
लालस्य क[illegible]पत्ने भविधाने ८ कुराजहंसः काकः कुकुमूर्द्धेः पंडितमन्यके हस्त्यादिविजेष्यं
तिल्पं चक्रवर्त्तिनमीश्वरं ९ ययातिशापाद्यदवो भ्रष्टराज्यपदाः स्मृताः राज्यं [illegible] त्थ नं
लेनाधवराइव १० यवंशः सभोजो राज्ञामूर्द्ध्वेपुत्रोहि पंडितः निर्धनस्य धनेप्राप्य [illegible] ज्ञान
११ [illegible] राज्यत्वं समुपागतः मंत्री [illegible] देवेन [illegible] नृपः १२ तस्य मंत्री
वसुदेवो [illegible] पाकुरं मधुरां [illegible] १३ अभीस्यापि नंदस्य सर्वे पुत्रः
प्रकीर्त्तितः वसुदेवो [illegible] १४ वसुदेवात्कौरवराजादयं स्याम कुन्तो भवन् पिताम
हो [illegible] देवचः १५ प्रद्युम्नं कस्तु [illegible] कृष्णस्य लीं [illegible] ष्यामि
महीं कर्तुं मया यादवी १६ श्रीनारद उवाच एतत्कापन [illegible] दिनं वीक्ष्य
चेदिराजसुतमब्रवीत् १७ दमघोष उवाच [illegible] पुत्र वक्ष्यामि क्रोधं माकुरु माकुरु [illegible] वरेत

ग·मं·
वि·
९

कार्येन सिद्धिं विंदेत सौ १९ धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं नस्तर्धमासमं तस्मान्मामप्रकर्त्तव्यं मान्यो
न समः दृश्यं मुखे २० दानेन राज्ञे मामदानेन सत्क्रियया पुनः सत्क्रियाविषये या योग्यं तुरां स स्वेच्छया राजेश २०
यदि च श्वा दिवा स्वैव वन्नान्निमं वै धिनेस्मृतः वेदियानां च वृक्षीनां कामिने छामितत्वकः २१ नारद उवाच
शिशुपालो वा धिमोपिदमथो वैतापीमता नो कश्चित्किंचिदुक्तमतान्मृत्मीमृतोमहाबलः २२ श्रुतिस्मृता
क्वचिद्पि राजन् राज्ञी स्वसा सुभा स्मृता मुनस्य राजन् व समेत्य पुत्रं शिशुपालं तं नं प्रत्याह समम्यागविनयान्विता सा २३
श्रुतश्रवाचा उवाच मा पुत्र खेदं कुरु तात्कदाचिन्मामृत हि लिम्भे दिपपार्द्धवानां तेमामुलोयं किलस्मृरा
स्मृत्वानुर्भो न वर्तेन सुतरामहस्मा २४ तस्यात्मजायेत्र सभभत्तानि प्रद्युम्नमुख्याः प्रान शोमहीत संप्र
सतौ या स्वमयाभवद्भिः मंत्रालानि पान हिं बुद्धयो गया २५ सुहं रामीष्या मिसमाई चिता नेतुम्त्व पान्नो
तस्मागतां स्मात् स्वं विरोधं केटमनामहो सैववर्तनां र स्त्रीयं ममवः कदाचित् २६ शिशुपाल उवाच मम
शत्रुरामकृष्णो यादवः शत्रुवः स्मम धामविष्यामिनाम्नर्वानृपैरहं तु निरस्कृतः २७ पुरा वैकुंडिनपुरेयो
भ्यां मे हलवं हृतं विवाहे वा रितो मैवराम हुस्ना वरिमम २८ यदि ते वा पादवानां पुत्रां पदेसं करिष्यथ तदा
त्वां सह पित्रा च निग्रहीष्ये गरेहरे: २९ कारागारे का स्वामि कंसः स्वविरोधिना स्वन्वयाचेद्धिष्यामि शाध हम
वो मेनदर्पटः वाहिनी मे स्वापत्रेस्मिन् -------- ३० नारद उवाच सद्रुचः परुषं श्रुत्वा तत्क्षमी यदो ९

ग.सं. करोत २ खड्गछिन्नो वासेकाक्षीरेन्नछिन्दन्तरीन्मृधे नीहारमेघपटलैर्भानुर्भानुरिवस्फुरन् ३ हस्ति
वि. कोटिच्छिन्नकुम्भानां भानुः खड्गेन मैथिल मुक्ताभिर्पेनुस्मस्य यथानारकः तीनकर्मराम ४ ताराणामात्रणानतैर्मे
११ निपात्य पिशाचरणांगणे रंगपिंगोपरिभ्राम्यन्नानुवीरो महाबलः ५ लक्ष्मदत्तेन खड्गेन रथानांगरंगपिं
गवोः छित्वाद्द्यान्सनेत्रं स्म भानुर्बुद्धिच्छिद्याकरोत ६ खड्गोनीत्वारंगपिंगौ नेऽनुजं महाघुद्धौ भानु
स्मर्मगतौ खड्गैर्भग्नौ मत्तौ बभूवतुः ७ भानुरवड्गप्रहारेणाग्रेशिरसि रंगपिंगयोः पुनः पुनरनुयुद्धेन
रद्भुतमिवाभवत् ८ भानुलपोऽस्मा मिनीत्वा पञ्चग्नमन्मुखे न्यायवैविजयीवीरः श्लाघितः सै
न्यनायकैः ९ दिवि दुंदुभयो नेदुर्नैरर्द्रुमिभिः समं सभ जबजयारावः पुष्पवर्षा सुरैः कृताः १० रंगपिंगौ
मृतौ श्रुत्वा शिशुपालो रुषान्वितः जैवेरथं समारुह्य तूर्णमन्मुखं ययौ ११ मदमुद्भिन्नगजैर्दीर्घैर
त्नकैर्बलमद्रिभैः स्वर्णानोऽस्समाघुक्तैर्लोलघंटांकुशान्वितैः १२ रथैश्चदेवधिस्नाभैर्वाघुवेगैस्तुरंगमैः
विद्याधरसमैर्वीरैर्नोदयन्वसुधातलं १३ शिशुपालवलं दृष्ट्वा घाकरतोरणेस्थितः सर्वेषामग्रतः का
र्मिः श्रयया धन्वीनांवरः १४ संवेदध्मौ हरेः पुत्रो दिशः खंनादयन्नप नेमनादेन शत्रूणां कंपो भूत् हृदि
मानद १५ शिशुपालमहासैन्ये प्रामाद्दरवडूर्गमे चक्रेनाराचक्षेपाने महसाह पर्निर्णापश्रुतः १६ राम
दमघोषसुतो धीमान्धनुष्कारयन्मुहुः बृहत्सत्रं मंदयंपद्धुरनात्रेयेशाशिक्षित १७ प्रवेशर्बंतमेते ११

इत्यारौनैकेनलीलया पतितेषुमत्तिस्याङ्गोवीरास्तान्परिदुद्रुवुः २० नदेवशाङ्गः संशाङ्गोहत्वासेनांपलायि

तां ग्रहीलंविधिषपसहसाप्रद्युम्नानावधीमतेः प्रद्युम्नस्तानोर्जमसरवेः क्षणात्सम्मूर्छमवाप्यह नदेववीरःसंशाङ्ग्रः

कृतवर्मामहाबलः २३ प्रद्युम्नलघ्नवान्गोदैसतच्छूलंधनमथाकरोत् शाङ्गोमहीन्द्रःपरिघंप्रद्युम्नायतेनत्ता

डह २१ शाङ्गस्यापिरथंमास्वंवागौरुसूर्तीचकारह शाङ्गोपिसुर्शायामात्सरयानद्रथंपरं २४ कृतव

र्मारथंत्यक्त्वाशाङ्क्रेनसाहसोबनः पातयित्वाभुजाभ्यांतंचिक्षेपप्रोज्वने २५ शाङ्गोपतितेयुद्धेशिशुपाल

लै प्रयोदितौ रणंपितोमंत्रिणोतौवभिनाहौरितौप्रमौ २६ ताम्यंवर्षप्रकुर्वेतौनारदंयतावरीस्कधे सामग्यम

नुमैपिलोद्रथयावानद्रुमामतौ २७ उद्गृहेनतूलंवीरयथाद्दवेदुःपितुःममः स्मारायवापंमंदस्मिप्रद्युम्नोवाक्यम

ब्रवीत् २८ प्रद्युम्नोवाच अहंगमिष्यामि रणंवितमथैन्नना रंगपितोवरश्यमेमहाबलपराक्रमौ २९ इ

तिश्रीमहपुराणेविष्णोः नारद उवाच एकस्तुत्वामहाबाहुर्भानरैसमपुत्तोयमि सर्वेषामग्रतोमत्त्वाभ्यातरंप्राहनी

तिवित् ३० भानुरुवाच त्रैलोक्यंदृश्यतेप्राज्ञंयदायेमन्मुखेप्रभो नदानेचापठंमाशेभवेष्यतिनसंशयः ३१

केवलेनारिखड्गेनशिरांसिरंगविंशयौछित्वात्राजनामिष्यामिकालिंगकमलाविवः ३२ इतिश्रीमहपुराणेवि०१

ना० प्रद्युम्नाख्यकृतवधोनामषष्टमोध्यायः ८ नारदउवाच रम्युक्त्वाप्रापत्तुरुभानुर्गृहीत्वाखड्गचर्मणीपदातिःप्रध

योमैन्यवन्यवह्निरिवप्रभुः १ भानुःखड्गेनशत्रूणांछित्वाबाहूंश्चकारह हिपानृह्यान्सान्मुखस्यांशुश्चछिधा नागंधरसा

ग. सं.
द्वि.
१०

संवीक्ष्य वाद्यवालं नैवं जग्मुः ससैन्यकाः ३ वाहिनीमथ हित्वा प्रययुर्मानामर्हाबलाः युयुधे बाहुवैमार्द्धं।
शिशुपालप्रणोदितः ४ हयोष्ट्रसैन्यवीराणां तोरंधकारो भवद्रणे हयपादरजोहर्षैः शस्त्रियैः छादवनमः ५
हयाश्वनरपथावंतः शैलवंतो हिपास्तथा छिपास्तमथ न्यायुद्धैः पादयंतेन पदैः द्विषः ६ अंगुष्ठाद्गस्य स्तनकारैः
मंथं नमस्त्वनमनः कस्त्रीपदश्मिदूरकंकेवलमंडिता ७ वाणैर्नेदाभिः परिधैः खड्गैः मुद्गैर्नमश्वाक्निभिः
छिन्नांगा पतनवः पेतुः छिन्नवाहु द्विजाननः ८ कश्चिन्नीलाभिनाराजनहत्वान्युद्धे द्विधाकरोत् केचिद्दं
तान्संगृहीत्वा कुंभस्थकरिणां गताः ९ अन्यानन्यं हस्तिवाहंयमर्दयन्मोमरोद्भवत् स्कंधेपंतः सहयाराजः
वेदं महावलाः १० स्वस्त्रप्रहारं कुर्वंतो विदार्य परसैनिकान् हस्त्यश्वेन दश्वं दश्वं तेनेनयरवः ११ सैन्यवे
गंच पश्चात्कृतां दृष्ट्वाक्रूरः समाययौ चकार द्वादर्शनं वाणैर्धनुष्टंकारयन्मुहुः १२ पलायमानं स्वबलं पुमान्वी पु
क्ष्य महाबलः आययौ सन्मुखे योद्धुं त्यक्त्वा लकेमेषिलेम्बरः १३ वालाज्ञा लेभ छिछेदवालोघैस्तापनिर्मी
तैः छादयामास च क्रूरं वर्षाभ्युर्द्धमिवांबुधः १४ छित्वा न [illegible] लमभिनागांद्विनीमुखः शस्त्रानना
कृतं वीरं घुमेतं क्रोधमूर्छितं १५ नस्महारेणाभिहत्वा [illegible] मूर्छितो घटिकाद्वयं उत्तस्थाय युयुधे मधुपालस
खोवलि १६ महीत्वा धनुर्गहांगुर्वीलक्ष्मारं विनिर्मिमां ननाड ह्रदिचाक्रूरं जगाङ्घे पनमयुवान् १७ स्वक्रे राम
नस्महारेणाक्षिं विह्वाकुलमानसे प्रयुधान महाप्राणाङ्क्वाणान्द्वं [illegible] मुहुः १८ सिरसास्माश्च चिछे १०

ववेरिपेऽद्भुवः स्वबलं प्राप्य प्राह सर्वं यथोदितं ३१ वाहिनी ध्वजिनी चैव पताकिनी लोहिणी युता चतुर्थी शिशु
पालस्य सेना पुत्र्यो बभूवह ३२ वत्सलाभ्य उवाच वाहिन्याद्याश्च याः सेना नाम संख्यां वदस्व मे प्रभो उग्रसेनो हि त्रि
ज्ञाने त्रिभुवने मत्योभवनार्थं ३३ नारद उवाच मत्तेभैर्द्विपानां रथिनां सहस्रं शतसंयुते अयुतानां तुरंगानां धुवनी
नाल स्मे घचः ३४ सेनामाः लक्षं लक्षं द्विगुणं चतुर्गणी ३४ चतुरमानं द्विपानां च रथानां अयुतं मया
चतुर्लक्षं हयानां च पत्तिनां मेकोटयः ३५ लोहकेतुकसंयुक्ताः समर्थबलवाहनाः प्रास्त्रज्ञाय त्रसरावाहि
नी सा बुधैः स्मृता ः ३६ वाहिन्या द्विगुणी भूता ध्वजिनी सा उक्तौ त्रिमाः ध्वजिन्या द्विगुणी भूता सा पताका
ख्याते बुधैः ३७ दशनागसहस्राणि नामेनागा शतं रथा रथेरथे शतं समवाः सुष्णेष्वे पत्तयः शतं ३८
एषा वै लोहिणी ज्ञेया याभिर्विसृः कपिमापुराः समाहृतो विष्वरः स्याद्सामंतसंस्करणं ३९ सामंतानां श
ते विधस्मा गजीकं पितामये स्वदेहे मार्ग पिवाप्स्वात्रर्थरे वैद्योवध्यः ४० सेनां रतानि योवरौः कष्यते सम
हारथी स्वसेनां रत्नयन्त्र शत्रून् सदयनरसामंडलं योद्धौ हि राणा समं युद्धं स्नदा सो निरथिमस्तः ४१ इति
श्रीमद्भगो. वि. ना. व. गुरुजराष्ट्रविक्रयोचेदिदेशगमनं नाम सप्तमोध्यायः ७ नारद उवाचः निर्गतः शिशु
पालो सौ सबलस्संधिकापुरात् पितरौ तौ निरसतस्तस्माय योद्धुं समनामवं १ वाहिनी ध्वजिनी भ्यां च युमच्छ्
कौ विनिर्गता पृतिना सौ हिरणीभ्यां तौ रंगायिंगौ च मंत्री रोम २ शिशुपाल महासेन्यं प्रलयाब्धिसमं नप

ऽहं ताम्रीरक्षिरसीसुतः । वृत्रास्त्रेशाप्यनवुद्धं संजहारमलीलया १८ शिशुपालो महाधीमान्स्वंगा
रायुसमाददे यामदग्न्येन च तं महद्भूपर्वतेनयः १९ नरोऽस्यां तारवर्षाभिः काशीमेनानि विहृता
पर्जन्यास्त्रं महादिव्यं न दावं शिशिरमाददे २० स्थूलाभिर्मेघधाराभिरंगारः शांतिमाययौ शिशु
पालस्तदा क्रुद्धो गन्धास्त्रेन समाददे २१ यदृंगमस्येन मुनिनासितितं मलयाचले महेन्द्रे टागनाथादी
कोटिसमस्तद्धिनिर्गताः २२ तेनैवं वायव्यामास युध्युक्तस्य महात्मनः सहाकारो महानासिपद्दत्तं वाहिनी
मुख २३ प्रद्युम्नो वारणास्त्रं धीर सिंहास्त्रं समाददे नृसिंहो निर्गतस्तस्मात्क्षयन्वृंधतलो २४ स्फु
रत्सटो दीर्घवालो नखलांगलाभूषणः ननाद हुंकृतैः घोरैः भक्षयन्नानानरान् रोगान् २५ विदार्य
जकुंभान् नमुन्मनखनमगवान्हरिः गदवंदं मरुद्धिवान्तत्रेवांतरधीयत २६ चिक्षेपपरिघं घोरं घाससिं शिशु
पालो महाबलः चिच्छेद परिघं तं हि वामदेवेन माधवः २७ ततस्तस्मै घोररूपा विष्णुं गृहीत्वा खड्गचर्मणी
पृथुम्नं तमुपाधावन्मनेगाद्य यावकं २८ काचित्तस्मात्पलपुरवड्गं प्रमदेनवेगतः चूर्णीबभूवतेनाः
विनिस्त्रिंशाभृंशाप्नर २९ पाशिदत्तेन पाशेन सहसा पादवेश्वरः दमघोषसुतं बध्वा विचकर्षरसांग
णे ३० शिशुपालं धावपितुरखकुंजग्राहरोषतः नदेवतलकं रोमाचंतात्कदोजग्राहवेगतः ३१ गतस्याच
परिपूर्णतेन मेनापि विष्णोरुत्थेन महात्मनाः वधोयं देवयचनं भगवानास्थपाठ्ये ३२ नारद उवाच ॥

ग॰ सं॰ तदा कोलाहले जाते शिशुपालस्य बंधने दमघोषो बलिं नीत्वा प्रागात्प्रद्युम्नसन्मुखे ३३ काशि
द्वि॰ समागतं दृष्ट्वा सत्कार सद्वस्त्रभूषणैः प्रणनाम ततः पंचाश्ववन्नाम शिरसा भुवि ३४ मिलित्वा वा
१२ सिषंद त्वा प्रद्युम्नाय महात्मने दमघोषो महाराजः प्राह गद्गदया गिरा ३५ दमघोष उवाच प्रद्युम्न
त्वं तु धन्योसि सर्वेषां यदूनां शिरोमणिः मत्पुत्रेणाल्पकं यच्च तत्क्षमस्व दयानिधे ३६ प्रद्युम्न उवाच ॥
चैद्यस्ते दोषो नास्त्येवं त्वं तु श्रेष्ठो महाप्रभो सर्वकालकृतं मन्ये प्रियमप्रियमेव वा ३७ नारद उवाच इत्यु
क्तो दमघोषोसौ प्रद्युम्नेनैव पूजितः शिशुपालं मोचयित्वा नीत्वा गात्स्वां च चेदिकां पुरीं ३८ प्रद्युम्नस्य
बलं श्रुत्वा साक्षात्कृष्णस्य तेजसः न केपि युयुधुस्तेन राजानश्च बलिं ददुः ३९ इति श्रीगर्गसंहितायां
वि॰ ना॰ ख॰ रंगपिंगलवधे शिशुपालयुद्धे चेदिदेशविजयो नाम नवमोध्यायः ९ नारद उवाच सभूमीर्थं
नतः स्नात्वा प्रद्युम्नो यदुभिः सह प्रययौ कौंकणान्देशान्दुंदुभिं नादयन्मुहुः १ कौंकणाधिपो मेधावी
गदायुद्धविशारदः एकाकी मल्लरूपेण परिच्छिन्नात्मवैबले २ प्रद्युम्नं सबले प्राह स्मशत्रुं मेधावी नरेश्वरः
गदायुद्धं देहि मसं स मल्लं नाम यदुप्रभो ३ प्रद्युम्न उवाच एकतो हंस कृतो वीरा बलं वे नो महीतले मानं
मा कुरु हे मल्ल विष्णुमायाविहिंसिता ४ वयं तु बहवो वीरास्त्वमेकाकी समागतः सर्वमेधं महामल्ल द्व राम
द्वयेन याहि मां शर्दे ५ मल्ल उवाच यदा युद्धं न कुरुत न भवंतो मल्लशालिनः मस्मादेषोऽत्र नृपैर्यामुत्र १२

नदायाम्यामिसंगतं ६ नारद उवाच एवं वदति मल्लेवैसर्वे यादवपुंगवाः क्रोधसंयुक्ताः पप्रयन्सास्य
मेथिला ७ गदोगदांसमादाय बलदेवानुजोबली तस्थौ सोपिगदांनीत्वा सर्वेषांपश्यतांनृप ८ गदां
गरीयसींचिक्षेप गदायसमहाबलः गदोपिगदांनीत्वा स्वगदांप्राक्षिपद्रुषः ९ गदस्यगदयासोपि भिन्नाद्रि
वः पतितोभुवि मूर्छांचैवचकाराशु उद्धमन्रुधिरंमुखात् १० कौकशाख्योपि मेधावी भूत्वा प्राह हरेः सु
तं परिरक्षार्थं भवतां मेन्त्रकार्यं भवाहरे ११ त्वमेव भगवान्साक्षात्कृतोहं प्राज्ञतोजनः त्वमसत्वमेप
राधं मेस्त्वां महं शरणं गतः १२ नारद उवाच इत्युक्त्वा प्रवलीदत्वा नमस्कृत्य हरेः सुतं कौकशाख्यपु
रीं प्राप्तान्मेधावी दत्त्वा विवेशतः १३ कुरुकाधिपतिर्मौलिं मगधायां विनिर्गते अग्राहसमहाबाहुः सांबो
जांबवतीसुतः १४ कालिंजस्मात् हलिनीत्वा दंडकालं वनेययौ मुनीनामाश्रमं पश्यन् स्वसैन्यपरिवारि
तः १५ विविधांश्च पवोशिंश्रीसन्नर्तीस्नात्वाहरेसुतः सूर्यारकं महातेजं स्वार्थं द्वैपायनीं गतः १६ अ
थमूकं ततः पश्यन् तद्वर्षशैलं गिरिं गतः यत्रास्यो भगवान् साक्षाद्विन्ध्यदायत्र वर्षति १७ गोकर्णान्ते
त्रिदेशं रत्नाकरांश्चैव स्वसैन्यकैः त्रिगर्तान्केरलान्देशान् ययौ ज्येष्ठमहाबलः १८ संवत्सकेरलाधी
वा प्रासैः पुत्वाजौ नृपसत्तमः ददौ तस्मै बलिं धीधुंधुमार महामते १९ कृष्णांवेणीं नदीं स्नात्वा तेलंगा
नविषयान्ययौ सैन्यपादरजोरंदैरंधीकुर्वन्नभस्तलं २० सैलोशाख्याधियोराजा विषालाद्रः प्रकीर्तितः

ग॰ सं॰ रस्योपवनेरेमेसुंदरीभिःसमावृतः २१ मृदंगाद्यैर्वरवादित्रैर्मधुरध्वनीसंकुलैः देवैरप्सरसांगीतै
वि॰ र्गीयमानःसुराडिव २२ तं प्राह सुंदरी रामा राज्ञी मंदारमालिनी रत्नोद्यानेभोवीक्ष्यप्रद्युम्नादि
२२ बांधवाःपरा २३ मंदारमालिन्युवाच राजन्नजानामिसदा विष्णुपादैर्दहन्निसंकामविशालकौल
मदंनजानामिकदापिदुःखंसुखंवालकालिभ्रमरालवेला २४ द्वारावतीशाधनागवल्लीच्ववंशमनु
ष्याणांदिग्गोजयार्थं विजित्यसर्वान्नृपवरैर्दिव्यान्समागतोसौयदुपुंगवराजः २५ धुंकारशब्देन
दुंदुभिनांचीत्कारस्वनैःप्रस्थानतुरंगाणां कोटिदंडटंकारमयंचपाशांकल्यांसमासस्वननादकार २६
त्वंचवलिंप्रेषयसंवत्सरेपेषुधावती पश्यतेऽहंसुंदरी सुतप्रद्युम्नंसमवीरवधिशारीर्वनप्रवेशास्फुर
केशामंडलाः २७ पत्नीवाक्यंततःश्रुत्वाविशालासेनिधर्षितः प्रद्युम्नसमस्तुवेमापिवलिंनीलाममा
यवौ २८ महाराष्ट्राधिपोराजाविमलोनामवैसवः भक्त्यापरमयाकार्ष्णिंपूजयामाससर्वभः
गपाहिकरस्मटपतिःसहस्रजित्सुतःसमानीयवलिंमहात्मने संपुत्र्याभासपूर्वभार्यहेतवे
श्रीसंवरारिंजगतःप्रभुंपदं ३१ प्रद्युम्नोभगवानस्मान्नायादवैःसहमैथिलः करूषान्विषयान्प्राप्य
ज्ञात्वायोगिनदेहमान ३२ महाराष्ट्रेणत्रप्रद्युम्नसार्गमहामतीः भक्त्यावःप्रभदेवायाःवसुदेवस्यसुतस्य ३३
तस्यपुत्रोदंतवक्तःरुक्मपातुःप्रकीर्तिताः शिशुपालस्यबन्धुर्योयोद्धुंचक्रेमनःस्वयं ३४ मात्रापिज्ञा १२

वि

वारितोपि दैत्यो दैत्यानान्तु द्वतः यादवान्यानयिष्यामि कोपभिन्स्यं च कारहः ३५ स्पादाय मागदां गुर्वीम
द्वभारस्थितिनिर्मितां एकाकि प्रययौ वेङ्कुं प्रद्युम्नबलमन्तु वे ३६ इंद्रनवज्रं महावीकं तल्लाद्रिसमप्र
मं लालत्रिर्द्धधोररूपं तालस्य संप्रोक्षितं ३७ किरीटकुंडलधरं हेमवर्मविभूषितं किंकिणीजाल
लासंयुक्तं चलचरणानूपुरं ३८ कंपयन्नं भुवं वेगान्त्यानयैषगिरिद्रुमान् घातयन्नस्वगांश्चापि तान्
विद्रुर्धनात् ३९ तं दृष्ट्वा यादवाः सर्वे भयं प्रापुर्महाभयाः आगतेंद्रनवज्रेशामहाभीमं कोलाहलो मह
हत् ४० प्रद्युम्नस्त्रेषयामासतस्योपरि महद्बलं अष्टादशाक्षौहिणीनां धनुष्टंकारयन्मुहुः ४१ वाणै
परस्परैः शस्त्रास्त्रैभिर्मुद्गरैभिः ततस्तु योद्धा सर्वे सर्वलोड्रिय पागताः ४२ इंद्रनवज्रः स्वगदया
करीन्द्रानुत्करान्बहून् पातयामास राजेंद्र मित्रकुम्भस्थलान्सरथे ४३ काश्चिन्मारेषु चोन्नीय कीकीशा
ज्ञालत्राहितान् भग्नरंघस्त्रान्स्तनीशंसोलोलयं सागोस्थनात् ४४ वामस्तूलमिवाकाशे चिक्षेप
तुरगयोज्ञानं मुद्गरहंडेषु कांश्चिन्दैत्यहीत्यादैत्यपुंगवः ४५ भ्रामयित्वा गजानन्द्रित्स्तनदत्त प्राहिपद्भुवा
कांश्चिन्मज्ञानेसयोज्जकसयोनभयोनभयोरपि ४६ पद्मामाकृष्यपृषभेदैत्यः कालाग्निरुद्रवत्
द्रथानस्तमूतानश्चान्सध्वजान्समहारथान ४७ विक्षेपभामनैवीरः पर्णानीवपभंजनं मुद्गरं
प्रपदातीश्च प्राहिपद्गजानेवबाण अथो मुरवाद्भुतुर्मुरवाराजपुत्रा महाबलाः सहसा तन्नकेपूरसेव

ग० सं०
वि०
१४

क्ष्मातलात्कानिव ४९ आकाशगा यापदंतलेवमंनोरुधिरंमुखात् वलं विलोक्यणामासगदपाणिस्त्वपुं
गवः दंष्ट्रं चापवलयाद्यिष्वीवाराहरवमेघ्विलः ५० इति श्रीमद्गर्गसं० वि० ना० कौंकणकुटकत्रिगर्तके
रलतैलंगमहाराष्ट्रकर्णाटविजयकारूषदेशागमनंनामसप्तदशोध्यायः १७ नारद उवाच तदा
श्रीकृष्णपुत्राणां मध्यादष्टादशमहारथा मद्दत्तेकारूषायामायुर्दंतवक्त्रंमहावलं १ दंतवक्त्रोपि निर्गत्य सभे
दंतीरक्तकूधारया लालयेव यथा सोधं व्रहारंनानुचिंतयन् २ कृतवर्मा च वाणौघैः जघानर
णांगणे पृथुधानप्रावृद्धिं नवगजातुरोममहावले ३ साराणं कृतासाहनंतेसीदिशलीसुतः दंत
वक्त्रो निगदयाद्युधानेनताडह ४ करेण कृतवर्माणं गमक्तांखर्वाद्धिभिलोहनन् सारणांमुजवेगेन
काद्यूयोरस्तां मदः ५ ततो गदो समागादाय मांवोत्तोवर्णीमुनेः गदोपरिगदां नीत्वा गदयातेनता
डह ७ दंतवक्त्रो गदां तस्य कामाजंजोवर्णीमुने ग्रहीत्वा पान्तवानासमभुजाभ्यां रसमंडले ८ सां
वसात्या कमनुस्याव ग्रहीत्वा पादयोस्तनं अपोत्थयद्भूमिपृष्ठे तद्भुतमिवाभवत् ९ दंतवक्त्रः समुत्थाय
साहहा संतनदा करोन् ततादंतावुस्तोहं सप्तलोके विलोलः सरः १० पताकां तनदिव्यो नमस्कृत्वा दिव
वर्चसा महत्वप्रयुक्तो वरपेन मधिनाहिता ११ स्थाणुं तं ननमं तं च शत्रुघ्नं धात्विनोवरं दंतवक्त्रोपिने
वीक्ष्यप्राहदंपरुषंवचः १२ दंतवक्त्र उवाच यूयं च यादवाः सर्वे वृष्णयो भोजकादयः म्लेच्छसमा १४

जनान्सुख्याविदुनापुरुभीरवः १३ यथाग्निश्चापशांमयत्यमृयः प्रात्यागतस्तुवाः १९ कोहंवरदोभूवंपुरु
कामीश्वरात्मनेमयं १४ सुधर्मवर्तिमिलुब्धेर्धर्मे शान्तेविलोकिते सर्वपित्रात्मनेपीह्मामेनेदस्य
वसुरुष्ठकः १५ गोपालाराधिपमोजीचमोघैवयादवेश्वरः हेयंनावीनदध्यात्स्यमधमकादिकोर
मं १६ चोरयामासगोपीनांरासिकोरासमंडले मातेधर्मवात्सोपिप्रभुमुकुंदसंगतः ७ सोपे
वंवदुनाथोभूयोभीरुः लालसस्मुखे नैवदतंरक्षिरात्मपुत्रमेनेसमेत्यमः १८ कृतिष्वप्यस्यमा
हात्म्येराज्ञस्सूयंक्रतूत्तमे उत्सवामालगात्याज्ञातेविश्वमहेश्वरात् १९ सुधांमात्निसिंहासाद्वैतंप्रागा
लोहलतिदुर्बलः प्रद्युम्नउवाच पुरावैकुंठनगरेयद्गुनाबलःमर्जितं २० तवारण्येनकिंत्वत्रपश्चा
त्वा दैवविनिंदक २१ पुष्पान्तावेधिनोज्ञातेष्ठपुत्रंकरूपपद्मलानिंवद्धकार्धीप्सवधर्मस्मात्स्वेत्वयाल
तं २२ नंदाद्योगोपवमुंस्माता वातागोपकुलेहिमः गोपालायेचमोलोकेरुक्मरामसमुद्भवाः
२३ राधारोमाद्भवागोप्योगाश्चसर्वाहलागताः काश्चित्पुष्पैः फलैः पत्रैः प्राप्ताः कल्पावरैः परैः २४
परिपूर्णानमस्मात्वाच्छ्रीमतीसोभगवान्स्वयं स्वमंस्वावबांडपतिर्गोलोकेपाःपरात्परः २५ यस्मि
न्सर्वाणिलोकानिविलियंतेस्वतेजसी नैवदंतिपरंमात्मात्परिपूर्णानमस्वयं २६ उग्रसेनोपि
राजेंद्रामतसोनामयःपुराः श्रीकृष्णस्यवैरगात्सोपादवेंद्रोमहः २७ निरंकुशोमहाम्नातो

ग. सं. वि. ७५

विनिद्य सिंह हृत्पूर्णं सन्तान्तात्सैवतोस्विर्यच पृष्ठासिंहः शिवास्त्रतं २८ नारद उवाच एवं च समदाश्रुत्वा
हंसवक्त्रो महोत्कटः गदां गृहीत्वा भीमा मातावपादलेन तु च इद्धोपरि २९ गदापातात्तदा भासमहस्ते घोर
कान्तादनु घोरकाशः इवनुः सर्वे इष्टुहत्पं भयंकरं ३० प्रद्युम्नोपि गदां नीत्वा तेन तां तु हृद्दिद तस्य हारेण
देवेंद्र किंचिद्व्याकुलमानसः ३१ नयोऽस्याग्रस्वापपुरुं घोररूपं च भूर्वः गदाभ्यामस्तौ तोल्कोहोमदंष्ट्रं
तौ परस्परं ३२ नर्दन्तौ संगारेण लब्धवीरौ केमशीगौ च था ३३ हंसवक्त्रो मुष्टिभ्यां तं गृहीत्वा श्रीहरेः
सुतं भूमौ निपातयामास सिंह सिंहमिवौजसा ३४ प्रद्युम्नोपि समुत्थाय गृहीत्वा भुजयोर्बलात्
भ्रामयित्वा भुजाभ्यां तं पातयामास भूतले ३५ प्रद्युम्नस्य प्रहारेण सोपि इन्धिरं वमन् चूर्णितास्थिः
छिन्नगात्रो मूर्छितो विह्वलाकृतिः ३६ गिरीन्द्र स्वम्य पृष्ठे रे सेशा काष्ठ धाहतः तस्य हारेण वसुधा चचा
ल सुतल्लाभवत् ३७ विचेलुर्दिग्गजा नागाः समुद्राश्च चकंपिरे पातशब्देन राजेन्द्र त्रिलोकि च
धिरीकृता ३८ नरैव कास्त्र रूपतिर्मिहत्वा कास्त्री रहुसे मोहे देव वाच राजन्महारंगपुरं च यदूनां संसमाययौ श्री
मुद्रसंधिकारी ३९ दत्वा च लिंमे षिलसंवरा रे पुत्रं गृहीत्वा तु तन्मन्धिरगतः तत्पापदूतां प्रवेशः श्री
त्रितः पुनर्मंडपं रंगपुरं समाययौ ४० इति श्री गर्गसंहितायां वि. ना. व. हंसवक्त्र पुत्र केतु षदेश विजयो नामैका राम
दशोऽध्यायः ११ नारद उवाच स्वर्णो वेद द्विषां स्त्वा त्वा प्रद्युम्नो पादवाधिपः उषी वसं तस्तो अनुमाज ७५

नामधन्योः महः १ काशिस्थः काशिनामायोयत्रदेशोचरंसिद्धिः गोपालनामेडलैषु काव्यक्तंगोभक्तमती
यः २ शैलधीनगरस्य गोपालनामोरवर्तमनोहरः हेमांगदीनमालायनेथयुः काशिमिमनुरवे ३
तेषुनिवासिनः संबन्धारिपुदतेनमोमहाधनं गजान्नरथान्वहस्यवसुमुक्षानिरुष्टिनः ४ चंपावतीनामपुरी
महाशिरत्नसमन्विता विराजतेयत्रनृपः सर्वैः भोगावतीयथा ५ चंपावतीपतिवीरोनाम्नाहेमांगद
नृपः नीलवर्णीनमेस्यामुग्राकाशिविश्वनामह ६ तस्यानुजः सेवाशिमालांश्किनलिनी
तटे महत्वदलसोभालेपयेदिव्यंदहेपुत्रः ७ सम्यकाशिमिपेहावाहुः स्वमेन्यपरिकीर्तितः वि
दर्भीस्तुवपवोधन्वीदुदुभीनोद्वत्समुद्रः ८ भीमकः कुंतिरथाः गगनोरक्तिनगीमुत्रं आनीय
पुत्रंयामासमसेनवतुभिर्धने ९ मानामहेजनेनवाराश्रणीनेदनोवली कुंडदेशांश
हरहान्युपवीयादवेश्वरः १० मलयाचलयाठीरवायुभिः परिसेवितः श्रीरवडकेतकीपुष्पगंधा
दैमलयाचले ११ सगालंमुनिमाहूलंधीनाथ्योमदरशोहि कृतांजलिपुटः काशिनेमस्कृत्य
महामुनिं १२ स्थितेनमउवजेमाहात्म्यीर्भिरमितहितः १३ अगस्त्यउवाचः इदंपथनर्वेजगाम
समस्यवहलेनेकर्म पुत्रोत्रसतंगाकोमल्लावर्धतेयकपंगुशोतः १४ एतन्त्रसममनुद्रितितिरांमुनिम
नमः तेसर्ववदव्यवन्धुः सर्वप्रसवितांवरः १५ अगस्त्यउवाच तेमासाकामयंदस्यपरिशतिः

ग. गी.
वि.
२६

मस्य च उक्तोसि एवमस्मां बाललीलामात्रमिदं च वः लोकसंग्रहमेवार्थं कुर्वन्देवो हरिर्यथा तथात्मा
यज्ञकल्याणां कुर्वन्निचरसि प्रभो १७ यथा मत्यस्य पूर्णोस्य विवेको विगुहितस्य च तत् दृश्यते मत्यवदस्पंद्र
धानपरयोजया १८ कार्यमूलं गुणातं परं सैकोजीवनेयथा यथा यंत्र देहगुणो वै धनिप्रेत्यतास्त्वयं १९
प्रद्युम्न उवाच कथं न वर्तते देही येनोपायेन तत्त्वदः वैराग्येन रहेना पि विभूतिब्रह्म विदांवरः २० श्रीगालव उवाच
विवेकः यः सदा श्रित्य मद्भुतत्वमनातनं मनोमयं तत्र गान्न स्वात्मानं तत्र नेष्यामि परं २१ तत्रात्म सम्भूतो कमा
हो ज्ञानवालगुवादयः गृहं मदोव्याधिभयं सुखं लोकं सुधारतिः २२ स्वाधियोधि तस्यरान्नन्त भवंतो ३
कदाचित् स्वात्मानीशे हासन नुः सर्वत स्थानहंहतिः २३ बुधो गुरोगा स्यमा त्यरोनिष्कलस्वात्म
हक् स्त नास्सकः सदा पूर्णो विदितो यो गुनिस्थैः तं ब्रह्म परमात्मानं ज्ञात्वा यं विचरेन्मुखी २४ स्व
हिमन प्रयाने ज्ञागति सर्वे वयशानिदः पुमान् नापं तं वेदि पश्यं तं न पश्यं तिकदाचिनः २५ नभे स्मिन् एव
नाकोप्यकाय प्राप्त तेरागुभिः नसज्जते गुरो गौ ब्रह्म वरो स्फटिको यथा २६ लक्षणाभिधानियोगैर
ज्ञायते न कदाचनः ऊनस्तु लौकिकै वर्ण्य लक्ष्मी ब्रह्मरोनमः २७ केचित्कर्म वदंत्येनं केचित्कालं न
प्यापरे कर्तारं योगमपरे सांख्यं ब्रह्म वदंति के २८ केचित्तं परमात्मानं वासुदेवं वदंति के प्रत्यक्षत्वेनाद्यु गम
मानेन निगमेनात्मसंविदा २९ विवाप्येन ब्रह्मपरं प्रशंसो विचरेदिह यथा भक्ताः प्रचरतानान रमो २६

पिचलास्रवः २० यद्वद्याम्राममालेन दृष्टपवेचलनीवभः तथागुरुणानांभ्रमशोभेमनामनसा पतः २१
भाम्यमाणाः महाराजन्कोरणालानचक्रवत् करीणामिकरोमिनिमभेदंनववाबुवत् स्वमहंसुखी
दुःखीमहाज्ञानविमोहितः २२ उर्ध्वंगच्छेतिमत्वस्यामध्येतिष्ठेन्निराकुलः तथत्वगुरुणावृतिस्थाम्रधो
गच्छेतिनामसाः २४ अंधकारेगुरुणान्कापेमसर्वबुद्धिर्विभेतिच स्वारात्मानिधिकांवरीतम्प्येदेमनयेत
गत् २५ गतागतेसुखंविधियथामंडलवर्त्तिनां तथान्तःलोचत्रिदिवेदुःखेनरकवासिनां २६ य
नावलिर्देहगुणाम्रहोरात्रमतोगुणाः यथामार्थेतथात्मयंनकिंचित्सर्वदैवहि २७ यदेज्ञानेतथा
नीज्ञानेपारेजाननेतयोद्भवान् ज्ञानेप्राप्नेतथालोकाद्व्यदार्निकं [illegible] प्रयोजनं २८ यथोकृपा
दृष्टपमध्येमुक्तयाकिंप्रयोजनं तथामार्गेनिधायाम्रुविचरेत्समहत्मुनिः २९ यथेंदुःहृदयात्रेषु
पच्चाप्निकायसंचये तथाकोभगवान्साक्षात्यामात्मनेकवल्स्थितः ४० घटेमठेयथाकाशोवर्मि
नेवर्त्तहीर्महान् तथापरात्मानिलिप्रोदेहोष्वपूर्वतेध्रुव ४१ यःकृष्णःभक्तःप्रांतात्माज्ञाननिष्ठा
विरागवान् नेनस्पृशांतिहगुणाकानीवबीभूनीदले ४२ ज्ञानिमहानेदमयोबालवत्थितेरतनुं
नपश्यतिधृतेवाभासमरिराभहमनवत् ४३ सूर्योदयेयाद्वत्सुगृहेरागनन्मारधपते हरित्वत्तथा
ज्ञानेमाहात्मलंलनोवहत् ४४ यथेंद्रियःपृथगदौरश्चोवहुगुणोल्सयः नानेयतेनथाब्रह्मकवि

ग.सं. वि. ४

भिः प्राप्नुवन्त्यमी ४५ परं पदं वदंत्येनं केचिद्वैकुंठमव्ययं केचिद्व्यापि वैकुंठं प्राप्तं केपि तत्परं ४६

कैवल्यं तत्तु केचित्तु परमं धाम चाव्ययं ब्रह्मरंच परे कांचं गोलोकं वदंते परं ४७ केचित्त्रिकुंज वि

ष्णुं पदं वदंती ये पुराविदः ज्ञानवैराग्यभक्तिभ्यः प्राप्नोति हि न चान्यतः ४८ श्रीकृष्णचंद्रस्य हरेः परमं कैवल्य

नाथस्य परात्परस्य ब्रजेन्द्रनंदस्य पुरुषोत्तमस्य पदं प्राप्य भक्तो न निवर्तते य ४९ नारद उवाच इति भ

गवत्‌ज्ञानं श्रुत्वा कामिर्महामुनिः सुगंधितं प्रजयामास भक्त्या नत्वा कृतांजलि ५० इति श्रीगर्गसं

वि.ना.व. श्रीवरविदर्भकृतनरदेहसविजयो नाम कामिज्ञान ... नाम षोडशोऽध्यायः १२

नारद उवाच कुंतमालो नाम पश्चिमालवाश्मीपार्थेश्वराः पंचभिः सेनकैः सार्धं राजन् शतघ्नुत्तयो १

शाल्वमात्स्य ग्राथीपाः अश्वमन्युत्ततो बहून् मानलानसपद्मो श्रीगुंह्यद्विविधं वानराधिपं २ द्विविधोऽस्मि

विसंकृद्धो वीरमित्रमहायशान् शंखराशिवल्लभ्रागाव्हालयन्नस्मृधानलं ३ विहारकैर्वैदैः पताके

ध्वजपरस्कान् काश्मीरकं वलैपुत्रान् मणिमुद्रान् सर्वशोभमयितान् ४ रक्षान् तुन्याम पापामामगजानाह

लवैगानः सुमान् विद्रावयामास भूमिं गोर्वानरः स्वैनः ५ इत्थं कोलाहले जाते प्रद्युम्नो धन्विनां वरः

नागमरपो नामैहोधनुष्टंकारयन्मुहुः ६ द्विविद्धं स्पाद्धस्त्वामादुच्चकाम मदोत्कटः छत्रे ध्वजे स्वपुष्ठेनकं

पवनमहत्परं ७ प्रद्युम्नः स्वधनुष्कोणो मत्तकेवच चर्महः कपिः मदाति भुविरेमुषिमानेननाडह ८ राम ४

प्रद्युम्नो धनुरादाय सज्जं कृत्वा विधानतः साश्चर्यं कर्णपर्यन्तं विस्मितेनान्तरात्मना ९ विविधास्त्रैर्भ्याममथिता
तं गगने प्राक्षिपज्जवे प्रहस्य तु नराङ्गुलं लंकायां मन्यतातयत् १० रक्षोभिः सह सद्यस्तु दृष्ट्वा भ्रश्यत्तिरिकाहयं
निपातयन्महारक्षांसि त्रिकूटेचाम्बुधौहवे ११ प्राक्षाम त्रिकूटान्समैनाकश्चावशोपरी मैनाकाग्निहते
वैन्यभागं ते वायवे पुनः १२ शनैः शनैर्दोनरेन्द्रो हिमाचलो गिरीशितुः हिमाचलस्यत्योवितान्नागस्योपि
वपुर्दधौ १३ महारदेशाधिपतिः प्रद्युम्नोपपदत्तमः नादयन्दुन्दुभिं राजन् विजित्य अगहेवलि १४
हरिद्वारोमपूजं रम्यं प्रद्युम्नो यादवेश्वरः महादेवं रामकृष्णं प्रययौ मनुवेपने १५ पुनर्यो गजन विस्तीर्णं
समुद्रं मकरालयं वीक्ष्य कार्ष्णिर्महावीरः तस्यावेलां समेत्य सः १६ सोवादित्समभाहूयां राघेयादवा
नृपकान् सभायामुद्धवं प्राह कार्ष्णिर्योगेश्वरेश्वरः १७ प्रद्युम्न उवाच विभीषणो हि वदीमहेज्जालंका
पतिः कोशावद्वंस्तु मे वदामि किं भो जवराप मंत्री न चेह लिपच्छमिम वदाम्य १८ उद्धव उवाच ॥
त्वं देव देवपुत्रपाणामनामः प्रधानमंत्रप्रसेः त्वमेवाहं त्वपृष्ठे ते स्तोकार्स्वपुत्रो मां मायाचनेयोभी
वेदेहतया १९ ब्रह्मादयोयस्य परानुभावामनेवहंतीमूर्धमनतेप्रधर्षिताः स्वत्र साक्षात्तुहेवासिभूम
न्दा मस्वदामोभिः वदामि किं ते २० नारद उवाच इत्युक्तः पश्यतां तेषां प्रद्युम्नो भगवान् हरिः यत्रैराहे
लाघ्यालिरवं संदेयामेपि लेख्यरः २१ श्रीभो ज्ञराजापवलात्म्रवच्छवलिं न चेन्मोक्षन्तं स्मरणं ॥

रा.सं. कोदंडमुक्तैर्विशिखैस्तस्मिन्वध्यमानामितस्मिन्सैन्यसंघे २२ त्रिशिखेहंसमादाय कोदंडंचंडविक्रमः
वि. बाणोपत्नंसमाधाय कर्णांतं नाकृष्टवान् २३ घनत्यंज्यास्फोटनैवैव वृष्टंकोशाभ्यस्तडित्स्वनः ममाददैत्यन्यवस्त्रांश्च
२८ सत्लोकैर्विलैर्मूर्छिते २४ कोदंडमुक्तोविशिखोयोजनपन्नंदृष्टसंस्थितां विभीषणान्मस्माभमथ्येसंपपातनतडित्स्व
नः २५ नदेवदानवाःसर्वेपुष्पितानास्मकिनाहव सकेतुबलनिघानस्त्राशितज्जगुरुदेवगणःखेगाः २६ प
त्रंबाणानामाहृष्य पठित्वाय विभीषणाः विस्मितोमन्यमानमथ्यं राज्ञसेंद्रोमहाबलः २७ प्राप्नोनदेव
सदसिन्युक्तान्तोविभीषणः पूजयामासपाद्याद्यैर्नत्वापाहालंकृतांजलिः २८ विभीषण उवाच ॥
भगवान्कस्यकाणोयंभोजननमुक्तहितो किंचलेनमसस्मैवूहितेमाहाद्विष्ट्यदर्शनः २९ पुत्र उवाच
चैत्रेगोदाहरंतीममितिहासंपुरातनं यस्यस्मरणमात्रेण राजन्नापत्रणस्यति ३० पुराहिब्रह्मणःपुत्राः
सनकाद्यादिगंबराः विष्णोर्लोकंप्रयुदिव्यंचांतोप्रवंजेयं ३१ दिगंबरान्शिशून्मत्वाजयोविजय
एवुनातद्वारपालौ रुद्धधनुर्वेशांतःप्रस्थितौ ३३ अशपन्तौचतेक्रुद्धाःकस्माद्दर्शनलालसा भ
पालामसुरोइद्वासुरौ दितिजन्मनिस्थितौ ३४ एवंशप्तौभवनान्मपतंतौभूमिमंडले अभ्यतौदि
तेःपुत्रौदैत्यदानववंदितौ हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठोहिरण्याक्षोनुजस्तथा भगवान्यज्ञवराहोभूत्वाहत्वा
मुद्धरन्जलात् ३६ सधानस्मृष्टिनादैत्यंहिरण्याक्षंमहाबले हिरण्यकशिपुंसाक्षान्नृसिंहःस्वयं राम १८

विक्रमः ३७ दशास्यजठरे नैवेकाग्नावहव्यस्महायशाः भ्रातृनेतापुनर्जातो केशिन्यांविश्रवःसुतो ३८ रावणः
कुंभकर्णाख्यःसर्वलोकेकराहवनौ मायकैःराघवस्यापियेननुर्दुर्द्धेमंडले ३९ रामोऽपिसंग्रमहावेगौसमीसौ
पश्यन्नस्तव जातौविश्विसंभवेन्नामौ क्षत्रियाणांकुलेक्षितौ ४० शिशुपालोदंतवक्त्रोवर्त्ममानौमहाबलौ
परिदृश्यौनमसानाचक्षुर्भ्यांलक्ष्मीभगवान्स्वयं ४१ यसंख्येबुद्धांडपतिर्लोकेशःसपरात्परः ज्ञानमयोऽर्थ
धार्थ्याय यदुवंशेसुहरीस्वयं ४२ यादवेंद्रोभूरिलोकैर्लोकद्वारिकायांविराजते युधिष्ठिरमहायज्ञेषुकुसाक्ष्य
त्वमाधवः ४३ विलोक्यतिनृपानुसर्वान् शिशुपालोदंतवक्त्रः अनिष्यतिनःशोभवः नमस्पुत्रःसरिदिक्षितया
ज्योतिर्विनिर्गतः ४४ विलोक्यतिनृपानसंनृद्वीपस्थितान्नपान् जितेषुसमुद्रदेवेषुद्वारिकायांयदूत्तमः उग्र
सेनोभोजराजोराजसूयंकरिष्यति ४५ तस्यापिकोदंडविनिर्गतोबलात्स्वर्गेवभाविष्यति स्विहाम
नः तत्नामविहितिनतद्विन्नतोऽवभाग्ययोनयनरास्समंडलेदिशं ४६ नारद उवाच स्वीरामम
क्रोधमविशेषतोमोविश्रावसमेनपरामचेद्वं मीलावलिकैरपरवेदम्यमेः समाययौसुंदरराग्नुसे
नो ४७ महावर्षीयस्तुमर्हेवराम्यद्धेनपुनिर्दीर्घवपुर्जयेदशाः प्रहृतिर्णीसत्यहरेःसुतंपुनःस्त्वां
जलीःसन्नुरवस्याश्विनोभवत् ४८ विभीषण उवाच नमोभगवतेतुभ्यंवासुदेवायतेहसे प्रद्युम्नायाप
निरुद्धायनमःसंकर्षणायच नमोनमस्याय्कुर्मायवराहायनमोनमः नमःश्रीरामचंद्रायभार्गवायनमो

ग·सं·
वि·
११

नमः ५० वामनायनमस्तुभ्यंनरसिंहायनमोनमः नमोबुद्धायकल्किनेबलिहारिणे ५१ नारदउवाच
स्तुत्वाश्रीहरेः पुत्रंपूजयामासमानदः उपचारैःषोडशभिर्भक्त्यापरमयाद्विज ५२ नत्वावुष्टःसंवरा
रिःद्दैत्यानांविरक्तिमान् पीतालीन भक्तिश्रांतिकरीसाक्षाद्यांविदुःप्रेमलक्षणां ५३ तुष्टस्तंमहादि
त्यंप्रसन्नःशिरसिप्रभुः पीतालिलिनपुराकौरत्नमाल्यंस्फुरत्प्रभं ५४ चंद्रकांतिमयींतस्मैचेद्दत्वा
द्दौपुनः पीतांबरंपरमात्माप्रद्युम्नःपरमःप्रभुः ५५ विभीषणोपिप्रद्युम्नंनत्वाबलिंनमः ज्ञात्वामले
कांप्रययौश्रीशस्सेनयामहाबलः ५६ इतिश्रीमद्गर्गसंहितायांविश्वजित्खंडेनारदबहुलाश्वसंवादेमल्लारलंकाविजयोनामत्रयो
दशोध्यायः २२ नारदउवाच अथश्रीकृष्णतनयोरक्षःसीतांगारवोहरेमुनः कावेरींपुष्पकांवींनदीश्रा
चीसरितः ? १ कावेरींचनदींतीर्थेस्नात्वादत्वाविविधंधनं पादैवैःसहितस्साक्षात्प्रद्युम्नोभगवान्हरिः २
विचचारेवनश्रमायांतंमुनिकेशरिशंवरं अवधूतंप्रधावंतंपुष्टंशांतंजमात्मनं ३ बालास्तमनुधावंत
मुलपाटैरिवमनः कोलाहलंप्रकुर्वंतोहसंतोमेघिलम्बरः ४ यरस्माचोद्धवंशाहकारिर्विभुर्धिमतां
वरःप्रद्युम्नोउवाच कोयंपुष्टवपुर्धावन्जडोन्मत्तपिशाचवत् निरस्कृतोपिहसतिजनैरागेद्दवा
न्महान् ५ उद्धवउवाच अयंपरमहंसाख्योवधूतोवाहरेकला सदानंदमयःसाक्षाद्दत्तात्रेयोमहामु
नि ६ यस्यप्रसादात्परमांसिद्धिंप्रापुःपरंनृपः सहस्रार्जुनमुख्यायेयदुकायधवादयः ७ नारदउवाच

राम
१९

इतिश्रुत्वाप्रद्युम्नेनत्वासंपूज्यतंमुनिं पुष्पाण्यचासनेदिव्येप्यपृच्छद्देवंक्रमः ८ प्रद्युम्नउवाचः भगवन्मे
हृदिस्थंवैसंदेहंनाशयप्रभो जगतोब्रह्ममार्गोचदेवत्वंब्रूहितन्नः ९ दत्तात्रेयउवाच दृष्टपत्तेनवसुर्वा
वत्सावक्ष्येसकाश्यभोजनं शृणुष्वमेमहानंदेष्पोलक्ष्याविंप्रवेजते १० नावदामत्वंत्रगन्माद्योयावन्नत्वंनावि
चते परस्मिन्नुत्तलिलशास्त्रेज्ञाननः किंप्रवेज्ञनं ११ सुक्ष्मविवेदयथादर्शेपश्यतेनपरंवपुः प्रधानार्थैस्तथा
जीवेज्ञानेनात्मासोपरात्परं १२ मध्यात्सूर्योदयेसर्वंवस्तुनैवप्रदृश्यते मध्यात्मानोदयेब्रह्मनत्वंजीवेनसर्वं
नः १३ नारदउवाच इतिश्रुत्वावचनंतत्प्रद्युम्नोयादवेश्वरः वेंकटाद्रिंविस्तुययौसोनामसमन्वितः १४
सत्यवान्यधमेदेववृत्तोराजर्षिर्ईविकेश्वरः प्रद्युम्नेपूजयामासभक्त्यापरमयायुतः १५ श्रीशैलादर्शनं
कृत्वापितृशालसमद्भुतं स्कंदंवीक्ष्यततोराजन्ययौपंपासरोवरं १६ गोदावरींभीमरथींगत्वाश्री
ह्रविकेश्वरः पद्दर्शापवनंहृत्सौम्यंमहेंद्राद्रिंनतोययौ १७ महेंद्राद्रिस्थितंरामंभार्गवंब्राह्मणान्तकं।
नत्वाप्रदक्षिणीकृत्यतत्रतस्योहरेःसुतः १८ रामसेनमार्थिवेदत्वायादवनंदनोवत्सायवै चतुरंगप
राजेंद्रयोगानांहेमंसोमहारतः १९ भक्तस्तुपःपलेहम्नहरिद्रकादधिप्राकवीजः शिवरीत्यपवदेहम्य
वटकाद्युवैरिणी २० त्रिकोणापार्कराप्युक्तावरकोमधुष्टीधकः केशीकाचोपरिदृष्ट्वामनपत्रःहा
छिद्रुकः २१ वक्राभविहृकाचेस्पंसुधाकुंडलीकामरत्नाः धनपूरोवायुपूरलयावेंद्रकलासमन्ताः २२

सं·ग· दधिस्थलास्वकर्पूरनाडीमयंखंडमंडलं गोधूमपर्पटीकाश्चैवमुफलाव्यालयैवचः २३ दधिरूपोमोदक
वि· मम्माकमौधानरवंव मंस्कापायमंदृग्यं उगयगोधूमाश्चैवहि २४ हैयंगवीनमण्डरीपूपिकाबर्ण्यरस
२० या शाकिकाखलमिकाश्चैवमुरसंपावहि सुपलेस्यसितागुडैः फलानिविविधानिच २६ मध्वाभो
हनभोगपलवराव्चनथैवच कषायोमधुरस्तिक्तः कटुरम्ललवणकमा २७ षट्पंचाशन्नमानेते
भोगाः सर्वेप्रकीर्तिता एतेषांभार्गवः श्रेष्ठान्नानाविधोगमास्थितः २८ सैन्येसंभोजितेनन्नहस्ते न्युतं
ननन्दभवन् वेभवंभार्गवस्यापि दृष्ट्वासर्वेतिविस्मिताः २९ प्रद्युम्नस्तंनमस्कृत्य पादद्वैः सहितस्ततः स
वैषां मेषावमांनेरत्नन्यत्रहेतुहेतुःस्मृतः ३० प्रद्युम्नउवाच भगवन्भवतादत्तं सर्वेभ्योभोजनंपरं मम
दुपः सिद्धयः स्वत्वदं स्थावस्थिताः प्रभो ३१ सर्वेषांहरिभक्तानां प्रियोभक्तमनुकोहरेः एतन्मेब्रूहिविप्रेंद्र त्वंपरा
वरवितम ३२ परशुरामउवाच प्रभोत्वंकिंनजानासि लोकवत्पृच्छसेपरं लोकसंग्रहमेवादृत्य कुर्वं वा
न्विचारयसिविभो ३३ निष्किंचनोमहरीयदाजुपरागलब्धः श्रीमत्कथामृतरसावनिमग्नवत्परोयः श्रीगवृ[illegible]
सिंधुलहरीविनिमग्नचित्तः श्रीकृष्णचंद्रदयितः कपितः प्रभक्तः [illegible] महानखिलजगाम्भवत्सलोप
यानः [illegible] लोकंपुनातिनिजपादरजोभिरागात् श्रीकृष्णचंद्रदयितः राम
कपितः परमः ३५ [illegible] महेंद्रपि [illegible] २०

नोज्ञाग्नि क्षिपि मभितेन पुनर्भवं वा वांछंत्यनंतं मामपारसंज्ञं भक्ताः ३६ निष्किंचनाः स्वहस्ताकामे फलेषु(
स्वेंद्रियाः यतात्मदेहारिर्ज्ञानामुनयो महांतः भक्त्यानुबंधिनिरहंगिपादरजः पशांक्षानुन्ययिदं निजसुखं
किलानेरपेक्षं ३७ भक्त्यात्मियोगविदितः पुनषेणमस्य संमुखिबिंधिनेवरमाचनरोहितोपः भक्त्या ननु
युज्नमिधक्त्या निवड्ढुचिमच्छनामसाति सकललोकजनस्य नहमः ३८ गवं निजं नमनु पंधुमानि लोका
नाविद्यन्तरिजनेसिवहमैवमहात्मा तस्माद्तीव भगवंतं भावात मुकुंदे मुक्तिदं दानिमकप्राप्तिमु
मतंभक्त लक्षणं भक्तियोगं ३९ नारद उवाच इति स्तुत्वा भार्गवोनंतं भूमौ प्रयाहिदिशिपक्षेप्राज्ञनतुगंगामासारसंगमोगम
मं ४० इति श्री मद्भा॰ वि॰ ना॰ व॰ वेंकटाद्रिद्वितीयतेत्रासिंजयोनाम चतुर्दशोऽध्याय १४ नारद उवाच
दिव्यसस्यमिषेणाभौमाहेत्ययन्वहु प्रद्युम्नोभगवान्साक्षाद्रद्वारेपांतिगोवधो १ संगतांगनः
श्राधोमागहीनवासुदेवेन योपितस्मैवलिं प्रादात्स्प्रद्युम्नायमहात्मने २ उद्दीपज्ञामराधीपोन
हृद्धाहुमेदावलः नद्दैासवलिनस्मैप्रद्युम्नापमदोत्कटः प्रद्युम्नप्रधिनोवीरः सांबोजांबवतीसुतः
एकाकि प्रथयोद्धन्वीरपेनादिवर्वमा ४ प्राद्वामामवासौषेद्गीमरंवकारंनयः गिरींगुधांरपरले(
श्रीकानारवसर्वतः ५ महानुज्ञामराधीशोयाधिनःमक्तांमनीः वलिं दद्यौतमस्मैप्रद्युम्नायमहा
हात्मने ६ वंगारेप्राधिपोवीरोवीरधन्वामदोत्कटः प्रायश्चो मन्मुरवेयोद्धुमदोहिरायाममोवली ७

ग.सं.
वि.
२१

चंद्रभानुर्हरेःपुत्रःप्रद्युम्नस्यचपश्यतः विभेदलकुलेनांगंबाणैःकुवाक्यैःमित्रनामिवः ८ करीशांश्चागामि
न्मनांसिरसोमौक्तिकानिच धनूंषिनिपेतुःकौशत्रोनागगणाइव ९ निपेतूरथिनोनेकाः
आश्वाश्वपदातयः नष्टशीर्षाःछिन्नशिरसःकूष्मांडमेकेलाश्वः १० तदाम्मात्रेणतत्सैन्येदुर्जातोन
दीसमुद्र मनस्विनीरूपधैकरीस्वल्पातांभयकारिणी ११ मुंडैर्कवचैर्धैर्यावद्धिर्हारकेयूरकुंडलैः कि
रीटैःकंकणैःसदृशैर्मत्समानीवमूर्वमु १२ कुष्मांडोन्मारकेनाल्लाभैरवास्त्रक्षराद्वसाः शिरांसिजग
हुर्वेगादुरमालार्थेहरस्य वै १३ इत्थंनिपातितेसैन्येवीरधन्वासमागतः चंद्रभानुतनाडगामुगदयावद्रा
कल्पयाः १४ गदाप्रहारव्यथितोमूर्छितोधरणीतले पपातयादवश्रेष्ठमनन्तधिरंमुखात् १५
लब्धसंज्ञोमुहूर्तेनवंगदेशाधिपोनृपः नायवैमसंग्रामोप्रद्युम्नस्यमहात्मनः १६ यावेद्वैनैवलो
राजन्नगरंवीरधन्विनोबलपुत्रेसमुत्तीर्थ्यप्रद्युम्नोमितविक्रमः १८ आसीमाधिपतिर्विदेहीलवा
यादवेश्वरः वलिमादायपडभिःकामरूपंसमाययौ १९ कामरूपेश्वरःपुंडःऐंद्रजालविशारदः निर्गा
नःसेनयासार्धंयोद्धुंप्रद्युम्नसम्मुखे २० आसीमानांयद्भूनांचघोरंयुद्धंबभूवहवाहौः कुठारैःपरिघैः
मल्लैःखड्गर्ष्टिशक्तिभिः २१ पुंडोविद्यास्वकारामुसैराघोरगराछसीः ननोनौसकणांधवीःसर्व
तोमुहुर्मुहुः २३ मैथिलेश्वरः २२ प्रधावंतोरणेभाजन्पिशाचाःपिशिताशनाः क्राटिशःकोटिशो

राम
२१

गारानलस्पपंतोमुहुर्मुहुः २३ तागामार्वेगणास्तैस्तैर्वमन्तोगरलंमुखात् ज्वालामालाकुलैर्मोदंदस्रकाम
मागताः २४ खरान्नूढादंतवक्त्रालालजिह्वाभयंकराः चर्चयंतोनरंपुष्टेपार्वतोयाव्रदगालनाः २५ यंस्मा हा
सिंहवदनास्तुरंगवदनास्तथा छिंदंतिभिंधंतिगजेनः स्फलहस्ताश्चवलत्तः २६ तस्याग्माजेगमेधानांक्षम
ष्ठिहादिक्लेनभः संधकारोत्समभूज्जनरत्नभावाततवेगतः २७ भोजवृष्ण्यंधकमधुशूरसेनदशार्हकाः
भयंप्रापुर्महायुद्धेन्यसास्यावधूतमाः २८ कृष्णदत्तेधनुःक्षाश्चिराद्रायध्रतिकार्यवित् सत्याग्निवंशमहा
विद्यांवाणेप्रयुक्तमैथिलः २९ वाणाःपिशाचानुरगान्ससरवानस्पृगांयर्वधनाधमारात् विभेददिव्यैःप्र
भवैर्यथानयानीहारमेघान्किरणैर्विवस्वान् ३० वाणाःसपुंखंसरथंससाहंतंभ्रामयित्वाधशिकाधपंसे
निपातयामाससरोमपद्मेपद्मंप्रद्युम्नभिवचनंस्वात :३१ पुंडुस्ताननिरस्तांसमेत्यप्रधर्षिताः सत्तुष्ट
पाचेमानि लक्षहयानामयुतंहिपानांयुत्तानिदत्वाप्रणामामकार्षिः ३२ विप्यामांसंदोनीयसैन्ये: न
शाणाननंदनृपः कैकयानांपयौधन्वीप्रद्युम्नायदत्तेदनः ३३ कैकयस्याधिपोराजाधृतकेतुर्महाबलः व
सुदेवसखशुःकेतुधृकत्कीर्तेःपतिर्महान् प्रद्युम्नमर्दयामासधृतकेतुःसभादवं भक्तापरमयाराजन्कृष्ण
कृष्णस्यप्रभावविन् ३५ इतिश्रीमद्गर्गो· वि·ना·व· उत्तीर्णाभरवंगासामावीकामस्रपकैकयविजयोनाम
पंचदशोध्यायः १५ नारदउवाच दुंदुभिनादयंस्तस्मात्प्रद्युम्नोयदुसत्तमः मेथिलानांपयोराजंसत्तवेगा

ग॰सं॰
द्वि॰
२२

न्मुखान्हतान् १ सुवर्णसौधैरत्युच्चैः सद्भिः शालितां पुरीं मिथिलानांवीक्ष्यतां राद्रष्टुंवैशारमाधवः २ प्रद्यु
म्नउवाच: कस्यैषानगरीमंत्रीनूरक्षणेनासांप्रतंमया राज्ञेतेद्वियसौधैस्यपुरीमोहनवनीयथा ३ उद्धवउवाच:
अस्मत्सत्यपुरीसेयंमिथिलानाममानदः मैथिलेंद्रोधृतिस्तत्रस्योमहाभागवतःकृतिः ४ सर्वधर्मभृतांश्रेष्ठः
श्रीकृष्णेष्टोहरिप्रियः बहुलाश्वंराजपुत्रंश्रुतदेवंद्विजंतथा ५ स्मरन्नालोकनुविष्कायांश्रीकृष्णोभगवान्
त्रिः जेनुनसकोदेवेंद्रैमनत्रैस्त्वकुनसुभोः ६ धृतिरमयाभक्त्याश्रीकृष्णवशकारकः ७ नारदउवाच
मतन्सुन्त्वाभगवान्कृष्णोमिलनुद्धवेनसमन्वितः स्वपिष्यमुकुंदेकुत्वाधतीहृष्टंसमायथेः ८ भक्तिभावपरितार्थक
थि कृतार्थनरपरस्य हृद्दृष्टांमिथिलांकाष्णिंरुद्धवेनसमन्वितः ९ वर्णमसत्वसुभतोवीथामालातिलकशोभिताः
जयंत्यकृष्णनामानिसर्वैर्वैपत्रमालापाः १० लिखितानिचनामानिहृष्ट्वाविष्णुर्हरेनराणां नद्यायां कृष्णवि
ज्ञाणांलिखितानिपृथ्मानिव ११ कुंजेकुंजेमहायांचगदापद्मानिमानदः दृष्टापूर्वचित्राशिरासंखचक्राणि
यत्रवै १२ तुलसीमंदरादिलिग्यंशणशोचगृहेगृहे एवंपश्यन्ससौधानिमिथिलायांजलान्बहून् १३ मा
लातिलकसंयुक्तानार्वीभक्तान्दर्शह मिलयेहृष्ट्वास्यपुत्रैः कुंकुमजैस्तान् १४ गोपीचंदनमुद्राभि
स्याविलान्पांनविग्रहान् ऊर्ध्वपुंड्रधरान्विप्रान्हरिमंदिरविचित्रान् १५ गदामुद्रांललाटेचवक्षहृद्येहरिनाम
च चक्रंपांर्श्वेचकमलंकूर्मेमीसेह्यंधुजवोधे १६ दधत्तेचधनुर्बाणांन्नरार्द्धेश्रीनंदकेहृदि मुसलंचहलंशाङ्ग राम
२२

न्नियंकाश्चिद्ददर्शह १७ कस्यांचिच्छ्यांभागवतंकेचिच्छृण्वंतिमानवाः इतिहासंभारतंचहरिवंशंतथापरे १८
सनत्कुमारंवाशिष्ठंयाज्ञवल्क्यंपराशरं गर्गपैलमस्यधर्मादिसंहिताःकेपठंतिवै १९ ब्राह्मंपाद्मंवैष्णवंच
शैवंलिंगंसगारुडं नारदीयंभागवतंआग्नेयंस्कंदसंज्ञितं २० भविष्यंब्रह्मवैवर्तंमार्कंडेयंसवामनं वाराहं
मत्स्यंकौर्मंचब्रह्मांडाख्यमितिचयद् २१ वीप्यांवीप्यांचसर्वेवितिज्ञताःसर्वेगृहेगृहे वाल्मीकिकाव्यंकेचि
द्वैःश्रीरामचरितामृतं २२ स्तुतिःपठंतीकेचिद्वैकेचिद्वेदत्रयींद्विजाः केचित्कुर्वंतीयज्ञंवैवैष्णवंमंगलाय
नं २३ राधाकृष्णेतिकृष्णेतिकेवदंतिमुहुर्मुहुः केचित्स्तुवंतिगायंतिहरिकीर्तनतत्पराः २४ मृदंगता
लतालवादित्रैःसकांस्यवीणामनोहरैः मंदिरेमंदिरेविप्रोःकीर्तनेप्रत्यपेजनैः २५ नवलावण्यसंयुक्ताभक्ति
यंप्रेमलक्षणां कुर्वंतीमैथिलानार्योमैथिलायांगृहेगृहे २६ एवंतुनगरींदृष्ट्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः
राजद्वारंसमेत्याशुमैथिलेशंददर्शह २७ मैथिलेशाश्रमभायांतुवेदव्यासस्तुमुनिः याज्ञवल्क्योवशिष्ठश्चगौत
नमोहंरस्सवः २८ अन्येचमुनयस्सर्वेदामूर्तिधराइवः दृष्ट्वातेधर्मभर्ताशोहरीशिष्याश्वसमागताः २९ मै
थिलेंद्रोपृथिव्यामृतभक्तिभावनतानतः बलस्यपादुकास्स्रांकुलतेविधिवन्नृपः ३० अथप्रद्युम्नकरंनाम
श्रीकृष्णवहादैवयोः इष्टोत्थायनमस्कृतेसत्विष्यंब्रह्मचारिणा ३१ तत्पूजयित्वाविधिवत्पाद्याद्यैर्मैथि
लेश्वर कृतांजलिपुटोराजामस्यग्रेचास्थितोभवत् ३२ जनकउवाच अद्यमेसफलंजन्ममंदिरंवैविशदी

ग॰ सं॰ टि॰ २२

स्तुते देवर्षिपितरः सर्वे संगच्छाम्यागते त्वयि ३३ निर्विकल्पाः मम हृत्स्थास्त्वा हृष्टाः साधवः स्थिता नितः श्रेयसाय
भगवन् दीनानां विचरन्ति हि ३४ ब्रह्मचार्युवाच धन्यो मिथिलेश शार्दूल धन्यास्ते मिथिलापुरी धन्या
प्रजास्तव नेमध्वजा विष्णुभक्तिसमन्विताः जनक उवाच नगरी नाम सिद्धा ग्रामगृहं धनं कलत्रं पुत्रपौत्रा
दि सर्वं कृष्णस्यैव वा हि ३६ परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयं असंख्यब्रह्माण्डपतिर्गोलोके धा
म्नि राजते ३७ वासुदेवः संकर्षणः प्रद्युम्नः पुरुषः स्वयं अनिरुद्धस्तथा चैक आत्मा नुर्व्यूहो भगवद्विधो ३८
कायेन मनसा वाचा बुद्ध्या चैवेन्द्रियैः स्तुतं नमोस्तु समर्पितं सोहं प्रपन्नवर्तिनं महामुने ३९ ब्रह्मचार्यु
वाच हे वैदेह महाभाग विष्णुभक्तिगतां वरः स्वयं नीत्वा तोषितः कृष्णः त्वैवकल्पं प्रदास्यसि ४० जनक उ
वाच ये सोहं कृष्णभक्तानां त्वादृशानां महात्मनां पुंसां नेष्यामि हे ब्रह्मन् नैकाना हेतुवर्जिताः ४१ ब्रह्म
चार्युवाच कथं हेतु किं भक्तिं राजेन्द्र त्वं हेतुवर्जितः निर्गुणो भक्तिभावेस्य प्रेमलक्षणसंयुक्तः ४२ प्रद्यु
म्नो भगवान् साक्षाद् यज्ञपाठो विनिर्गतः नायान्तस्य गोहे ब्रह्मन् देहो मे महान् भवेत् ४३ जनक उवाच प्रद्युम्नो
भगवान् साक्षादन्तर्यामी हरिः स्वयं सर्वेषां सर्ववित् स्वच्छ वनालिच किं प्रभो ४४ ब्रह्मचार्युवाच ज्ञानदृष्ट्या
पिबेत्त्वा किंमन्यसे त्वं निरन्तरं नहि हृदयं पतंदेवं ब्रह्मा सर्वदियार हृ ४५ नारद उवाच एतच्छ्रुत्वा
तदा राजा महाभागवतोत्तमः स्पृष्ट्वा पुष्पो मुखो भक्त्या प्राह गद्गदया गिरा ४६ जनक उवाच यदि मे प्रीह

गा

२२

रसैर्भक्तिरसनिमग्नाःसुविस्मिताः मैथिलिकाः श्रीहरेः पुत्रं ईदृशं भूपात्मजं मायतः ४७ यदि श्रीभक्तानां दासोऽहं
यदि तत्कृपया सर्वत्र यदि जगद्रावलं हि भूपात्मजो नारायणः ४८ नारद उवाच एवं वदति भूपाले देवकीसुते
विजयमयः किं लवणोऽपि एवं पश्यतां सर्वेषां जनानां पश्यतः मकुन्दो भूपरी भक्तिनिष्ठः ४९ घनश्याम
मन्मथलावण्यं नवयौवनं बाहुं आजानुं मनोहरं पीताम्बरं नीलकुन्तलं कालिमभिः श्रीमुखं पद्मसुन्दरं ५०
पीतांशुं बालार्क किरीटकुण्डलैः काञ्चीनादसमुज्ज्वलं दिव्यविग्रहं विलोक्य मनोहरं सम्मुखं सन्तं सर्वे नमो
नाम साष्टाङ्गं मैथिलं धृतिनिश्चयः ५१ जनक उवाच अहो निष्फलं मम जन्म भाग्यं दर्शनं त्वया मे निजं दर्शितं
हि आलोकयाम्यत्र तत्त्वज्ञानं दर्शनं हृदयानन्दकुलेन मम प्रद्युम्न उवाच यत्त्वं राजन् मामद्य लभ
कृत्वं सदा भावविक्लिन्न भक्तिभावयत्नदार्थं प्राप्नोति तव मापुनं ५२ अयोग्यं मम सत्यं भयाति मे पि
लोकेश्वरः यत्र मामपुत्रं हि कीर्तिं विहलोके भवान्ये ५४ नारद उवाच नवपित्राय यत्नानां पूजितः
यथावतां यत्नां प्रयाणे सिद्धिदानां राजन् प्रद्युम्नो भक्तवत्सलः ५५ इति श्रीगर्गसं॰ वि॰ ना॰ ब॰ मैथि
ले देशविजये जनकोपाख्यानं नाम षोडशोऽध्यायः १६ नारद उवाच अथ यादवो मागधान् जेतुं
प्रद्युम्नो मीनकेतनः गिरिव्रजं जगाम मागधसैन्यैः परिवारितः १ श्रुत्वा गतं हरेः पुत्रं दिग्विजयार्थं विनि
र्गतं जरासंधो मागधेन्द्रो मत्सरः कोपं चकार ह २ जरासंध उवाच नृच्छाये यादवाः सर्वे पृथिवीशाव

ग.सं.
वि.
२८

चेतसः तेषेवजगतांजेतुंनिर्गतानानतुष्टुवुः ३ मधुरांस्वपुरींत्यक्त्वामद्रपाल्माधर्षोविधिः समुद्रंप्रार
गांप्राणानिस्थिनावाप्यद्वारास्मनः ४ प्रवर्षतोरामकृत्सोमयाभस्मीकृतोवलात् ग्रोलाङ्ग्वनुलोको
द्वारकायांसमागमिष्ये ५ वधात्तौवानधिष्यामिमोगृहेलोकुलस्वलिं सुधादर्वीकरिष्यामि प
थींसागरमेघरोलां ६ नारदउवाच इत्युक्त्वानिर्गतोराजागिरिव्रजपुराद्वहिः अक्षौहिणीभिर्विंश
त्यात्रिसहस्रभिः संयुतोवलि ७ नागश्रुचपसिंदूरकस्तूरीपत्रभस्मरैः अवन्तैर्दग्नद्वैर्नेमेघैरिवद्रवस्रुः ८
स्फुरद्दंडस्यफूत्कारैःदेपयद्भिःस्तनवहून् वभोगजेमेधेडामेघैरिवद्रवस्रुः ९ रथैश्चदेवधिस्मा
मैश्वध्वजैरस्वेतेरभिः वांमरांघोलितैराजन्तोलवत्कध्वनिद्युभिः १० तुरंगमैर्वायुवेगैर्मित्रवैरोम
दोन्मदैः सौवर्णपरहाराद्यैःशिरवारस्मदुंचामरैः ११ सकंचुकैर्वीरजैर्नैर्वद्धचर्मधनुर्धरैः विद्याध
रसमैर्भैः कृतनामाकुधेडोमहावलः १२ पुंकोरेडुभिन्नांचद्दिपोनेडुर्धनुःस्वनैः चचालवसुधासैन्य
रजोभिःछादितेनभः १३ जरासंधस्यनाम्नैन्यंप्रलयाब्धिमिवोत्थितं विक्षिलायादवाःसर्वेवभूवु
र्वीक्ष्यमैथिल १४ प्रद्युम्नोभगवान्वीक्ष्यमगधेडवलागतं संरंभस्फोरद्विरतेत्यंमाभैष्टस्वभयंद
दन् १५ ततःसांवोमहावाहुःप्रद्युम्नस्यप्रपश्यतः अक्षौहिणीनांदशभिर्युयुधेमागधेनसः १६ गा
जाराजैर्युयुधिरेरथिभीरथिनोमृधे हयाहयैःपत्तयःपत्तिभिर्मैथिलेश्वरः १७ वभूवतुमुलंयुद्धमद्भुतं

राम
२८

हेमरवेला मागधानां पदगानां वामुराणां निर्जरैर्यथा १८ सर्प्व्याम्रढाके पिवीराभल्लरुस्तारेन्दहतः म
ईयं यंतो गजाहतान्करीकुंभगमार्गयः १९ केचिच्छिन्नशिरा दूरागां महीत्वा चिरं पुर्वस्मान् नाःशक्ता
पलायितास्मित्वाद्दंष्ट्रामानुधरणीगताः २० केचिद्धीरा नदंतः कोरण्यांगानिचच्छिदिषुः चिच्छिदुर्वीरा
पटलं नीहारं रवयो यथा २१ भिन्निनात्सगंजरेष्व कुठारे रवरसि पहिपेः सुरछूरीकाछि भिन्नो दयो
निहिंसैर्पुपुपुस्तैः २२ भेतामारैस्मगदाभिस्ववा रौछिन्नानि भुतते निपेतुर्वीरकरीरामर्चिनां
चशिरांसिच २३ कबंधास्तत्र दोस्येतुः पानवंमोहयान्त्वरान् खङ्गहस्ताः प्रधावंतो संग्राममुभयंकराः २४
वीरापरिगताबीरा निपेतुश्छिन्नवाहनः हयोवरिहयाः कुचिद्धावीः संछिन्नांकुंधराः २५ विद्याधर्य्य
प्सरांगधर्व्वीवव्रिहेवोगतान् वीरानुपतीन्नसमीक्षं त्यक्ता सांवाभूत्तकालिमंहान् २६ स्वात्रधर्मवराः
केचिद्युद्धमावमीरव नचलेनः पदंपृष्ठे सदासंग्राममालिनः २७ जग्मुः परंपदं तेवैभीरवामानंनु
मंडलं श्यानतुः सिन्धुः माखकुडलोचननारवः २८ एवं संवमहावीरैमर्द्दितं मागधंबलं दुद्राव्य परस्य
तोगेषां हस्त्रभक्तापघास्सुभे २९ केचिद्दृहुक्ताववरमाशाछिन्नचापास्तथापरे पलायमानाधावं
न स्यिकं खड्गं छिंधाराणयः ३० पलायमानां स्वबलं वीक्ष्यमानं मागधेश्वरः धनुष्टंकारयन्नाप्तो मा
मैधेस्यभयंददो ३१ स्वबलं नोदयामास जरासंधो धनुर्थ्रुतो महामानः पुनर्मंत्रसंक्रोशतमागतं

यथा ३२ सांबस्तैरेव संग्रामे शरवृष्टिभिः स्यापतिर्गतैः वाणौघैर्व्याप्य सर्वेषां मागधेंद्रं महाबलं ३३
धनुर्ज्योमाच्चिकलोकभीमसंघर्षनादिनीं चिच्छेद दशभिर्बाणैः सांबो जांबवतीसुतः ३४ धनु
न्येसमादाय जरासंधो महाबलः धनुः सांबस्य चिच्छेद बाणैर्दशभिरग्रगः ३५ चतुर्भिश्च तुरगान्वा
हान् स्वभ्यां केतुं रथं शरैः एकेन सारथिं जघ्ने मागधेंद्रो जरासुतः ३६ सछिन्नधन्वा विरथो हताश्वो
हतसारथिः पुनः रथं समास्थाय रथं सांबो महाबलः ३७ गृहीत्वा चापमन्यत्तु संज्यं कृत्वा विधा
ननः नदर्पयं पूर्णयामास सांबो बाणासनैर्बली ३८ रथंत्यक्त्वा जरासंधो गजमारुह्य वेगतः व
भोगिनं मागधेंद्रो हि द्वैरावतेन यथा ३९ चित्रपत्रविचित्रांगं कालांतकयमोपमं सांबाय नोदयामा
स मत्तेभं क्रुद्धमानसः ४० गृहीत्वा सरथं सांबं शुंडादंडेन नागराट् ऊर्ध्वं प्रक्षीत्वा रविशालं चिक्षेप
नवयोजनं ४१ तदा कोलाहलो जातः सांबसेना सुसैनिकाः प्रद्युम्नः पश्चाच्च गदः शाम्बो भद्रो गदः
बलः ४२ विनापावक्त्वं धकारं यथार्क उदयाचलात् जरासंधस्यापि गजें मुष्टिना वसुदेवजः ४३
जघान शक्रो वज्रेण राजयाद्रीध्यं दशीमरं गजो मुष्टिप्रहारेण विह्वलो धरणीं गतः ४४ जरासंधं
तं दृष्ट्वा सत्वरं नमिवामवत् आरुह्य स्यंदनं क्रुद्धो गदामादाय वेगतः ४५ गदं समाद्य सहसा जरासंधो
महाबली गदाप्रहारेण गदोनचावायस्तरलांगगतान् त्वरं गदां समादाय बलदाभार भिति भिन्नं ४६

स नादयन् यदूनां सैन्यं सिंहनादमथाकरोत्। तत्प्रहारेणापतितो वसुदेवसुतो बली ४७ जरासंधः समु-
त्थाय गृहीत्वा महतीं गदां। चिक्षेप रोषतो राजन् रामाकाशे समन्वयो स्वनं ४८ गदोपि मागधं नीत्वा भ्राम-
यित्वा महाबलः। तिं विद्वेप गगने तं वै चाक्षनानां महस्रकं ४९ आकाशान्पतितो राजा मागधो विं-
ध्यपर्वते। उत्थाय युयुधे तेन गदेनापि महाबलः ५० न देवसंघः संग्रामे गृहीत्वा मागधेश्वरः मु-
ष्टिभ्यां पाणिभ्यां सिंहसिंहः सिंहौजसः ५१ एकेन मुष्टिना मांसं वंक्षितो येन गदेन तथा। ततोऽस्माग-
धो राजा जरासंधो युयुधे रणे ततो ५२ मुष्टिप्रहारव्यथितो रामकेशवौ च मूर्छितौ हाहाकारो महानासि-
द्देवानां पितरां गणो ५३ रथेनाभिन्नदीप्तेन प्रद्युम्नो यादवेश्वरः कृष्णौ हितौ पुनः प्राप्ता मायेऽभय-
त्वभयं ददौ ५४ जरासंधो गदां नीत्वा लक्षभारविनिर्मितां विवेष यदुपुत्राणां भारते विबुधप्रभुः
५५ रथान्नागान्सवीरांश्च तुरगान्हि धवान्बहून् पादयामास राजेन्द्रः प्रमाणी च महाराजः ५६
जरासंधस्य चापेन नासावि सर्वासि मागधाः। जघान निशितैर्बाणैर्यदूनां सर्वतो बलं ५७ प्रद्युम्नो
युयुधे युद्धे निर्भयो यादवेश्वरः निवारयन्नरीन्बाणौघैर्युद्धे कारयन्प्रभुः ५८ स दैव यदुपुर्या अनुव-
लदेवः समागतः प्रादुर्बभूव नाचि सर्वेषां पश्यतां मतां ५९ समायाह्य हलाग्रेण मागधेन्द्रबलं महत्
मुषलेनाहनन्क्रुद्धो बलदेवो महाबलः ६० प्राणयोजनपर्यन्तं रथाश्वगजपत्तयः पतिता भि-

त्वमिमः सर्वे वै निधनं गताः ६१ देवदुंदुभयो नेदुर्नेदुर्दुंदुभयस्तदा बलदेवोपरि सुराः पुष्पवर्षा
प्रचक्रिरे ६२ तदा पंचजनाः शंखा यदूनां स्वबले भवन् प्रद्युम्नाद्यास्ततो नेमुः कामपालं गतव्य
था ६३ दृष्ट्वं जित्वा मायायेंऽबलो देवो महाबलः प्रययौ स्वहरिक्रोडो कोरन्तं भगवान्भक्तवत्सलः
६४ अनाशं यसुतो धीमान् महादेव उपायनं नीलापुरः प्रांवरारेर्गिरिदुर्गाद्विनिर्गतः ६५ स्कन्दो
द्वंद्वं स्थानां चद्विलदं हस्तिनां तथा ददो षष्ठिसहस्राणि नत्वा कार्ष्णिप्रभाववित् ६६ इति श्री
म.ग.सं.वि.ना.व. माराधदेशविजयो नाम सप्तदशोऽध्यायः १७ नारद उवाच अथ कार्ष्णिर्गया
मेत्याय फल्गुं स्नात्वा तत्रैव विधिः श्रुत्वा स्वर्णतो मोजे तु पश्चात्तमकरोत्प्रभुः १ श्रुत्वा जित्वं जरासंधं
नदान्ने कानरवापरे उपायनं ददुस्तेवै मध्याताः सैधाः तां गताः २ गोमतीपारपुरुसंपामन्तु स्नात्वा
ततो गमत् ततो भागीरथीतीरे काशीमभिजगाम ह ३ पार्ष्णिः शाहे काशिराजो महीतो महयां
गतः सोऽपि तस्मै बलिं प्राद वृत्वा तत्स्वबलं महत् ४ प्रद्युम्नः सैनिकैः सार्द्धं कौशांतां प्रगतो बली
श्रयोध्या निकटे शान्तं दिग्ग्रामे स्थितो भवत् ५ कौशलेन्द्रो नमल्लिख्यं तु गौ स्वराजेरथैः महाधनैः
संवत्सरी महत्या मासत्तत्वविन् ६ उन्नरो नोदीचनमालैयपाल्हाधिपो गतः विशालो सो बलिं
प्रददौ वै तत्तुलितं दधुः ७ नैमिषे प्राह हरेर्भक्तः सौमस्य प्रभावविन् कृतांजली पुरोभूत्वाह २६

दीनस्तेनैव लिंगेन य द्यागंगागतवानृ कास्मिंश्चिद्वै रांगी पापनाशिनी स्नात्वा हृदे महादानं तीर्थराजव
भावविन् ९ गजाश्विंशतिसहस्रमश्वानां दशलक्षकं रथानां च यच्चतुर्लक्षं गवां मत्र्यदशार्बुदं १०
हेमभारान्सहस्रं मुक्ताहेमांबरसमन्वितं दशभारं सुवर्णानां मुक्तानां लक्षमेव हि ११ छिन्नदानं वर
स्त्राणां वस्त्राणां दशलक्षकं काश्मीरकेभ्यो नामाचछिन्नदानं नवकं वरीः १२ ब्राह्मणेभ्यो ददौ कार्ष्णि
स्तीर्थराजे हरिप्रिये कारूषाधिपतिस्तत्र पौंड्रको नाम मैथिल १३ कृष्णप्राज्ञः सोपि काश्मिं ध्वज
वामाससैनिकः प्रद्युम्नं चागतं राजन्यां चालेकालयकुनुके १४ भयेषाचुर्नपा मे वै दुर्गे दुर्गं किनार्गलाः का
न्यकुब्जाधिपो वीरो भल्लो दन्तं धतिस्मृतः दुपदो कंपिलाधीशो दंत्कवनः पुष्पकितो वहि १५ अथ कृतः कर्मिमम
हाबाहुर्विदूदेशाधिनाथयो विचेलुर्वैदवाः सर्वे भयार्ता दुर्गमास्थिताः १६ विदर्भदेशाधिपो राजा दीर्घ
बाहुर्महाबलः पांचरात्रं परं संधि कर्तुं प्रो त्यसमापयौ १७ दीर्घबाहुरुवाच यूयं सर्वे यादवेंद्रा आगा
ता अर्थिनो हि क्वं मनोरथं मे कुरुतां भवेयं तुष्टमानसः १८ सज्जलस्यापि कस्मिंस्तत्पात्रस्य पारवेधनः व
नदारे हिंदूरे कोपि वाराणस्यां दधितिष्ठति १९ नपात्रं सकलीमूलं तस्मात्प्रेहस्तलाघवं येकुर्वंति प्र
तिज्ञामेतस्य वाहस्यापि कन्यका २० यूयं सर्वे यादवेंद्रा धनुर्वेदविशारदाः मयापि नारदमुखाच्छ्रु
ताः पूर्वं महाबलाः २१ नारद उवाच सर्वेषां विस्मितानां च प्रद्युम्नो धन्विनां वरः तथेत्युवाच सह

ग॰ सं॰ स्मिविदुरेशाधिपं नृपं २२ दीर्घं वैसोभुवि स्थाप्य गुरुगांडीवमनंतरं गुणो वध्वा काचकुंभं सजलं पश्यतां म
वि॰ तां २३ धनुर्गृहीत्वा तद्दोर्भ्यां वाणं काश्चिः समादधे काचपात्रं शरोभीत्वा तस्थौ मध्ये द्रुतं निस्सृताः २४
२७ एकदो गुरुखपुंसाभ्यांरनिरश्मिरिवांशुदे काचपात्रे भोघातात्लद्धुत्तमिवाभवत् २५ नाराचेशाकाली
मृतं त्रिक्रुधा स्यफलं तथा सचालनं कंपनेचविंदुस्त्रावोपिनाभवत् २६ प्रद्युम्नोभगवान्वाणांछ्रीवं
सदधे पुनः सोपि पूर्वं समुत्सृज्य सत्रतस्थौ विदेहराट् २७ सांबोपि धनुराधाय वाणान्पंच समादधे काच
पात्रं चतेभित्वा तस्थुस्तत्र द्रुतं निस्सृताः २८ वृकुधानो धनुर्नीत्वा वाणमेकं समाक्षिपत् सर्वेषां पश्यतां तेषां
पात्रं चूर्णीबभूव ह २९ उच्चैर्जेहसुः सर्वे यादवाः परमेनिकाः त्वं महान्वाणधारी ह्रींकार्त्तवीर्यार्जु
नाद्भवा ३० अर्जुनो भगवान्साम्ब स्तुतो हृष्टो भवान् द्रोणोभीष्मोपिवाकर्णो जामदग्न्यो रघावतन् ३१
अन्यपात्रं समाधाय निरुद्धो धन्विनां वरः अयोगतास्य तेरद्धा वाणांश्चिच्छेद पल्लाधवान् ३२ सोपि पात्रेत
लं भित्वा तत्रोर्द्धं निसृतः तत्याज्ञाद्भूतं पंचोर्धे वध्या पाषाणा संगरे ३३ दीप्तीमान्धनुराधाय वाणमेकं समा
ददे सोपि पात्रं तलं भीत्वा वाराणामुत्सृज्य चापतः ३४ नाजयित्वा च पाषाणं पुनर्लक्षमिस्त्रमाश्रितः गतो
गतेनुयाबदेविंदुस्त्रावोपिनाभवत् ३५ तदा वीराश्च ते सर्वे साधुसाध्विति वादिनः भानुर्धनुः संगृहीत्वा वि
दन् मौलिमलोचनः ३६ शराञ्चिक्षेप नाराचं सर्वेषां पश्यतां सतां सोपि पात्रे तदा भीत्वा पात्रं लक्ष्यास्त्र २१

धोमुखं ३७ पुनरूर्द्ध्वमुखं कृत्वा मत्तो नग्नाद्दुर्निस्सृतः बालावेगेन नन्दपत्नी विंदुस्नावोपि नाभवत् ३८ तस्यां तं
सकालीमूत्तं नंदपुत्रमिवाभवत् एवं श्रीकृष्णगात्रजापे स्वयं पादस्पर्शमहात्म्याः सर्वे ते विभिदुः पातं जलस्याबो
पिनाभवत् ३९ विंदुदेशाच्छिपोरन्मादीर्घमायुः कुरु सुविस्मिताः तेभ्यो हास्यकन्यकाः सुपुष्टवस्य पादपद्मसुलोच
नाः ४० तेषां विवाहसमये पांरवभेर्यानकादयः नेदुर्यंगुरुमाधर्वाः ननृतुश्चाप्सरोगणाः ४१ तेषां
गुपरि देवा लेजयध्वधीसमाकुलाः ववृषुः पुष्पवर्षाणि चक्रुः स्नापादि विस्मिताः ४२ गजानश्वान्महा
श्वानि तु पत्नीनामर्बुदं तथा हस्तालक्षं रथानां च दासीनामर्बुदं तथा ४३ शिविकानां चतुर्लक्षं पारिवर्हं
ददौ नृप ताः प्राकृशोणाद्भूत्वं वंतीव भौका क्षिर्यं कृत्नमः ४४ दीर्घबाहुमनुज्ञाप्य निषधान्स्वपचौ नराः नि
षधान्स्वपचौ निषधाधिपतिर्वीरः सेनजिन्नाम मैथिल ४५ उपायनं ददौ सोपि त्रयुक्तावमहज्जन्मने
तयाप्रि भद्राधिपतिः श्रीकृष्णायोंऽश्रिप्रियः ४६ पूजयामास सबलं कृष्णमेनो हरेः सुतं मधुरानगर
रमेनां स्व मधुन्प्राप्तः सर्वे निकः ४७ स्वजनैः पूजितैः कार्ष्णिर्मधुराशमायं यौयुतः ततः प्रदाहिशोकृत्य
मथुरां सवनांकिल ४८ गोपान् गोपीर्यशोदां च नंदराजं व्रजेश्वरं वृषभानुपनंदांश्च नत्वा कार्ष्णिर्व
भौ नृप ४९ बलिं च नंदराजाय दत्वा द्रव्या पुनः पुनः पूजितः कतिपयदिनैः स्थितो भनंदगोकुले ५०
इति श्रीगर्ग० वि० ना० ३० कांपिल्य कांपाल्योत्तरनयपाल वैश्वा ल्लते मिथकाल पांचालकान्यकुब्जाकां

वि
मा॰ सं
२८

पिलप्पविंदुनिबधमदमधुसूरसेनदेशादिजयोनामाष्टादशोध्यायः १८ नारदउवाच गुप्तकुंत्सीमहाया
हुर्द्वंजिनिभिःसमन्वितः नारयन्दुंदुभिर्घोरैर्धान्दीर्घवेगःकुरून्ययौ १ विंशतिवोजनानांचसमर्प्पा
दीकृत्यनदह्वेल नाइयोतदोविराशांचबिग्गलादेदशयोजने २ ठंचयोजनमाश्रित्यतहलेशजपद्धतीः
धनाह्यानांचवेश्मनांस्थापयामासहस्रस ३ ततोरत्नपरीक्ष्याशांवस्त्रस्थापाक्कारिणां कांचका
रणांपकास्वरंशकाराणांकुलालकाः ४ कंदकाराश्चलकाराःपरकाशस्त्रपैवच करकाशक्तिनाका
रावत्रकाराश्चमाविनः ५ चरकाशहेतिकाराःपर्णकाराश्चशिल्पिनः लाक्षाकाराकांसालिनश्च
रजकातैलिनस्तथा ६ तांबूलप्रोपिनस्तत्रचित्रपाषाणकर्मकाः स्वर्णभर्ज्जकारास्त्रकाचभेदि
नश्चहि ७ मुक्तादीनांचरत्नानांसदमाशांरत्नवेधिन एतेकारुजनाःसर्वेरथ्यंतेराजपद्धतौ ८ कु
विद्यानुमतीलीलावेंद्रजालविधायकाः कुविचिदाश्चनत्यनेपुद्रुभाल्लकयोःकोचित् ९ कचि
न्नवानदीलोलाश्चसहवायनंबुला गायंतिक्तत्रचित्रजन्ममगगायधर्वणिनः १० गारंगनाश्चनर
त्तिभिर्पैरहर्दृशाभिरताः दिव्यैःकोडप्रारुंगारेहेत्यस्सरसांमनः ११ बंधुनामपिसेनानांमहा
तंकोऽज्ञाउवे यत्नेनसंभ्रमोयेनविहूलेपवनैरभूत् १२ विद्रुत्तवर्ज्जनाःसर्वेमहेर्षामीतिनाद्गलाः धा
कोलाहलोमहानासीद्वैराजनेजले १२ वीर्यवीर्य्यजनलोयत्नाःकौरवाश्चककवर्त्तिनःस्वासमुद्रति राम
२८

ग. सं. न्हिसेव महद्धनं २६ पार्जन्यमादेदे तत्र सांबो जांबवतीसुतः तेन सांतिं गोवर्द्धिर्मत्तेनैव लब्धं हृदि

वि. त्रिः २७ कर्णोत्रमेमधुंहित्वा सांबोपरिधान्विकः जघान बाणैर्विंशत्या जगर्जे धनवद्वली २८ तद्वा

३२ णैः स्यंदनः सांबो व माधरिक्का वयंत्रोशपुनः प्रपतितः किंचिद्व्याकुलमानसः २९ पुनर्गृहीत्वा समादाय

रथं त्यक्त्वा समेत्य सः तत्याज गदया कर्णं सांबो जांबवतीसुतः ३० गदाप्रहारव्यथितः पतितो धरणीत

ले मूर्छां प्राप राजेन्द्र कर्णो वीरो महाबलः ३१ सांबोपि स्वं धनुर्नीत्वा रथमारुह्य वेगतः शल्यं

जघान विंशत्या सोमदत्तं च पंचभिः ३२ द्रौणिं च दशभिर्बाणैर्भूरिं षोडशभिः सह लक्ष्मणं दशभि

स्तत्र सकुनिं पंचभिः स्तथा ३३ दुःशासनं च विंशत्या विंशत्या संजयं पृथक् भूरिगात्राश्च ते राजन्यत्र

तेतुं छिन्नेः सैः ३४ बाणैर्जघान समरे तं गजं धनदं तद्वली दशभिर्दशभिर्नूनं तैकैकेन गजा

न्हलकान् ३५ पंचभिः पंचभिर्वीरान् चारैः सांबः समन्ततः वीक्ष्य जांबवतीसूनोः सांबस्य करला

घवं ३६ स्वेपरे सैनिकाः सर्वे विस्मयं परमं गताः तदा भीष्मः समुत्थाय गृहीत्वा धनुरुत्तमं ३७

चिच्छेद दशभिर्बाणैः सांबकोदंडमुत्तमं भीष्मो महाबलो वीरो द्रोणाचार्यः प्रतापवान् ३८ कर्णश्चि

चापदुर्वलं जघ्नुर्नानं यचापाणाः दुर्योधनः पुनः यौधरथ्यनाकृमसानदः ३९ स्वक्षौहिणीभिर्दश

भिर्न्निर्दयचलानयामधे देवासुराणां युद्धे वा तदा विविभ वद्धमैक्षित सराम कृष्मो सुपर्णोमालघ्य ३२

कामरौधसमहान् १२ शल्यबाणैर्महाबलं भीमधर्षणनादिनी पुनर्ज्यां तस्य चिच्छेद बाणेनैकेन तत्क्षणा
र्मिणि १३ लीलया वासुदेवात्मजेन तु गतज्यं कार्मुकं तीव यथा भीष्मोऽन्यं धनुरादाय सज्यं कृत्वा तदा स
वान् १४ सर्वैर्बाणैर्गणानीकं ब्रह्मास्त्रं संदधे मृधे ततः प्रादुष्कृतं तेजः प्रचंडं वीक्ष्य माधवः १५ स्वय
लक्ष्यापि रत्नार्थं ब्रह्मास्त्रं संदधे स्वयं द्वादशादित्यसंकाशं युयुधाते परस्परम् १६ त्रीँल्लोकान्दहती
दृष्ट्वा निहत्य तेजसा तदा गांगेयस्यापि कोदंडं तच्छिन्नं शीघ्रवत्तमम् १७ चिच्छेद सायकैः सूर्योनीरा
श्मिवद्रश्मिभिः भीष्मो गृहीत्वा च गदां तालद्रुं भानुमधिं चूर्ण १८ प्राद्युम्निरोद्वमिल थापि सिंहनादं
तदाकरोत् गृहीत्वा च महत्तेन तां गदां गुरुमाहिव पन्नगीं १९ प्रद्युम्नो भगवान्वादात् प्राद्युम्निस्तस्यवादं
हृदि गदाप्रहारव्यथितो मूर्छितः पतितो रथात् २० वभो मूर्च्छितं वस्या कापाणिरंगेयो मधमंडले ।
रूपाचार्यो निवेत्रेवानिलधापमहात्मने २१ शार्ङ्गं चिक्षेप सहसा कृपा च प्रमुहुः शिलाधरः दीप्तिमान् व
समुग्रवन्तु प्रयिच्छिवैद्देनगागरः २२ खड्गेन निजधारेण गाकुवाक्ये नैव भिन्नता द्रोणाचार्यो महाबाहु
र्भीनं परिरक्षान्वितः २३ चिक्षेप पार्वतं चास्त्रं धनुष्टंकारयन्मुहुः पतन्न पर्वतं व्योम्नः सूर्यं वेष्टित्वा ब
हुले २४ तेषां वाणेन राजेन्द्र हाहाकारो महानभूत् सहस्रैः भूतो भानुर्वायव्यास्त्रं समादधे तद्धतेना
द्रवः सर्वे उड्डिताल भंगाशान् २५ बाल्हीकस्तु तदा क्रुद्धो ब्रह्मास्त्रं संदधे ततः सत्याभूतं बलं जातं व

ग. सं. त्रि. २१

तथामामुपयस्कोप्यभिवानिलाः यामोदितं न च विस्तारतो का सर्वं भ्रमयथा ५ यतेनेनु विप्रीतौ
मलं तु गात्र एव न इच्छः सुबोधनाम स्थितो भूत्तु भन स्थिरं गुरो ५१ इति श्री मद्दुर्गा वि ना व. कौरवद्
धवर्गा नेनाम विंशोध्यायः २. नारद उवाच उर्वीधनेगतेनत्र हाहाकारो महान्भूत् तदा देवव्रतोभी
ष्मो गांगेयः ययौ त्वरं १ यद्दानां पश्यतां तेषां धनुष्टंकारयन्मुहुः भस्मीकर्तुं पद्दुबलं वनं वह्निरिव
ज्वलन् २ सर्वधर्मभृतां श्रेष्ठो महाभागवतः कविः नीत्यूपाश्रयोजनरामोपियुधिनो पिलाः ३ शि
रसि मुकुटीगौरस्मितश्मश्रुः पितामहः यथा षोडशवर्षियो युद्धं ते विचरन् बलात् ४ बाणैर्निपात
यामास मितधस्यवलं महत् करिणः छिन्नशिरसो हयाश्चाभिन्नकंधराः ५ पदातयो महावीराः
पत्तयोपि द्विधाभवन् रथाश्च शीर्णतां जाता हताः सूताश्च नापाकाः ६ अयो भुजोरुमुखा छिन्नपा
दा न्यपात्यन्त खड्गहस्ताधनुर्हस्ताः पतिता छिन्नगात्रकाः ७ केचिच्छिन्नकवचानिपेतुर्भूमिमंडले
सस्रवीर रथैर्नागैः पतितैः सर्वतो भूतैः ८ युद्धमंडलमारेजे वनं दृष्टेर्हतैर्यथा शान्त्रं देवासापाके सा
ध्यमवलाकरितला ९ रथांगाकेदलारा जन्महामारी भवेम तत स्वसवसं भलारथाम्ब नरवाहिनी १०
आपमाम नमस्तदुर्गा नेरै वैतविशीयघ्या कृष्णं ज्ञेन्मादवे नालाने देतो भूरथं स्वने ११ हरमालार्थ
मागन्यज्ञगाहुर्नेमिरोसिव रथेनातिपमाके नानिलस्यो भन्वीनां वरः संवर्तपनिभैरघ्यायागाङ्गी

राम २१

शकुनेर्गुरुधेनाजनार्दनवयत्नकेन तु न एवं बाणस्य रणुधं बभूव तनुमलं महत् ३४ कार्ष्णिर्विशिलोज्यामासद्य
योधनबलं महत् बाणान्मन्ये धेनुगाराहो हरेशु याचयन्त्यागोधे ३५ बाणान्संभिन्नकुंभानां कुरीशानां पतंति
रथान् मुक्ताफलानि द्युः कोदंडैमारागाशा रथ ३६ बाणैः संपातयामास रथिनः सारथीन्रथान्
महाहवे धेमे पितिलोकं देवेशो कालोयथा तरम्तन ३७ दुर्योधनः पुनः पुनस्तस्य कवचे सायकान्दश निचखा
न स्वर्णपुंखान्शिलाधर्मेन नोगमान् ३८ सहस्रैर्बाणवल्लैः महावेगोश्च नानाप्रधानर ४० विद्धे
द्वादशभिर्बाणैः कोदंडं मनुस्त्रांपरं ३९ सवशरैर्महावीरो धनुराश्रुमुनोबलिः प्रद्युम्नस्तेरथं तस्या
पान्यमारुसवरथं धनुर्नीत्वा सपुंज कृत्वाविधानतः ४२ एकेनबाणेन समाधाय कर्णान्तं नयकर्षिह भुस
देवस्यवेगेन तद्रथेनिवरवान्ह ४३ महीत्वानद्रथं बाणोभ्यामथविव्याध विद्धये अथाकाशस्यानथार
मासकमेरुला मिश्राभेकः ४४ एतेनेनरथलस्य मधपद्धतोभिरभवत्स्वत्र सनतासम्हथाः सर्वेषां च
तांशगुरुस्पतः ४५ अन्यं रथं समास्थाय धार्तराष्ट्रो महाबलः प्रद्युम्नताडयामास दशभिः सायकैर्नि
धे ४६ मेलाद्विगोहरेः पुत्रोमालाहतस्वरथद्विपः सुभेदनेचकोदंडेन पैकं बाणामासाद्य धे ४७ बाणामा
दधे ४७ बाणान्मुमरथं नीत्वा यावत्स्थान्महाहवे तावद्वाणोद्विनीयो पितं गृहीत्वा यथौ तत्वरं ४८
तावत्तनीयः संवाशो नीत्वा तं मंदिराजिरे धनराष्ट्र समीपे च सारथ्यं बाणस्य सारथिं ४९ अथाकाशास्या

गी॰ मा॰
टि॰
३॰

तं राजन्कौरवाणां महाचमूः १९ सुलोहितैर्भिर्वोरुध्वाभिः कुरूणां चलतां तदा चचाल भूरिशो
ने तु शोणा पुत्रे न भो भवत् २० नारके वक्षु भौ चंद्रो गजाश्वरथ रेणुभिः अंधकारोऽभवत् भूमौ देवाः
सर्वे विस्मिता २१ यत्र तत्र गजानां च नादता भिन्नभूभृतः निर्घोषैर्गोधीरैः सर्वाम्भूलवेदं
मंडले २२ सेनाः कुरूणां च भिन्नां प्रपुधुस्म परस्परं भीष्मो दृश्ये पश्चान्महासुश्रमारलीलो
ये २३ दृष्ट्वा हयेरिभान्स्वभे रथिनो रथ्यामि महः सेनैष्यनाश्च ऊर्ध्वे पतगः पतितां मेघे २४
महामात्यैर्महामात्याः सुसेनस्सुतान्येनपाः युयुधुः क्रोधसंरब्धाः सिंहैः सिंहा रवोत्तमाः २५
रथैर्कुलैशक्तिः भिः स्वमलैर्यदि हयामुद्गरैः गदाभिर्मुशलैर्खड्गैः स्तोमरैर्भिंडिपालकैः २६ प्रातश्री
भिर्भुशुंडिभिः कुर्वारैस्च समुद्रस्त्रभैः विछिह्वर्गाताः परस्परेभ्यि तां भिः क्रोधमूर्छिता २७ नारायधकारे संजा
ते प्रद्युम्नो धन्विनां वरः दूर्योधनेन प्रयुधेन धनुः षंकार यन्मुहुः २८ जनितं कुस्वभीष्मे शार्ङ्गी धीनं
स्वरूपेणावे भानुर्जीतेन सावसुनाश्लोकेन महात्मना २९ मधुः कर्णेन चापेभ्य हृद्गानुः शाल
न वै चित्रभानुर्हरेः त्रयः सोमदत्तेन धीमता ३० असंख्याता स्वकम्पैर्वत्वा द्रोणो धौम्येन मैथिल ऋष्ट
शालक्षा वोनासुर्यो धनसुतेनवै ३१ वेदवाहुः ससमद्रः सकलेन महाश्चये अर्भासनेनसमरेस्समदे
वी हृदयंतः ३२ तथा हितुधयेवधेवस्वजयेन सुनंदनः विदुरे गागदः साला ल्यातवर्मा च भद्रिका ३३ ३॰

वलवंतूऽस्ता गजस्याश्वादिलक्षणा निर्ययुः ५ पीतवर्णकंचुकसंयुक्ता नीलोष्णीषशालिनः गज
स्याश्वादिलक्षणाश्च संग्रामे लक्ष्यकोविदाः ६ रक्तांवरधराः केचित्कुंकुमभूषणभूषिताः रक्तकंचुकसं
युक्ताः गजैस्तैर्विनिर्गताः ७ शुक्लांवरधराश्चान्ये गोहरीचंदनभूषिताः केचित्पुंडांवराः केचिन्निर्ययुः
पाटलांवराः ८ रथैश्च देवर्षिसंग्रामे भीमसेनद्विषन्नुदाभिभिः पत्तयस्तार्थरत्नैः निर्ययुः कोटिशोऽन्र
पा ९ श्यामांगा वेगिनो मेघवैश्म कंचलैः संगीतैः शूरपाः मनोजवैः स्वर्णाभूषैर्निर्ययुः मत्तसंरंभाः १०
सामंता निर्ययुर्वीराः लोहकंचुकमंडिताः विद्याधरसमाराजन्संकुला ध्वजशालिनः ११ सत्पुर्वंश
कौरवाणां सन्नमोगधर्वदितः भेरीमृदंगैः पटहैरानकैर्गोमुखैर्निस्वनैः १२ स गांडीवध्वजसंयुक्तैः प्र
स्तावाहननियोजितैः अश्वैस्तैर्वाद्यदंडैश्च वामभागे दोलारोहितैः १३ धनुर्योधनमावेशनवंशमंडलवारणा
शूवेण मंडितेराजन्निंद्रदत्ते मनोहरे १४ दुर्योधनो वभौ सैन्ये महत्तिस्यंदने स्थितः तथान्ये धार्तराष्ट्रा
श्च स्वे स्वे स्यंदने स्थिताः १५ धनुर्योजनमात्रेण षष्ठे भुक्त्वा विलंविभिः सारथ्ये नातिभीष्मेणाकृप
णानुग्रणाग्रहः १६ वाल्हीककर्णप्रास्थैश्च सोमदत्तेन धीमता १६ श्वश्वत्थाम्ना च द्रोणेन सात्व
णेन धनुष्मता शकुनेन च वीरेण तथा दुःशासनेन च ७ संजयेन महाध्वारा यज्ञकेतुना ।
सुयोधनोऽन्वयैः रेजे यथा सज्जो मरुत्तु गणैः १८ इंद्रप्रस्थात्पांडुपुत्रैः प्रेषितं प्रतिनाधुवं महेवचारा

ग॰ सं॰
वि॰
२९

सुस्मस्तस्य कारागारं स्वरूपास्तस्मरतनरवामनाः । हा नाथांग प्रतिकूलाः सुहृदोऽस्माकं पितानो यथा २६
तस्मै योयादवाः सर्वे युधि विक्लवचेतसः । तं देव मामसं तं कर्तुं प्रद्युम्नाय निगतं हि पः २७ उग्रसेनोऽस्त्ववी
र्यस्य जंबूद्वीपस्थितिमानधान विजित्याहो वलिं नीत्वा राजसूयं करिष्यति २८ यज्ञभीष्मस्वकर्णांश्च
द्रोणो दुर्योधनादयः नजत्वं प्रेषितो मंत्रि प्रद्युम्नेन कृष्णबुद्धिना २९ तस्माद्यात पुरीमस्य यो मुवं वै ग्रीवा
नेष्यथ । न चेद्यास्यथ वः सर्वान्प्रयास्यामि समाह्वने ३० श्रीनारद उवाच इत्युक्त्वा स्वसखं विषुं वै कौरवैः
परिभाषितं श्रुत्वा ह वः स्ववारि मित्य सर्वं प्रवाचह ३१ कौरवो केवलः श्रुत्वा प्रद्युम्नो धन्विनां वरः प्रतिष्ठा
मं संगृहीता होवास्त्रमस्तु रिताधरः ३२ प्रद्युम्न उवाच कौरवान्धानपिष्यामि वे धनुषि मदो धनान् वा
रा हीनो वंयायोगिनिय मे देहे जानिह ३३ यद्वलं सैन्य चक्रे पितृवलेयो न दास्यति कौरवेभ्योपि
मद्गुमानिपि युर्मातु मे चोरसः ३४ नारद उवाच तदैव यादवाः सर्वे भोज इत्युक्त्वा यकादयः गजाहृयं पुरः
सैन्यैः रागन्लं लानसमन्यव ३५ धनुषीम संगो॰ वि॰ ना॰ व॰ कुलदेश गमनेकौरवोपाख्याने नाम कोनविंं
शोऽध्यायः २९ नारद उवाच तदेव कौरवाः सर्वे निर्गताः देशमन्यवः ॥ ॥ श्री विलैः समायुक्ता योद्धं प्रद्युम्न
मन्युरे १ विमयध्वजमं युक्ता रस्तकेवलमंडिताः गजा षष्ठि सहस्राणि इंद्र भिन्ना विनिर्गताः २ गजवाहा
हस्तकलाभलोहकंचुकमंडिताः शिरस्त्र मालिनीमं युक्ता मौलकालाभिर्विनिर्ययुः ४ हेमकंवलोपूरिकिरीट २९

निषेदुरत्र सामान्तास्तदिग्गुप्ताः किताः १४ प्रद्युम्नप्रेषितस्तत्र यादवो बुद्धिमत्तमः कौरवेन्द्रपुरं प्राप्तो धृतना
हूं ददर्श ह १५ मदमत्तगजस्यन्दनपद्मदिनीनां कलशीकांकुंकुमरांजपूर्णालिनां मिंदुरश्वेतरक्तरक
हर्म्यमाडितैः वज्रांघ्रिभिर्मञ्जितैः मंदिरेराजितं १६ पंभीफाककरोगुरूपालव्योपेनमरिवाल्हीकयौ(
म्यपाकृतैः महत्संज्ञयेन दुःशासनेन विदुरेण चलक्ष्मणेनानुयोधनेन च कृपाश्रुतं भीमदत्तैः १७
श्रीपत्तकेतुमरिकैः महितं नृपेंद्रलीलागजत्रमितचामरहेमपीठैः संमेविनेवपरिमित्यनृपाग्राहूयेसं
तस्थोद्धवः प्रणाम्याह सन्तोजलिलितं १८ उद्धव उवाच श्रीप्रद्युम्नेनकार्यितं प्रागुरजेंद्रसत्तम उग्रसे
नः क्षितिपतीनां यादवेंद्रो महावलः १९ विजित्य नृपतीन् सर्वान् ~~जंबूद्वीपस्थितो मनोरेपान~~ राजसूयंक
रिष्यति प्रेषितस्तेन तेनाभि प्रद्युम्नो करितारिपुत्रः २० उग्रसेनेन्द्रराजेन्द्रौ राजराजेहयुप्रायनुपानन् जे
देयं यान्सजराजयंपदंदत्तवक्रायभूपतीन् २१ विजित्य चागताः कार्ष्णिनसंमेवतद्बलिं बरुः उपाय
नं च दातव्यं वंधनानेमसकान्यथा २२ माम्नतकुलमंगंर क्षीनांकल्लिनांवेद्रविष्यति नेमोदितं(
मेकं पितंतन्दामस्वरूपेश्वर २३ इतस्य सद्यदोषः स्यात्तथापि संपद्धामिनन् २३ नारद उवाच (
तच्छ्रुत्वा कौरवाः सर्वे राजन्नत्संज्ञातमन्यवः वीर्यशौर्यमहोनयाज्ञुवुः प्रस्फुरिताधराः २४ कौर
वा ऊचुः दुरत्ययाकालगतिरहो चित्रमिदं जगत् भिंषोवतिप्रभावैनिश्चुप्ता हादुर्वलावने २५
हो

आलिंग्यानौ प्रहृष्टात्मानं तौ परितोष्य तौ ४० ततो जयजयशब्दसमाकुलाः सुराः गंधर्वमुख्याश्च जगु
र्मनोहरं सुतान् कारुभयो चिनेदुः श्रीलाजपुष्पैर्ववृषु पुरस्त्रियः ४१ ततो देवनैमुर्पद्ववः पांचवरौ दुर्यो
धनाद्याः कुरवस्तु सर्वतः निधाय पार्थान् विशिशादद्दुर्बलिं परां सर्वे प्रसन्नाः कृतहृष्टमंगलाः ४२ वृषु
स्य मुख्यास्त्व सुतान्महोत्सवान् निर्भर्त्स्य ताभिः परमेश्वरो हरिः प्राप्य देवव्रतमुख्य कौरवान्
मेन्य दुर्योधनमृत्वतोपरौ ४३ श्रीरामकृष्णावृचतुः राजन्यदेभिः किलयालबुधिभिः
स्पत्तो भामभवद्धर्मजात्स्वतः यद्भूतु किंचित्तु … प्रकीर्तितं तो भवमान्यपेश्वर ४४
मन्मूलकुल… विवादवानां कदापि किंचित्कलिरेव राजन् संबंधिनो ज्ञातय एव सर्वे निद्यो
त्तयस्तांतरद्वयीयाः ४५ नारद उवाच पूजितैः कुरुभिः सस्नेहा मकृष्णौ मुरेश्वरौ प्रद्युम्नाद्यै
स्यदुभिरेजग्मतुः मैथिलेश्वर ४६ इति श्रीमद्गर्ग विं ना॰ विकृतदेशप्राप्तिविजयो पाठहिमको खमल
नेनामेकविंशोध्यायः २१ नारद उवाच उ दुर्योधनं प्रांतं धिन्वत्सा सानुजं कुरुभिः सह
जग्मतुः पांडवान् द्रष्टुं इंद्रप्रस्थं यदूत्तमौ १ इंद्रप्रस्थान्नतो राजा शत्रु… युधिष्ठिरः भ्रातृभिः
स्वजनैः सार्द्धं तेनु सम्मानमाययौ २ शंखदुंदुभिनादेन वृहद्घोषेणावेंवरुभिः पुष्पवर्षैश्च
वंदिभिर्द्विजप्रस्थवित्त्वामिभिः ३ रामकृष्णौ परिष्वज्य दोर्भ्यां राजा युधिष्ठिरः पौत्रौ… रमोनि

ग·सं·
वि·
३३

वृत्तीर्लेभे योगिध्यानैरसंवृतः ४ प्रद्युम्नाद्या हरिसुताः प्रणेमुः श्रीयुधिष्ठिरं ५ पप्रच्छ कुशलं तेषां
यमाभ्यां चाभिवंदितः ६ परिरभ्य ततो भीमो मालाढ्यां मकरध्वजं स्वयं हरिः स्वसंबन्धबृहद्भाहुपतिर्हरिः
सेनपूजितौ ७ प्रस्थाप्य यदुमुख्यांश्च प्रद्युम्नादीन्महामनीन् निकामं समगाज्जगतीजेतुं चाद्य दत्वा विधानतः ८
मिलित्वा तानुजं धर्मं सर्वैः सा भक्तवत्सलो द्वारकां जगाम नृप राजन् गोरथपोमो मनोहरो ९ इत्थं श्रीकृ
ष्णचरितं मयाऽनेकविधं नृप चतुःपदार्थदं नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि १० बहुलाश्व उवाच ॥
कृष्णस्य लीलां गदतः कृष्णो मे बलं पुत्रवान्मम ततश्चकार किं साक्षात्प्रद्युम्नो भगवान्हरिः ११ श्रुत्वा तं
तस्य चरितं श्रवणीयं मनोहरं मुक्तानामपि भक्तानां जिज्ञासूनां पुनः किमु १२ सर्वार्थिनाम
र्थदं सदाऽनीनामार्तिनाशनं चतुर्विधानां जीवानां सर्वेषां पापनाशनं १३ कार्ष्णिर्दिग्विजयं कृत्वा
दिग्जयार्थि हरेः सुतः आजगाम पुनः सैन्यैस्तन्मे वद तत्त्वतः १४ देवर्षे त्वं ब्रह्मसुतो भगवान्ब्र
ह्मदर्शनः श्रीकृष्णस्य मनः पूर्णं तस्मै नेहरये नमः १५ नारद उवाच साधु पृष्टं त्वया राजन्धन्यो
ऽयं नरभावविद् श्रीकृष्णचरितं श्रोतुं पात्रं त्वमसि भूतले १६ कार्ष्णिर्यात्रे यान शत्रुघ्नः साध्व्यं स्त्रि राम
हत्वा नृपः शत्रुघ्नः संस्थितः कार्ष्णेर्वाणः प्रज्ञाश्च किरीटिने १७ सवकांश्चित्यं दृष्ट्वा सौघः फाल्गुनेन ३३
समं नृपः विकर्षन्महतीं सेनां त्रिगर्तानां यथा योगेश्वरं १८ त्रिगर्ताधीश्वरो धन्वी सुशर्मा तेन संस्थितः

उपायनं ददौ तस्मै प्रद्युम्नाय महात्मने १९ विराटेन तथा राज्ञा प्रजिनो यादवेश्वरः सरस्वतीं नदीं स्ना
त्वा कुरुक्षेत्रं ददर्श ह २० पृथूदकं विंदुसरस्त्रिकूपं सुदर्शनं स्नात्वा सारस्वतान्प्रागात् दत्वा दाना
न्यनेकशः २१ सारस्वताधिपो राज्ञा कुशावीनर दंदौ वलिं कौशांबिं नगरीमेत्य दुर्योधनवशानुगाः
२२ वालदेशः सुदेष्णस्य वालदेशस्य वीर्यवान् सुचारुस्यारुगुप्तस्य भद्रचारुस्तथापरः २३ चारुचं
द्रो विचारुश्च चारुश्चदशमस्तथा रुक्मिणीनंदना एते प्रद्युम्नेन प्रचोदिता २४ सिंधुदेशाद्यादवारू
ढाः सर्वे चापशरागताः कौशांबीं नगरीमेत्य चक्रुनीरां चतुर्दिनं २५ वाणैः प्रासादशिखराध्वजकुं
भादिलोलकाः चूर्णीभूतानिपेतुः कौशांबीका हाहालायपाम्भोः २६ वाणांधकारे च कृते रुक्मिणीनं
दनैः परैः तद्दौपायनपाणिः प्रातकुशांबो निर्गतः पुरात् २७ कृतांजलिः सबधरिं दत्वा तस्मै वलिं
वहुः जुगोप नगरीं राजा भयार्तो भयविह्वलः २८ सरैव सौवीरपतिः सुदेवस्वामिनाप्यथ त्रिगा
र्ता चित्रांगदः सिंधुपतिर्महौजाः काश्मीरपो जांगलपाश्च नेतुः २९ शाल्वेश्वरो धर्मपतिर्विडौजा
गांधारमुख्योपि सुयोधनस्य वशे स्थिता ये भयात्किलैते दत्वा वलिं ते सुरलीच काशिं ३० ययौ
काशिं महावाहुः स्वसैन्यः परिवारितः सर्वदानजेष्ठदेशांश्च जेतुं काल इवोद्भटः ३१ कालस्या
पि सुतस्यैंद्रो पमनेंद्रो महावलः काशिं समागतं श्रुत्वा सन्मुखो लोकपश्रिमः ३२ पितहेतुः सु

गा॰ सं॰ तं हत्वा पाश्यापाम्य ववृषि निपेतुः ३२ स्वं विचार्य मनसा प्रोक्तानां रथकोटिभिः ३३ मदच्युतं प्रोन्नदंतं
वि॰ गजमारुह्य रक्तिरक्षः निर्ययौ सनत्युरवे वाद्वंदुः प्रद्युम्नस्य महात्मनः ३४ आगतां मदरतो सेनां भिन्नवाणा
३८ प्रवर्षिणीं चंद्रभानोदितां दृष्ट्वा प्रद्युम्नो वाक्यमब्रवीत् ३५ प्रद्युम्न उवाच सेनां तद्धावियस्तंडाशि
रस्त्रसहितं शिरः आनेष्यते तस्य बलेकरिष्यामि ध्वजारोपणं ३६ नारद उवाच एवं कार्ष्णिर्वद
तात्काललुशलावातरस्ववरः एकोविवेश गांडीवी धनुष्टंकारयन्मुहुः ३७ वीरान् रथान् गजान्
श्वान् सन्मुखस्थान् द्विधाकरोत् गांडीवमुक्तैर्विशिखैर्गांडीवी रणदुर्मदः ३८ केचिच्छिन्नभुजाः पे
तुः शक्तिखड्गच्छिंपाणयः छिन्नपादाश्छिन्नमुखाः केचिच्छिन्नाः सकंचुकाः ३९ उद्ययुः करिणो युद्धे
भिन्नकुंभास्त्रमस्तकाः गजघंटाः स्रपयन्तीगाः पालपंतः कौरवं नान् ४० जिष्णुबाणैर्द्विधाभूतैः
गजै रक्तैरणांगणं बभौ ह्येवं हि संकुलयाप्रभां उच्छार्केलेपिव ४१ नारदं वदुदुर्मेल...स्वबेर
...नभोर्करश्मिसंभिन्नानीहारपटलाइव ४२ गजारूढो शोषोकुपतिः शक्तिं चिक्षेप जिष्णवे आ
गच्छिन्नां मेपितलेंद्रः सिंहनादमथाकरोत् ४३ विद्युत्प्रभामिवायांतीं ... सहस्रधावली गांडी
वमुक्तैरांडेडलीलया शतधाच्छिनत् ४४ यावच्चेजो महान् ... धनुर्वज्रां हरोषतः तावच्छिद गांडी राम
वी वाणेनैकेन लीलया ४५ द्वितीयं धनुरादाय ... विक्रमः प्रलयाब्धिमहावर्तभीमसंघर्ष ३८

नादिनी चिछेद संजनीं जिष्णोः सालक्ष्माणि च पन्नगी ४६ विभक्तमुः स्वसिंनीलात्सुतं तेच मेशता
महज्ज्वाम मनसजकुंभे सैल सिंद्राच व्यापविः ४७ अग्निदत्तेन खड्गेनाभिन्नकुंभोन दन् ज्ञानुमंगध
रशीं स्वस्थाकप्रमत्तं परमं ययौ ४८ चंद्रखड्गं गृहीत्वा च शाल्वनत्पांडुनंदनं नन्नवज्रं चर्म सोमदी
यत्राश्रितो तंकुलुष्ठः ४९ ससिरस्तु शिरस्तस्य देहाद्भिन्नं बभूव हः सत्वं कृत्वा धनुः कृत्वो निधाय
क्षिप्ति विवतन् ५० आजुष्पपादयामास प्रद्युम्नस्य चलेमहत् नदाडुंडुभिः नादो भजुद्वारावः स
माकुलः ५१ अर्जुनस्योपरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे नदैवकामिभिः स्वबलस्य जिष्णुं चकार ना
यं विजय ध्वजस्य संवीज्यमानं सितचामराद्यैः कपिध्वजं वायुवंदमुरवैः ५३ वेगवान् युद्धाधी
प्राः प्रद्युम्नं स्मरणागतः उपायनं ददौ भीरुः नमस्कृत्य कृतांजलिः ५४ सोरंगे योभिं दशमो हयानां
दशलक्षं दत्वा भीरुनं समस्तं प्रद्युम्नाय महात्मने ५५ इत्थं खंडं भारताख्यं जित्वा कार्ष्णि
र्देहूनमः हिमाद्रिं रहितं सीमस्य प्रागुदीचीं दिशं ययौ ५६ इति श्रीमद्गर्गाचार्यविः नावः इंद्र
प्रस्थ त्रिगर्त वैराटकुरुजांगल कौशांबसारस्वत मत्स्य वीराभीरसिंधुकाश्मीर जागलसल्लाह गांधा
रर्बुधं दम्लेच्छ सौराष्ट्रादेश विजयो भरतखंडदिग्विजय संपूर्णो नाम द्वाविंशोऽध्यायः २२ नारद उवाच
नदानयः समुद्रान्स्वरथवीर्यो दंदुनृपः यथिलात्तेजसात्तत्रैव ससैन्याय महात्मने १ कैलास

ग.सं.
वि.
३५ हि

गिरिपार्श्वे च कैलासस्य मानुष वाराणस्यां महापुरं यथा पाद्वेश्वरः २ काशा मुक्तेति संज्ञ
द्वीपदन्वीत्यागतानान्पुनः अक्षौहिणीभिर्दशभिर्युक्तं कर्तुमनोरथे ३ तदैव मालास्तुत
षः पुरा गोमहेस्व रोनंदिवृषध्वियातोमोमाद्रिपुत्रिसहितस्त्रिपुरलीलामेत्य वाराणसीं प महादेवः ४
शिवउवाच पश्य शोनकमत्साच्छीत्रलोभभगवान्स्वयं ब्रह्मवेब्रह्माण्डपतिर्गोलोके परः प
रात्परः ५ त्रयो वयं तुलनकलाब्रह्मविष्णुशिवादयः मर्त्यांशान्वस्य विभं नीत्वा दृष्टानां च काक
या ६ तस्य पौत्रेत्त्वया वद्धे निरुद्धे येन ते भुजाः छिन्ना कृता नजानासि संग्रामे तं हरिं स्वयं ७
तस्मात्ते क्षामदानाभ्यां पूजयामी समेव हरस्तुतः अनिरुद्धः पुत्रिनी योजामामात्तेनसंशयः ८
तद्दशमित्वनुज्ञातो पुत्र्यापाप्सुरपुंगवः तं च वन्ध्यं कृत्स्नं बलाद्गृह्य पादपृष्ठे समर्पितः ९ नारद उ
वाच: शिवप्रबोधितो वाणो निरुद्धं धन्विनां वरं सभार्यं च समेत्य पाणिर्वर्हेरप्रे पुनः १० स
सैन्यं सोदरेणापि प्रद्युम्नं स ज्यवंधुवत् गजा पुत्रं चाश्वको शिरथानां पंचलक्षं ११ ददौ वाणो
महाबाहुः प्रद्युम्नाय महात्मने अर्धकार्तिमहाराजस्वैमानाघडुभिर्वृतः १२ अमूल्यं तद्रत्न यो
न्वीपुरीं गजकमंडितां श्रीमद्दानदानदाभ्यां गंगाभ्यां परिरक्षितां १३ रत्नसोपानयुक्ताभ्यां
वह्निमिपरिशोभितां विद्याधरीभिः परितः किन्नरीभिः मनोहरां १४ दिव्याभिर्नागकन्याभिः दे
३५
भि

उरीभोगवतीमिव धनदोनददर्शांतस्मैप्रद्युम्नायबलिंनृप हेरम्भावविदःपितिस्मार्मोयावलन्त्वहो १५
लोकपालोस्म्यहंनित्यमित्यज्ञानविमोहितः नोदित्तोबलिभिर्यश्चैर्युद्धंकर्तुंमनोदधे १६ निर्धनो
हिधनंप्राप्यतस्मात्तन्मत्तेजगाम नवानांनुनिधीनांकोयतिनांकिमुवशीनां १७ नदेवकेसमभुक
होद्भूताधनदनोदितः कास्मिंमेत्यसभामध्येनत्वेदंप्राहमानदः १८ हेमभुकटउवाच धनेश्वरोरा
जराजोलोकपालोऽलकेश्वरः तेनयत्कथितंराजन्स्वपापात्वयद्कृतम् १९ देवराजोयथाशकस्मतो
नान्योहिविभुः तथैकोराजराजोहंकथितोमहतोमहान् २० मनुष्यधर्माराजेंद्रः पूजितोहंमहाभुवि
उग्रसेननदातव्यंहंसेनावाहनंपरं २१ पराकृतस्मैनदास्यामिबहुराजायमस्यते मन्यसेचेत्संग्रामंकु
रिष्यामितत्क्षणात् २२ नारदउवाच एवंकृतवचश्रुत्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः चकारकोपंक्रमातोन
चापहस्तोरिमाधरः २३ प्रद्युम्नउवाच हरिःमिंद्रराजराजेंद्रराजराजोनवेत्तितं शक्रादीनांनृपःसाक्षा
त्मुकटैर्घृष्टपादुकः २४ सुधर्म्मापारिजातंचतस्मैरक्षोददौभयात् यथामकार्गान्नृत्यान्यामितस्मै
दत्वाननामसः २५ अनेनराजराजेनभीतशंग्रानिमयोनवः प्राप्तालंहितज्ञात्वानिशिजराजोमहाबलं
२६ वर्ततेतस्सभामध्येपरिपूर्णोनमोहरिः अमंत्र्यबहुलांडपतिःश्रीमुक्तोभगवान्स्वयं २७ यस्यैक
मूर्ध्निविलावद्दृश्यतेमंडलंभुवः उग्रसेनेसभामध्येसापितिन्यंविराजते २८ उग्रसेनप्रेषितोहंकु

ग॰सं॰ वैनायकमहात्मने नानावाद्यानां बलिं दातुं तत्कारिष्यामि सांप्रतं २९ नारद उवाच एवमुक्त्वा गृहीत्वा
द्वि॰ स्वैकोदंडं चंडविक्रमः चकार भुजदंडाभ्यां टंकारं मारुतान्मुहुः ३० ब्रह्मांडं चास्फोटनेनैव मंडितोऽभूत्तद्धि
३६ त्स्वनः तन्नादेनैव ब्रह्मांडं सप्तलोकैर्विलोमकः ३१ विचेलुर्दिग्गजास्तारा नागाश्च भूमंडले ति
ष्ठं तावत्समायातः पुत्रो धन्वी नामवरः ३२ प्रतिमांकुस्वधनुर्बिबाणमेकं समादधे छादयादि
त्यसंकाशो यो तथमंडले दिशः ३३ विष्टराम्बुकेशास्य वाराणाछत्रं सचामरं तदाकृष्टो गजराजो
दृष्ट्वा चित्रमिदं महत् ३४ ज्वालामालाकुलं बाणं प्रयुक्तवान्मोचिनिर्ययौ घंटानादेन पश्येत सैनिका मंत्रिणा दे
पार्श्वभोगिना ३५ नलिकावरमार्गेणीवोत्पुत्रभानेष्वसागरतः तुरंगवदनाः केचित्केचिन्मेषगजवदना
परे ३६ शिशुमारमुखाः केचित्केचिन्नक्रमुखोत्कटाः ३७ ऊर्ध्वबिंबाश्चोर्ध्वकेशाः पृष्ठकेशा मदोत्क
टाः वक्रदंता लालजिह्वा बहुदोष्णा महाबलाः ३८ करालास्याः सकवचाश्चापवक्रविभूषिताः
शक्तिहस्ता मुष्टिहस्ता भुशुंडी परिघायुधाः ३९ धनुर्बाणगधरायत्ताः केचित्परशुपाणयः पद्मावनो
हस्तिवाहनानां रथिनामश्विनां तथा ४० चिरेनुर्निर्गतानां च मंडलानि सहस्रशः दीर्घदंडदुंदुभिः नादैश्च
तन्मागधवंदिभिः ४१ रेजिरे सैन्यदर्वीराः कोमेघा ध्वनत्तडित्स्वनैः एवं पंचदशप्रमितप्रकोटिगणो निर्गते राम
मुच ४२ दिव्यान्महायोगामयांश्छिद्रवेत्राछिदेहत् गृहीत्वा महाकायांस्ते प्रमथानां बलं महत् ३६

भ…णाश्च भूमध्याः केचित्कराला स्याः महोल्कराः डाकिन्यो पञ्चधनाभ्यवेतालाः सविनायका ४४
कुष्मांडा सेनार्दसंयुक्ताः प्रेताः मातृगणा परे पिशाचाश्च पिशाच्यश्च ब्रह्मराक्षसभैरवा ४५ नदंतो
भैरवं नादं छिंदि भिंधीति वादिनः इत्थं नृमल्लावलयकोटिशश्चापपुष्पवै ४६ रोदस्याख्याद्दिते भू
तैर्मेघैः प्रावृतैर्वै दिवः मयूरस्थः कार्त्तिकेयो मूषकस्थो गणेश्वरः ४७ भ्रमन्त्यो गीयमानैर्मोदक्कु
वादित्रनिःस्वनैः सर्वेषामग्रतः प्राप्तो वीरभद्रः ससंयुतो ४८ इत्थं पुष्पजलानां मृगाणां नांयद्भिः स
हयभूवनुमुल्लेयुद्ध मद्भुतं रोमहर्षणं ४९ रथिनो रथिभिः सत्र्य पत्तिभिः सहपत्तयः हयाहयैरिभाश्चे
भैर्युयुधुस्ते परस्परं ५० रथेभाश्वपदातीनां चरणोत्थितं रजः छादयामास राजेंद्र ससूर्यं व्योममंड
लं ५१ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसं० ना० ब० कवीरदेशविजये यादवदेशप्रयाणं नाम द्वाविंशोध्याय
२२ नारद उवाच सत्रंधकारे संजाते मशीग्रीवो महाबलः बिभेदारिबलं बाणैः कुर्वाकेसभित्र
नामिव १ मशीग्रीवस्य बाणौघैर्गजाश्च रथपत्तयः निपेतुः सहसा भूमौ रक्तावात्त हतास्तव २
चंद्रभानुर्हरेः पुत्रः सत्यभामात्मजो बली मशीग्रीवस्य कोदंडं मध्ये छिन्न सायकैः पंचभिः ३ दशभिस्त
द्धि छित्वा गर्जन् घनवद्बली मशीग्रीवो धनु चिक्षेप सत्क्षीख्याचंद्रभानवे ४ भामयंती दिशः सर्वाः
महोल्कामिव सोच्छिखां सुग्रहीं चंद्रभानुस्तां जग्राह सहसैव लीलया ५ नवाऽधानसमरे मशी

ग॰सं॰
वि॰
५

ग्रीवं महाबलं पुनर्जगर्ज समरे चंद्रभानुर्महाबलः ६ नल्वरदारेण शरपतितेन शशिरोग्रीवे प्रमाच्छिन्ने
चंद्रभानुः वाणजालैर्नलकूवरमोदितः ७ ततः कामासुरमुखा वर्ष्यादित्यं यथाम्बुदाः दीप्तिमान्
सम्प्युग्रं सुरवेक्षमुग्रम्यवेगवान् ८ विवेश पद्मसेनायां नीहारेषु यथा रविः न स्यचक्रुश्च हरे
णाकेचिद्यक्षाद्विधाभवन् ९ केचिद्वैच्छिन्नशिरसश्छिन्नपादाश्च वाहवः भिन्नहस्ताश्छिन्नकर्णा
छिन्नोष्ठा वेणुराहवे तेषां शिरोभिर्वीरभस्मैः सकिरीटैः सकुंडलैः १० सशिरस्त्रैः प्रावृतं तैर्मही
मा वभूर्वभौ प्रावाविद्रुमुखेन्द्राः सतामाः भयविह्वला ११ हाहाकारस्तदा जातो यद्गसेनासु मे
थिल पनुच्छंकार यन्त्रारोहं शिरोतोनलकूवरः १२ रथेनातिपताकेन मामैव त्वभयं दत्तोपंचभिः कु
न च मांसास्त्रर्जुनैव प्रासैः प्रासैः १३ दीप्तिमंतं च विपशस्यास्तताउनलकूवरा ततस्तं सो महावाहुर्जे
घानन लकूवरं १४ पंचभिर्विशिखैराजन्सारथं नंडलं दिशां तेनवाणाकवचे भिस्थाननुभिता
धरातलं १५ विविस्रुः पपता तेषां वलमीकं पशिरानो यथा वीक्ष्य नक्षाणाभिन्नांगं मूर्च्छितं नल
कूवरं सुतोवाहराणान्स्रनोहेमपालीति नामभाक् १६ घंटानादपार्श्वमौलिः कुबेरस्य च मंत्रि
ग णौ जग्मतुर्वै पदलेय द्रूतं सद्गुरं वलं १७ स्वशांगुष्ठप्रतीक्षा मुखेनग्रपदैस्तनोसवैः घोतयद्भि राम
र्दिशः सर्वा सावतेन किरीटिनः १८ ततोऽर्जुनो महावीरः प्रतीवाणान्स्वसारदधे गाधामं स्वधं ज्ञापुष्टुं ३१

विस्फुलिंगाः सहस्रशः १९ चिरंजुनं पश्यतो नचंचल्लालालानचक्रवत् सर्वं नष्टास्तापटलेन्दुमामाजेश
याछिन्तनः २० गांडीवमुक्तविशिखैर्गांडीवी रणदुर्मदः योजनं शतमात्रेण तद्दृष्टो मध्ये जैवलोक
भूजेनोबाणापदसैस्य कारप्रादवज्जरे २१ हत्वा विमोहनिहान्वा सर्वं पुराणज्जनसंभवं दुंदुभुःस्वरतां
न्यस्तापरं तोहेतिवादिनः २२ नदानुभूतावलयकोटिसम्वाययुग्मध्ये डाकिन्याकोटिशो राजन्
चितिपुरवारसान्मध्ये २३ भवतवंस्योनरानस्वानचर्वयंस्योरथ्यातु पृथक् नरेनरे पृथ्वाभूताधा
वेतोदष्ट्राभिर्दृष्टा २४ प्रमथ्यापातयामासः खड्गेन जनान् मुहुः यातुधानाश्च वेयंतः शिरांसि
स्तामंडले २५ वेतालाश्च कपालेन पिबंतो रुधिरं बहु विनायकाश्च नस्यंतो भूतनाशायं नंदवहि २६
कूष्मांडाश्च नश्यतो नमादाः सिरांसिज्जगकुमध्ये पिवस्थमुंडमालाद्यं वीरशर्मा स्वगामिनो २७ नपो
मानगणागावृत्तपानमाभैरवामध्ये शिरांसि कंदुकानीव क्षेपयंतो मुहुर्मुहुः २८ हसंतः प्रहसंतः श्च
माहलासंभमकुलाः पिशाचाविकरालास्याः रुदंतः केपि कुत्रसितं २८ पिशाचसहनजंतूंसंपाप
वंपिशाद्धन्मध्ये मारोदीरितिवादिन्यो नेत्रारापविहसानन ३० स्यंगणावलं रक्षावलसैन्यानुजाय
लीगहेगदांसमादायः जगरजधमवनमध्ये ३१ लतमारभस्मामेर्व्यागदमानहलं भरतं पोथ्या
माहदिगादोवन्तोड्राजमागिरीन् ३२ कूष्मांडान्मादवेतालापिशाचावृत्तसाहसाः निपेतुर्भर्छिमा

ग॰ सं॰ स्मैतान्दृष्ट्वाभिनम्लकाः ३३ शाकिनीभिर्न्नदंतास्त्वश्वमस्यान्निमनोकंधरान् यानुयानाछिन्नमु
३८ तोस्त्वकालरुद्रसमस्तेगत् ३४ गदयामर्द्दिताःप्रेताःकुकुटुम्ले दिशोदशः वाराहेन्द्रपाशमल्यपेदेश्मा
पिं यथानृप ३५ पलायितेषु नगणावीरभद्रःसमागः गजेनगमाराणादृष्यावलादेयातुजांवली ३६
गदोपरिगदानीत्वागदः खात्राहिंसातोहनां नयोश्रुकुसमभूहोरेषदाभ्यामेष्यिलेश्वरः ३७ विस्फु
लिंगानृदरंथ्योहेगदेवृगोगिघमस्वहःनु महागुहंस्वयोरामिनोदयंतोपस्परं ३८ मुष्टेस्तमनु
भिःपादैःपातयंतौगिरीन्बहून् कार्तवीरसमुत्यास्ववीरभद्रोगिरीविलात् ३९ गृह्यहास्तंनदात्म
र्वन्नगदेपरिसमाक्षिपत् गदोगिरीगृहीत्वातम्पापरिसमाक्षिपत् ४० गृहीत्वाथशदेवीरेवी
रभद्रोबलाद्बली चिक्षेपवैजसाराजन्नाकाषेलक्षयोजनम् ४१ गदोपिपतितोभूमौकिं
चिद्व्याकुलमानसः गृहीत्वावीरभद्रांग्रंभ्रामयित्वामहाबलः ४२ क्षेजसामाक्षिपच्छीघ्रमा
कासेलक्षयोजनं वीरभद्रस्तुपतितःक्षेत्राभक्षितशोपति ४३ गदमहारथ्यथितोमूर्छितोघ
टिकाद्वयं कार्त्तिकेयस्तुदाशाःशोक्षिकिंक्रुघ्यव्येगवान् ४४ सनिकृत्वापशांवायश्चिकिंछिद्रे
पमत्वरं धनिःधरयंभित्वाशांवंशांवरयंपुनः ४५ गजाननस्यानुसहदेवचवीरत्वदंसधागतो
भित्वानदंतोस्मुजंतीचपलेवदिशोदशः ४६ विवेशाभूमौकुल्कार्वेकंर्वंतीपन्नगीवधातदाकु ३८

द्रुमहाबाहुः सांबो जांबवतीसुतः ४७ कलापमंजनीधोषं निषंगाद्बाणमाददे एकोपि सबहुत्वं गा
दर्शयन् विबभौ बहु ४८ चापेशं तं कर्षयीं गोचमहस्त्वं रूपमाददे मोहनो लहाहस्ताशोकोपि कृपालि
वैरिषु ४९ अनेकत्वाद्विशिखैः भिन्नैः शिखिवाहनं भित्वा विभेद बाणाग्रैः कोटिप्राः कोटिशो
रणे ५० कार्त्तिकेये च भिन्नांगे किंचिद्व्याकुलमानसे गणो भूयस्तदा प्राप्तो मूषकस्थो गजाननः
५१ गोमस्तु पन्नगनाभि छिचिन्नकुंभस्थो कुंकुमाकलितसुंदरवक्रतुंडं सिंधूरमृतीलकयोल्लसमा
नोत्तराभं करपुरधूलीधवलीकृतकपोलवसं ५२ व्यालोलकर्णाहतमत्तमधुव्रतैलैः श्रीः गंडजा
नमदिरामदविक्लवांगैः संगीतमालकृतमुक्ताकरगीतरागैः संसेवितैर्गणपतिं स्फुरत्भालचंद्रं ५३
वालार्कवर्णसमलांगदहेमहारग्रैवेयमौलिकिरीटपरितः स्फुरंतीं व्यावृत्यमेकदन्तं गजभव
मूर्तिं पाशांकुशौ भुजकुठारचयं दधानं ५४ प्राप्तं चतुर्भुजमनीवमधेप्रवतं कांस्यस्य प्ररस्तवक्र
रेणाधृतांकुशेन संमर्दयन्मनुतथा परस्वधेन श्रीमैष्पिलेंद्रभुविप्रात्म्भूतः समस्तान् ५५ वी
रेभवाजिरथसंधवलेनिवाल्यसावेग्रसत्समरपंचयनान्तदिवं ते तं वीक्ष्य विस्मितमनाः समरात्परा
काश्मिः प्रत्वेसुत्रुधिमनिरुद्धमवाचसंम्यक् ५६ इति श्रीमद्गा॰ वि॰ ना॰ व॰ प्रद्युम्नस्युद्धे गणाधुद्धवर्णो
नं नाम चतुर्विंशोध्यायः २४ प्रद्युम्न उवाच श्रीकृष्णस्य कलामात्रातारो मोपंमहाबलः अर्जुन

कं

नां
दा

ग. सं.
वि.
३९

श्रावयामि हि विज्ञेमं मनुष्ये मनुजः कथं भुवि १ वर्तमेयज्ञ निमीदेन यन्नानाभि परात्मयः श्री हरिमेन वरोदत्तः पुरा
हेमप्रांकरालये २ यथांयं वर्णनेन वाजन्नदानस्याज्ञपास्यनः प्रात्रुपदागतो यं वै पश्ची कृतमस्य वरोर्भि
तः ३ तस्मात्वं चैव मार्जारोभत्वा खेतु प्रतीतो वलान् विहायवयमहाबुधे फूत्कारैश्च दिशो दश ४ दा
वहत्वं विजेष्यमितावद्धि श्रवयत्वं नारद उवाच श्रुत्वा निलक्षे भगवान् चैव मार्जाररूपधृक् सैंहि ल
तेनारोपेन विहातो विस्मुमापया ५ फूत्कारमुक्तं कुर्वन्पपातावुखं मुखे विदारयन्मुखं राजन्न
तत्तं नखैः खैः ६ गर्धोरोपेन महेश्वारखं देवाश्च भुवय विह्वलाः उड्डाबत्वरीं तश्रोधेत्कं पितोरशां मं
डलात् ७ तमसत्वागच्छन्नकुपितो मार्जारः स्थूलरूपधृक् सूर्यवक्त्र समको वा हृतारोषो पि मुहुर्मुहुः
८ नापयो स्वर्गं गतां चारवुप्स्यं दमार्जोर दितिजः सप्तद्वीपान्समसिंधून् दिशास्त्रि विदिशा भुव ९
धावत्वैसप्तलोकेषु तत्लेभ प्राप्तमे चिहलः पश्य यत्रागमस्थारखुग रोषेन समन्वितः १० तत्र तत्र ग
तो राजन्मार्जारस्यं इश्वि क्रमः एवं समस्तं वर्द्धेयतेगरोषो वि दिशो मरं ११ विस्मितेषु समयते पुन
तो पुण्यग्रपो भव पुण्यकस्य भ्रुवेरोषे भासवांच क्रेपयो समकी १२ गृहीत्वा स्वं धनुर्दिव्यं नमस्कृत्य
महेश्वरं समंत्रं कवचं धृत्वा वाराणसेश समाहये तदे वद्धाहितेवायोऽग्निमेघैः सांवर्तकै रिवतत्रीतस्व ३९
मेर्महाभीमैर्लसमो भूत्तत्तनयितुभिः १४ विंदवो रक्षिमिरद्भ्यामिक्षुतुः सोपलामधे धाराभिः

लिहस्ताभिर्वरुधुवाधिवासलनः १५ हतोनशिंधघः सनद्धायथेनोधशालतो पर्यमैजीवसहितैर्दृप्तं
वेरस्यामंडलो १६ प्रालतश्वलयन्नात्याधाहवाभधयिद्रुलाः स्यक्कायास्तु शितेयोधुःस्त्री लक्ष्मि
मुहुर्मुहुः १७ ज्ञात्वा तांशो सक्विंमायां प्रद्युम्नो भगवान्हरिः सत्वामिकांचसंधोथिस्त्रीं सर्वमायायम
द्दिनीं १८ जस्मात्सत्वा कामवीजंवाराम मध्ये निधायसः मुखेवप्रशाववंधत्वा पुंडस्त्रीवीजमेवच १९
स्त्रालुप्थककर्णी पर्यमंतस्तंभस्मत्वा चतुर्भुजं विशेषधिलीरवंच्यापादोर्दंडाभ्यां नदिस्यवनातः २०
कोदंडमुक्तो विशिखो योयन्नांतो द्दिशो अथा मनोमसक्विंमायां मंधकारं यथार्द्धरवि २१ भयभीतो
राजराजः पुष्पकस्थोरशांनगरालात पलायमानो मयदेहो स्यक्षंपिनः स्वपुरीं ययौ २२ प्रद्युम्न
स्योपरिसुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे सहसुर्यादवाः सर्वे जयारावसमाकुला २३ ततो तिधर्षितो राज
न्राजराजः कृतांजलिः यक्षिणी स्वायथो पृथ्वीं प्रद्युम्नस्यापि सन्मुखे २४ गजेंद्राणां छुरुत्तांनच
छिस्तुंजदंतशालिनां तद्विस्थसुर्भिर्युक्तानां मद्रीलत्वहूयानां मदैः २५ दशलक्षं रथानां नांच
मुक्ताभस्त्रशालिनां शतानास्थघोलितानां चशेक्यानां सूर्यवर्चसां २६ दशार्बुदं तरथा राजन्
हयानां चंद्रवर्चसां शिविकानां चतुर्लक्षमाशिशाकौरश्मिवर्चसां २७ पंजरस्यापि नरंशजन्
शाहुल्लामांच्छिनकं चित्रकानांमस्यालांचगवयानां तथैवच २८ मृगयाणासारमेयानांकोटि

कोटिविद्रुमाद्यैः शुक्तानां सारस्यानां च कलकंठप्रवादिनां २९ हंसानां खंजरीटानां कामसंश्रयांचित्र
पक्षिणां पंजरस्थानिनां रजतं कलधौतं लाहोत्रं ऐश्वरः ३० विमानं विष्णुदत्तारव्यं मुक्तादामविलंबितं
सप्तयोजनमुच्चांगं नवयोजनविस्तृतं ३१ लक्षकुंभध्वजोपेतं निर्मितं विश्वकर्मणा कामगं
गन्धर्वाणां सिरवरं महत्कादित्यसुप्रभं ३२ महत्त्वं कल्पवृक्षाणां कामधेनुशतं तथा चिंतामणी
नां च शतं शतं दिव्याश्मनां तथा ३३ पत्न्यः सेना पिलोहमुहेमलंघ्यानि मेपिल छत्राणां च हेम
सिंहासनं सतं ३४ सद्याहि दिव्यपद्मानां मालाकिंजल्ककोमीशतैः शतं पीयूषकुंभानां सफला
निविविधानि च ३५ रत्नं दत्त्वा सुवर्णानां कोटिमोवर्णमालिमां ३६ गजेंद्रैरैरावतैश्चैव तदा दिव्यैः
खलाधिनवः दत्त्वा बलिं शक्रनागप्रद्युम्नाय महात्मने ३७ दक्षिणां कृत्स्नतं शक्त्या प्राहैः दंडवत्पुरितः
कुबेर उवाच नमस्तुभ्यं भगवते पुरुषाय महात्मने ३८ स्वनादिने सर्वविदे निर्गुणाय महात्मने
प्रधानपुरुषेशाय प्रत्यग्धाम्ने नमो नमः ३९ स्वयंज्योतिस्वरूपाय शांतमहांगाय ते नमः नमः
सेवासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ४० प्रद्युम्नायानिरुद्धाय सात्वतांपतये नमः मदनाय च मारा
य कंदर्पाय नमो नमः ४१ हे मन्मथ नमस्तुभ्यं नमस्ते मीनकेतने नमो भवाय देवाय नमस्ते कुसु
मेषवे ४२ मनोजन्मन्नमस्तुभ्यं रतिभर्त्रे नमो नमः नमस्ते पुष्पधनुषे कंदर्पध्वजिने नमः ४४ राम ८०

स्मरा याम्यस्य वेभिस्यं पराईजयकाङ्क्षिणो नमो रुक्मवतीभर्त्रे सुदर्शपतये नमः ४५ इदं वारिष्वामित्रकोशमि
ममन्युले दमशिनिनवेदमायुवन् यहं सुखेऽः खे तुनः सुहृज्जनो स्त्रीकोलहं कारविमोहितो मनः यथा
नकालावायदेहजेगुरोः कुर्वन्वीकर्माणि तज्जमो निवद्ध्यते काचे मकेमेकत एव वजीव नेगुणांश्च मर्यैव
तनो निरस्तोसिभिः ४७ कृतं मयाहेलपनमयमोहीमचेतमाउभो नमन्यसे वालकृतं पितेव हि नाशं प्रयु
ते म स्युनमेमनिरीहसी मनाक ४८ मदाभवे स्वज्ञरणागविद्योर्भक्तिं पशं याचविर्दुश्रीयमी ज्ञानवेवे
राज्यपुत्रं पिता पनं देहि प्रमत्तो निजसाधुसंगमं ४९ नारद उवाच प्रद्युम्नस्य शुभं स्तोत्रं श्रुत्वा तस्यापि यः
पवेत् संकटे नस्य मततं सहायः स्यात् हरी स्वयं ५० इत्युक्त्वैव तं यदा संप्रद्युम्नो भगवान्हरिः सपत्न्या तु
काईसैन्यनपमत्तजी पितृपितामहौ ५१ मामेव त्वं मयेरस्यांलीलकृतं समाचरं मित्राणि मे मदभिभवं
श्रात्वा चक्रपाणे वेश्वरः ५२ कालिंगं प्रद्दितिःगौ कृष्णराजराजोघवेश्वरः नत्वाययौ राजधामि मल्लका
मल्लकेश्वरः ५३ जितं स्तुलाराजराजं प्रद्युम्नेन महात्मना नेकेपि पुष्पपुष्पैले तु राज्ञा नम्यपबलिं ददुः ५४
सुप्रकाशि महावाहु नाहयतं दुर्भीन्वहून् समस्तवाहिनी पुत्रः शाक्यानिधिः पुरं ययौ ५५ मोमामुर
सुतो नीलो धार्षितोपवत्तो तेजसा समस्तमेवलिं शालत्प्रद्युम्न महात्मने ५६ प्राग्ज्योतिषपुराद्वारि
विदोन्नाम वानरः उत्तरप्रद्युम्नवाणेन ताडितो यो महाबल ५७ सउत्थाय रुषाविष्टो हपात्ने नरथैः स्थैः

ग॰ सं॰ टि॰ ८१

त्रिदाद्यंवीशानमंत्रास्त्यमृभुंगो ऽनुगानेहः ५८ सांगूलेनरघात्मध्यांहिंपलवसंतामधि गहीत्वाम्रय
जास्ताभ्यां विचित्रपांचरेवलात् ५९ पानुज्ञालाकपिकांभिः वनिशाकुंसरवदे नात्माशरकांमहसा
भ्यामपित्वांचरेवलात् ६० सर्वसमपानवभामकिञ्चधापांमहाकविं पुनरागतमन्वासलः प्रहुन्यस्य
सुधीमस्कुरत ६१ इतिश्रीमद्भगवाचार्य वि॰ना॰च॰ यत्रदेशविज्ञयेशाग्ज्योतिषपुरविजयोनामपंचविंशो
ध्यायः २५ नारदउवाच अप्यकाभिः पानेशानिद्रुमलतानुकूलात् महमवद्भिमरोभिःसोमितां
न्यथै । १ यद्दोहिगतित्वानपुरः प्रयुन्नचेद्विक्रमः यत्रेदंद्येन मार्गोतावेद्इंकिंपुरुषंयथौ २ इंगवल्ली
उरेयत्रहेमकूटगिरेरधः तस्यकिंपुरुषाख्यसंवरोरम्यपावनः ३ किंपुरुषाजस्तुः अहोतिधन्यामपुरा
१८ पुरीवृंमवयस्यांपरमं स्वयंहरिः अहोधन्यांसमतेयदेकांजानाकिंपरमिन्नरिलोकपालकः ४ धन्यंचरः
तच्छुरसुतस्यमंदिरं गोलोकमाधेनमनोहरंकुले धन्यंपरंमापुरमंडलंसुहेमद्दुर्लभंयत्रचचारमा
धवः ५ वृंदावनंधन्यतमंमनोहरंपिंगुमहीयत्रगालोहरीःशिशुः चचारलसत्प्रभोसंतुत्तंस्मुमंगिंवं
क्षिमुनावलेनहिवसोदयाङ्गधमुरकंमुलालितः ६ वृंदावनेपुरायतनमंपरान्वयंश्रीकृष्णपादांवुजां
वरेहाजितं गायालयन्यत्रचचारवालोगोपालैःसवलःस्वयंहरिः ७ योदानलीलांकिलमानलीलां
श्रीरासलीलांव्रजसुंदरीभिः वृंदावनेयत्रचचारकृष्णायस्याविभातंमीयशान्तिलोकाः ८ अहोतिधन्या ८१

वृषभानुनंदिनीलीलावतीमानिजलोकपालिनी यचारुभिनकलिंदनंदिनीतटेभिलिंदध्वनीसंकु
लेवरे ९ अहोतिधन्याभिकलिंदनंदिनी अमाकृष्णवामांसभुद्भवाया तटेभिलिंदध्वनीसंकुटेवटेन
स्पर्शनाद्याहिनरकृतार्थतां १० समुद्भवोयोहरिवत्सभोगिरिगोवर्धनोनाममणिर्गिरींद्रराजराट् विराजते
सव्रजमंडलेपरोयःदर्शनाज्जन्मपुनर्नविद्यते ११ अहोतिधन्यायदुमंडलीमिविराजतेभूमिनलोभवो
हरा वैकुंठलीलाधिकृताकृपास्यलीयपादद्विजेलदावनिर्दिवि १२ पुरेषःसाक्षात्पुरुषःपरेश्वरो
धृत्वाचतुर्व्यूहमलेविराजते यत्प्रसेनापदेदोन्स्पेमतांकृष्णायतस्मैहरयेनमोनमः १३ प्रशोदिन
लिनन्यपेशाधीमताजगाद्विजेंद्रुमकरध्वजोमहान् कृष्णायवनदर्शनमः घद्दुर्लभंचपंकृतार्थोहिमवेमभवे
नः १४ नारदउवाचः इत्थंहरेर्नृपप्रसोविसर्जितस्मरित्रैलपत्रिलोकममलंविसिदिचकार पुरोनुर
क्तिमिनिलोभेसारलेःस्फुरद्भिः प्रोधद्भिरहतहवामलउग्यसिंधुः १५ इत्थंप्रसःस्वममलनृपसंवरारिः
२ प्रत्याशिहर्षितननुःप्रददौधनानि कैरहारनवरत्नमनोहराणिसोभ्यःकौशिकमणीकुंडलकंकणा
नि १६ रंगावलीपुराधीशमुवाहुप्रचंडवंशजः नत्वावलिंददौसोपिप्रद्युम्नमायमहात्मने १७ तस्मै
प्रद्युम्नउवाच
प्रसन्नोभगवान्प्रद्युम्नोमीनकेतनः दत्वाचजाभवरांदिव्यंपप्रच्छेदंमहात्मना १८ नारदउवाच रंगव
लीपुरस्वामिनामकेनप्रकाशितं एतन्मूहिसुवाहोमेप्रश्नंपूर्वकृतार्थकिल १९ सुवाहुरुवाच देवासुरैः

ग॰सं॰
वि॰
८२

पुरा राजन्मथितः क्षीरसागरे विनिर्गतोतिमथनाद्धन्वन्तरिश्चतुर्दिशः २० निर्गतं कलशं तस्मा
त्सुधापूर्णं मनोहरं तं दृष्ट्वा हरिः साक्षान्नेत्राभ्यां प्रस्फुरदीक्षणः २१ तन्नेत्रहर्षबिंदुर्न्यपतत्कलशे
निपपात ह तस्मादुद्भूतः समुद्भूतः तुलसीति प्रकथ्यते २२ रंगवल्लीति नाम च कार मधुसू
दनः स्वयं किं पुनः सेविते हेमकूटगिरेरधः २३ तस्याश्च रंगवल्याः कौस्त्यावनं समचकारह रंगव
ल्लीमहानद्यः सदा चैव विराजते २४ तत्प्रान्ते दंशामसह्यो मरुद्रंगावलीपुरंहितौ गत्वा मित्यं हि हनुमा
नार्षिर्धरोनुरागिणा २५ दर्शनार्थं समायाति मध्याह्ने रामपूजकः नारद उवाच इति श्रुत्वा सं
वादीं रंगवल्लीं मनोहरां २६ दृष्ट्वा वदती शची कृत्यदेशान्त्वानजगाम ह हेमकूटचलतो मद्वैवनं प्राप्त सुपंकरं
२७ कौलीकाकारसंयुक्तं सिंहव्याघ्रवृकादिभिः वन्यैः करीन्द्रैः संयुक्तं शिवास्वप्नमंदारवटमध्ये समाकु
ले कस्मात्हरीतकीवल्लीत्वद्धितैः सदनं वनं तस्माद्विनिर्गतः सर्वोद्द्वादशयोजनलंघितः स्वयं सहस्रे
तानि प्लूलाकारे कारयन्मुकु ३० हाहाकारेण तद्राज्ञा ते मायाभिर्मिथिलेश्वरः प्रचेरणार लैवर्तिनि धर्मी
मन्त्रो हि द्विपान्तरे ३१ भानुस्वभानुप्रभानुर्भानुर्मा तदा चेद्भानुं ~~[illegible]~~ स्वद्भानुरितिभानुस्तथा
परमः ३२ श्रीभानुः प्रतिभानुश्च मसत्व भामान्तमारमेत् एते जयेषुः शौरेस्ते लोकाः सर्वे शौर्डमहोत्क ८२
टं ३३ बालो मंमिवः सर्वगाः पतितो धरणीतले सर्पदंष्ट्रविहात्वाप्नुगांधर्बी मृत्युरस्तुतिः ३४

नत्वाश्रीरूपमुग्रं तं स्वात्मनोनयन्मं डलेशिवा पुष्पैर्वर्षो मुमुदेवै सुविनानेमुर्दिवं ययौ ३५ सहुलाश्च
उवाच गंधर्वे ऽयं तुकः पूर्वं केन पापेन मर्पतां शाप्तः कथं वद मुने त्वं परावरवित्तमः ३६ श्रीनारद उवाच
आर्थिवेत्ताख्य यो भ्राता सुमतिर्नाम सुंदरः रामायणान्हनुमता पठितेन समागमः ३७ हे मर्कट हे ह
नुमन्तः कुर्वन्तो रामसेवनं शतकालान्स भारभ्य पक्षिकाश्च चतुर्दशाः ३८ सलदम्ब्ररां रामचंद्रं
ध्यायन्तो जानकीपतिं पुरा कौ सर्ववनस्य ध्यानभंगं चकार ह ३९ तदा क्रुद्धो महावीरो हनुमान्वात
रेश्वरः शापं ददौ सुमतये त्वं सर्पो भव दुर्मते ४० देवदेवस्य चरणौ नत्वा प्राह कृतांजलिः हे देव
पाहिपाहि त्रिदीवकं मार्यागतं ४१ स्वप्रसन्नो भगवान्सुमतिं प्राह धर्मवित् द्वापरान्ते पारे कलि
हे रामहरिपुत्रं धनुः श्रुते ४२ मिलन्तनु स्वांपरकुतीयास्य मिलन्तेन समं पाथः गंधर्वः सुमतिर्नाम वि
मुक्तो भविष्यति देहात् ४३ मनेमापो पिवरदा ठो भोनार्थेदः किमुः अपकाहिर्मि महावाहुस्त्रिवदे
शां मनोहरान् वसंतमाधवी सैदे पोभिमान्सगामह सहस्रदलपद्मानां षट्पदध्वनी पा
लिनां पंक्तीरोलेवा यत्रभ्रमरस्वामी रचुरीकत पलाल वंगलातिकादुरागमेन्वां पुष्पितपादपैः ते
नमंगावलीरेजे कटीकरीपुन्नागैनाः पत्रैवपुनपावराजन्मागगापुनमममावल्ले यत्रीपत्रीनदे गौ
ध्वंस्वेदलक्ष्मविवर्जिताः वेलापुगमममः कालोवर्ततेयत्रतिथयः ४६ आपुष्माप्रनवर्षा रांगादि

ग.सं. यो वदिनदीगुहेः पीयूषवतुल्यं च ययौ हेमभूमिर्विराजते ४७ मुक्ताविद्रुमवैडूर्यरत्नोत्तमिश्रय
वि. न्त्वै मुख्यैः रमदारामा नित्ययौवनभूषिताः ४८ स्फुरंत्युपवनेष्वारात्सौदामिन्यो घनेष्विव
८२ यत्र देवनगरीरम्या वसंततिलकप्रभा ४९ शृंगारतिलको नाम राजा यत्र महाबलः जेतान्वी
रान्समाहूय संग्रामाल्लब्धदंष्ट्रिणः ५० यो हि विनिर्ययौ राजन्स्वयं प्राप्यापि संमुखे सोवःसुमित्रः पु
नर्जित्वा सतजीवसमस्तजित ५१ विजयाभित्रके तस्य धुतिमानद्रविड्कन्नुः डींबवन्याः सुताहे
नेयकान्नोगावडाहेनं ५२ पेत्नाधिनेपुत्रैचैव सुवाशोभिन्नोत्तुमेप्यविलोभ्यरः वारांधकारे संजाते
महानकोलाहलोप्यभूत ५३ तदा शृंगारतिलको गजातदोमहाबलः विमलेन तदा मांवेह
स्थिविद्याधरोषतः ५४ मन्यान्संपातयामास शरैः कोदंडनिर्गतैः एकाकिविचिरम्युद्धे यनेवैस्त्वा
नरोपधा ५५ तदा गहः समानान्यः तजाते प्रमदोत्कटं श्रृंगारदेसेसंग्रहीत्वापात्तयामासभूत
ले ५६ दूरेपतितःसीधं शृंगारतिलकोनृप महोमयानुरोमत्यापुत्रेवद्धांजलिःस्वतः ५७
गुरंगा गामवैदंचरपानांलक्षमिवचः गजानाम पुत्रे राज्ञाप्रयुत्नायवलिदढो ५८ इत्यो किंपुरु
षांवेक्षंजित्वा कासिभिर्महाबलः नैषादेर्दर्शितेमार्गे गोहिविवेषिनमोवपो ५९ सतस्मीमद्रगोप्यां रम
वि.ना.व. रंगवलि चैत्रवल्लिं देशाविजयेकिंपुरुषखंडे विजयपंचमं धूर्त्तानाम षोड्शोध्यायः ६० ८२

नारदउवाच हरिवर्षंनामखंडंसर्वसंपत्तिसंयुतं तस्यसीमागिरीःसाक्षात्निषधोनामसैषित
लः १ वीरक्रोडंस्मृटंकारघोषैर्व्याघ्राघनानिमान् उड्डिनाल्पमहङ्ग्राःक्रोशमात्रस्थपुर्वरः २
नीहालहुताःसमालक्षासर्वदीर्घपुत्रोन्नपः स्वग्रसुमैनिकानानाम्ब्रय्यांसोपिदुष्टुष्ठिताः ३ स्याका
पापहितिर्भिर्व्याप्तैजातेपलवसमंजने सेनायामंधकारेसहाहाकारोमहानभूत् ४ तदाकाशि
महावाहुस्तांस्तृयमत्तुंसमादधे तत्तूणान्निर्गताःसायाह्नेतनेयःस्वयोम्बरः ५ काश्चित्तुंडप्रहारेण
काश्चित्पदैःस्तुरयुग्मैः गच्छन्नजल्पीनान्नाशहजस्यातयामासभूतले ६ सर्वदर्प्याच्छिन्नप
क्षाःसवनाःपक्षिराजप्रपते सर्वान्दुद्रुवुर्तनाद्ध्यैस्तापविहिषोदश ७ ततःकाशिर्महावाहु
दशाराणांन्वीसप्तान्वयो दशारांदेशाधिपतिःसुभांगःसूर्य्यवर्चसः ८ नानापुत्तमसोद्युद्धे
निष्कोपांविपुरीपतिः वेदव्याससगुरुत्वाच्चत्वात्रयुष्मापमहात्मने ९ प्रद्युम्नोभगवान्प्रादात्सर्व
गःसर्वदर्शनः पात्रहेतुंसुभांगांनेलोकसंग्रहकाम्यया १० प्रद्युम्नउवाच दशारोपेकथंदेश
केनवाप्याप्तवसुवहः एतन्मेब्रूहिराजभाविस्पष्टाशांवीपुरीपते ११ सुभांगउवाचः हिरण्यकशिपुंह
त्वान्नसिंहोभगवान्पुरा प्रह्लादेनस्तिहागत्यहरिवर्षेस्थितोभवत् १२ प्रह्लादंप्राहभगवान्नृसिंहो
भक्तवत्सलः नृसिंहउवाच श्रीमत्स्यतवभक्तस्य मयापुत्रपितामहतः १३ तस्मात्वधातविज्ञामि

ना॰मं॰ वंशांते हि महामते श्रुभांगाउवाच इति प्रवदतो दिव्यमानं दत्वा लविं दव: २४ पतिता: कौ चरोराज
वि॰ न्मरोन्मत्तं लायनं तदा प्रज्ञावरो राजन्वल्हादो हर्षविह्वल: २५ नृसिंहं शरह धर्म्मोन्मानत्वा भक्त्या
४८ कृतांजलि: प्रल्हादउवाच मातृपितृर्भ्यामेवा नक्कृता सा त्वां मां पते अस्मात्पापात्कथं मुच्येत देव
त्परमेश्वर: नृसिंहउवाच: मेवे त्वत्प्रलासं भूते तीर्थे वै मंगलापने ५ स्नातं कुल महाभाग मुच्यसे
दशभिर्ज्वरैतो १८ मातु:पितुश्च भार्याया: सुतानां गुरुदेवयो: विप्राणां च प्रपन्नानां सखीनां पि
नृणां ज्वरणां पंच्चास्यति महातीर्थे सर्वहेलनतत्पर: अशोप्य दशभि: सोपि मुच्यते नात्र संशय:
२० श्रुभांगाउवाच दशार्णां मोचने तीर्थे स्नातीकाबाधयोन्मती भत्वा त्वचापि संयाति त्वं त्वं न विस्प
धदाक्किते २१ दशार्णां मोचने तीर्थे दशार्णां हेशउच्यते तच्छ्रुत्वा नम: समुच्छ्रुत्वा दशार्णां पंच दोसर
ता ३२ नारदउवाच: तच्छ्रुत्वा भगवान्कार्ष्णि: सर्वै: परिकरै: सह: दशार्णां मोचने तीर्थे दाने:
५ स्नानं कारद: ३४ दशार्णां मोचनं स्नात्वा पिबकोपाय: सपातुपापदस्य: अशोप्य दशभि: सोपि मुच्यते मुक्ति
भाग्भवेत् २४ इतिश्रीम॰ कृ॰ वि॰ ना॰ व॰ दशार्णा देशविजये हरिवर्षे खंडे विजयसंहिता नाम सप्तविंशोध्या
य: २७ ॥ ॥ नारदउवाच अथ कार्ष्णिर्महाबाहु: सुमेरो रम्यान नूतनू यत्रोपेंद्रं भगवन्त पार्श्वे विधिवज्ञ राम
नक्षिपत्स्नात १ भद्रांगांगांतत: स्नात्वा वारांहिं नारीं पवो कुरुवेज्ञाहि पलस्पांच अवदनीसुराणाकर: २ ४८
धि

महात्मतस्यभार्गदेवर्षिगणसंभृतः अश्वमेधसमारमेदसमं सगुणाकरः ३ तेनोत्पन्नं हृदयं पंचं
तेस्यामकर्णोमनोहरं तस्मुत्रोवीरधन्वाचैरहितुंनिर्गतोभवत् ४ स्वक्षोहिणीभिर्दशभीर्मितिसं
उविक्रमः विचचारमहावीरोवीरमालमुरंगमं ५ वीरचंद्रस्तमेतस्मविलगुर्वेगनरस्थः अश्वमंतुः
कुर्वन्तुःश्रीमान् कुंतीनोत्रिजितमुताः ६ सर्वतत्रेहृदयंमुखं गृहीत्वाहाथंपूरिताः कस्यात्रष्टवदं
नतोकारिमिसेन्यंसमापतुः ७ अश्रुमस्तंमालपत्रेपठित्वाविस्मितोभवत् पूर्वविस्मितभुर्यदवोस
हीत्वापरमायुधाः ८ तेदेवसेनासंग्रामाविचिन्त्वंतीर्थंनृप दृष्ट्वारत्नोयरुवलादूरेततस्यामुविस्मि
ताः ९ उत्पलाकरराज्ञनिवेदविक्रमेनदस्यवः सुकुरुंरवेंद्रमंडलो गर्वेनकालोनहिचक्रगावकःकु
तोरज्ञःशत्रुःसमर्कमंडलं १० एवंवदंतीपरवाहिनीस्वतःकोदेंडुघोषदरदस्वनेपरं करींद्रचीत्का
रतुरंगहेषरांवादित्रभिन्नंसमुपास्थितोततः ११ तदोधवःऊत्ससमुत्थरोगारितःवलोसन्यास्थम मे
वीरधन्वनः अश्वास्यंतंत्राहरयोष्यितंनृपंगुणाकरस्योरसमर्कतेजसः १२ उग्रसेनाहितिशंडाह
रकेलायरत्नमः जंबूद्वीपनृपान् जित्वाराजसूयंकरीष्यति १३ तेनदुःसोहितोवीरःप्रद्युम्नोधन्वीनां
वरः जित्वातंत्रारंतंरवेंद्रंनथानिवृत्तसंनृपः १४ हरिवंशनत्तोजित्वाकुलयंडसमानतः स्वक्षोहिणीमत
पुतोयनदेनापिनृप्तितः १५ उपायनंलयादेवंप्रद्युम्नायमहात्मने तेनवनीमयज्ञपंकमाहर्तुंकःत

ग० सं० वि ८५ मः स्थितो १६ श्रीकृष्णवंशे भगवान्सुरारिघातस्य विद्यते भुजं स्वादानमानाभ्यां न चैव युद्धं भवीष्यति
१७ वीरधन्वोवाच गुणाकरोनन्तो मोक्षः शक्रेनापि प्रद्युम्नः जितः तदास्यापि तव लिंगं मोपि प्रद्युम्नाय महात्म
ने १८ संग्रामे यदि वर्तेत रणे वा राहो विघ्नते हरिः यस्य सेवां सदा भूमिः करोति परमादरात् १९ तस्य देवे
न पालितेयमसि नाहि गुणाकरः वर्षाणामयुते पूर्णे हरिः वाराहरूपधृक् २० संतुष्टो नृपतीमक्त्वं वरं ब्रू
हि त्युवाच हः राजोवाच हरे त्वत्तो न मां चिप्रेमभक्तिकुलः २१ भगवांस्त्वामस्ते देशो मुरोन्यो नरोपवा मां
ते नात्मवेद्भुत्मा वीक्षितो दंवरो भवा २२ तथा त्युक्तो भगवान् तत्रैवान्तर्हितो भवत् तस्मात्स्पप
श्रोः मोघं कर्तुं भ्रमो चतं स्वतः न चेद्भ्रव द्विश्य कलिः करिष्यामि न संशयः नारद उवाच इत्युक्त्वा ऽहं व
त्तस्मान्त्वां मेनामेत्यनपते सर्वं संसर्वं घट्टते यद्धांमदमित्वरं २४ श्रुतकर्मा यथा वीरः सुबाहुर्भ
द्रकलः श्रातिर्दर्पाहैः दुर्गामनः सोमकोवरएवचः २५ कालिंदीनंदनो हस्तेन प्रद्युम्नस्य प्रपद्य
नः सदैव हिताभिर्देशाभिर्वनापो द्वंद्वं समागताः २६ उन्नरैः कृतस्मिः सार्धं यदूनां चेद्विक्रमैः बभूव
तुमुलं युद्धमन्योनाममद्भिर्मिर्यथा २७ स्फुरद्भिर्निशितैः सर्वैः रेजिरे वीरपुंगवाः वर्षाकालेयथाकोरा
तं तानद्रिः सर्वतोघनाः २८ परिघैर्मुद्गरैः खड्गैः शक्तिकुंतपरश्वधैः गदाभिः पातवारोघैर्युयुधु
वीरपुंगवाः दशगामात्रेण रुधिरप्रभवा शोकलपिशा तदोवभूवराजेंद्रसमरोजनविस्मृता २९ विदु राम ८५

कृ

दुद्रुवुस्तत्र सैन्यानि तत्र तत्र गतौजसः पारल्पकाले यथा प्राप्ते मेघसंधारवत्तदा ३१ पूर्णमासो महावीरः

कालिंदीनंदनो बली पूर्णमासो वामास्त्रवाणौघैः स्वंदनं वीरधन्वनः ३२ वीरधन्वापि विरथो धनुष्टंकार

कारयन्मुहुः जघान वाणैर्विस्त्या पूर्णमासं महाहवे ३३ पूर्णमासः स्ववाणेन मध्ये तस्य च्छिधाकु

रोत् वीरधन्वापयच्छिदेद धनुर्ध्यानस्य नादिनी ३४ वाणेनैकेन राजेंद्र कुवाक्येनैव मित्रता लक्षभार

मयीं गुर्वीं गदामादाय सत्वरं ३५ जघान वीरधन्वानं पूर्णमासो महाबलः गदाप्रहारव्यथितो वी

रधन्वा महोत्कटः ३६ परिघेन जघानाशु पूर्णमासं हरेः सुतं पूर्णमासः समुत्थाय पर्वतेनाम पर्वतं

समुत्पाट्य क्षिप्तवान्भ्रत्वो हस्ताभ्यां पूर्णो हरेः सुतः ३७ वीरधन्वा समुत्थाय स पारपात्रं च पर्वतं क्षिप्तवान्भ्रत्वा

महाबाहुर्नेनादहरला मंडले ३८ ह्योराशेः पराग्नस्यो मर्दितो पर्वतौ गिरी पतितौ भूतले चूर्णौ च

कतुर्माननरान्बहून् ३९ गृहीत्वा वीरधन्वानं पूर्णमासो हरेः सुतः भ्रामयित्वा प्रचिक्षेप वाराणस्यां

पुरि वेगतः ४० वीरधन्वा प्रपतितो गुराकारस्थले मूर्छितो भयवेगो मृदु दमनरुधिरं मुखोन्

६५ ४१ हाहाकारो महानासीत्पुरवासीतु गीर्वेगतः वैरागं दुंदुभयो नेदुर्नरदुंदुभयस्तदा ४२ पूर्णमासोपरि

सुराः पुष्पवर्षं प्रववृषिरे यज्ञादव्यायन्नृपतिः पुत्रे रक्षापयन्मूर्छितं ४३ गृहीत्वा दिव्यकोदंडं युद्धं कर्तुम

नोदये होतान्धर्मविद्धांस्ते होमुनिंद्रः सर्वविल्कविः ४४ गेतुमभ्युदितं वीरधन्वा मादेवलामब्रवीत्

ग॰सं॰ वि॰ ८६

वामदेव उवाच राजंस्त्वं हि जनाक्षि परिपूर्णतमं हरिं । सुराणां महदर्थाय जातं यदुकुले स्वयं ४६ भुवो
भारावतारणाय भक्तानां रक्षणाय च । भूत्वा यदुकुले साक्षात् द्वारकायां विराजते । तेन कृष्णेन पुत्रोयं
प्रद्युम्नो यादवेश्वरः । उग्रसेनमखार्थाय जगज्जेतुं प्रणोदितः ४७ गुणाकर उवाच । परिपूर्णतमः
साक्षाच्छ्रीकृष्णस्य महात्मनः । त्वं सत्यं वदसे ब्रह्मन् त्वं परावरवित्तमः ४८ वामदेव उवाच यस्मिन्
सर्वाणि तेजांसि विलीयन्ते स्वतेजसि । वदन्ति तं परं साक्षात् परिपूर्णतमः स्वयं ४९ स्वेशांशांशोंऽशस्तथा
वेशः कलाः सर्गाः प्रकथ्यते । व्यासाद्यैश्च महात्मनं तं परिपूर्णतमः स्वयं ५० परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्री
कृष्णो नान्य एव हि । एककार्याय मागत्य कोटिकार्यं चकार ह ५१ नारद उवाच श्रुत्वा कृष्णस्य महात्म्यं
बलिनीत्वां गुणाकरः । वैरं विसृज्य प्रद्युम्नं दर्शनार्थं समाययौ ५२ कारिंप्रददिशो कृत्य नत्वा दत्वा
बलिं ततः । प्रद्युम्नस्य मुखो भूत्वा प्राह गद्गदया गिरा ५३ गुणाकर उवाच त्वदंघ्रिभक्तिः परमार्थलब्ध
ज्ञानमहो भवेत्वद्गुणसंगमं परं । त्वमेव साक्षाद्द्विजभक्तवत्सलः परेश भूमन् परिपाहि पाहि ५५ प्रद्युम्न
उवाच ज्ञानवैराग्यसंयुक्ता भक्तिर्लक्षणलक्षिता । मद्भक्तेषु गमो भूयाच्छ्रीमद्भागवतास्त्विह ५६
नारद उवाच इत्युक्त्वा भगवान् कार्ष्णिः प्रसन्नो भक्तवत्सलः । ददौ तस्मै नृपत्वं च पदं सेमधनुरंगमं ५७ इति श्रीम
द्गर्गसं॰ वि॰ ना॰ व॰ उत्तरकुरुखंडविजये संपूर्णनामाष्टविंशोऽध्यायः २८ नारद उवाच प्रद्युम्नोयम ८६

लाबाहुर्जिल्वाशङ्करानकूलन् शिरामयं नामरथं ड्रंजेतुंकार्मिजेशामहः १ पत्रमीमार्गीरीर्दर्षिः
श्वेतोनामसमुद्युतिः पत्रकूर्मोहरिसाक्षाद्दर्पमायस्यदेशकः २ ज्येष्ठमासानदीतीरेमान्नाश्चित्र
वनंमहत् सपुष्पफलभाराढ्यकेंदमूलनिधिस्थितः ३ वानराश्चंनिनिशाविवसज्ञानललीलयोः
न्यलाशमचंद्रमात्रेतायांमेषिलेश्वर ४ सैन्यघोषंचतेश्रुत्वापुरुक्तामाधिनिर्गताः प्रद्युम्नसेनेन
योत्स्यतुः भूमिंगोक्रोधमूर्छिताः ५ मेघेर्देवैश्चलांगूलैर्गजानश्वान्रथानृप रत्नलनः प्रधावंतः
पातयामासुमुद्गलः ६ लांगूलेश्चरथान्बध्वा विछिपुश्चांबरेबलात् विजयध्वजनाम्नस्य
विजयस्याङ्गनस्यच ७ रथंबध्वा पुलांगूलेकेचिदुत्थेपुरंबरे कपिध्वजध्वजेशाहात्कपिंद्रोहनु
मान्प्रभुः क्रोधाद्वेःफाल्गुनवचः उत्पपातस्रांतागरो। ८ धूमांतत्रवपुर्दीर्घशतयोजनविस्तृतं
लांगूलेनबलान्बध्वापातयामासभूतले ९ नद्याप्रधर्षिताः सर्वेज्ञात्वाश्रीरामकिंकरं नेमुस्ते
सर्वेताशानव्रतांजलिपुटाः मनेः १० केचिदालिंगनंचक्रुःकेचिदुत्थेपुरोजगुः केचिच्चुचुंबुर्लां
गूलंकेचित्याहुश्चचामराः ११ नानालिंगधमहावीरःसंपूज्यासत्याशिनाप्रनेः ह्येकोमिषंतकुशलं द त्ता
पत्रकाथांजलनोधुनः १२ नत्वानेवानरांसर्वेजरामुश्चित्रवनेनृपः हनुमानर्जुनस्यापिध्वजंयत
रथीपतः १३ संकराख्यान्वलीनोदेशान्प्रद्युम्नामीनकेतनः पयोधसमीपरेःसांईंदुभिर्नादय

ग॰ सं॰
पि॰
६७

न्मुरुः १४ सकारस्य गिरेः पार्श्वे दुंदुभिध्वनिमिश्रितैः मधुमत्या मधुकराः कोटिसः षोडशाधिकाः १५
तैर्दैत्यैः पालितैर्वैलासर्वैर्हलिचीत्कारसंयुतैः तदा काश्मिरे महाबाहुः पवनात्रिसमाद्ध्वे १६ तद्भूतमाडि
नाराजनगतालेपिदिशोदश तत्रदेशेजनाराजन्सर्वदेसंकुशाननाः १७ ततलुंडिंडिमोदेश
स्तत्रहस्तिमुरवाजनाः एवंदेशांस्ततःपश्यंस्त्रिसंध्यान्निषधान्गतः १८ काश्मिरेदर्शनत्राणिम
नुष्यान्सुंदरधारिणः त्रिसंगस्यगिरेःपार्श्वे नगरींस्वर्णचर्चिकां १९ हेमसौधमयींदिव्यांर
त्नप्राकारमंडितां हिरण्यवर्णैःपुरुषैःस्त्रीजनैःस्वर्णभूषितैः २० नागोऽस्यनागकन्याभिःपुरींभोग
वतीमिव चंद्रकान्तानदीतीरेशोभितामंगलालया काश्मिरेसमावधैराजस्यपाशकोमरथवती
२२ तत्रराजामहावीरोनाम्नादेवमुखोवली तन्मुखान्नूतकलंप्सुत्वाबलिनंलीलयाहिरण्यमयी २३
प्रद्युम्नेशस्त्रपाणाससमस्यापरमपादृतः तंपप्रच्छमहाबाहुःप्रद्युम्नोभगवान्हरिः चंद्रवतेरूपंशोभा
सर्वेषांचवदाशुमे २५ देवमुखउवाच श्रूयतांपितृपतिनाम्नःसंरूपस्यमायया अंबिकाप्रकाशित
लोकेनवासितोनाममहानदी २६ सर्वपर्वतपृष्ठेनानातोयवन्तस्तोपदुमाः प्रसन्नाख्योमहामुनी
तोपाशोपरोगुरुतीनूतः जघानकपिलांराजनसिनासिंहसंकपाः वसिष्ठेनतदाशापःस्मृत्वास
पागतं २८ कुष्ठेनपीडितःसर्वतःपर्णैस्तत्रतपोमहाचरत् सर्वाणियांचदाताज्ञागलत्कुष्ठान्मसमुत्तः २९

पुत्रोभूत्चंद्रवंशस्य हि हयो भावमनुः चंद्रकांतो नामसदीचैव प्रसिद्धमुर्धरागमये ३० तस्याः स्थानं च र
कर्णाटेराज्यवंशे वै नेपालतः रूपेशा वैडगुल्याकौ वशाभोग्रनमंसयः ३१ नारदोवाच इतिस्कुत्वाम
हाबाहुः प्रद्युम्नो यादवैः सह चंद्रकांतोन्नंदो सात्वाहदौदानान्यनेकशः ३२ इतिश्रीमद्भागो०वि
ना०व०मकरध्वजडिडिमसिंहकौवज्रीभृगादेशविजयसंपूर्णहरिपराम पर्वखंडविजयसंपूर्णनाम एकोन
त्रिंशोध्यायः २९ नारदउवाच एवंहि रामपर्वखंडे जित्वाकारिर्महाबलः जगामरम्यमीरखंडे दे
वलोकमिवमस्फुरत्व १ तस्यसीमागिरिः साहान्नीत्सोनाम नगाधिराट् तत्रान्तरेकालदेशेन
गरीभीमनादिनी २ कालनेमिसुतस्तत्र कलंकोनामराक्षसः येनपूर्वरामचंद्राज्ञीतोपुत्रस्या
साधितः ३ लंकापुर्व्याहतागत्य वासहज्ञान्तमेसह रक्षसामयुतेनासुपुत्रापन्नोमितिस्म्यः ४
रवराहूठ रुक्मवर्णो घटन्नोवलमायवो पट्टनं राक्षसानांचपोरंपुरंभवत् ५ प्रद्योतोगा
त्रवान्सिंहोवलः प्रवलाजंहगः सहस्रोजोमहाशक्तिरपराजितएवच ६ लक्ष्मणानंदनास्तेते
स्यः समसमस्तुताः शुभा सर्वेषामग्रतः प्राग्योतिषोसुरसत्तमैः ७ राक्षसानांवलोनभु
वोपुत्रैर्महायोधनं बाणोहेदिस्तामिन्नागाः राक्षसाः रणदुर्मदाः ८ त्रिंशल्लानांमुसलांगांवधाच
तुर्मदोत्कटाः कलंकसुतनदाप्राग्नः स्मर्वपियारणारण्यात् ९ इत्यानुशानुशसगात्राश्वानुखे

योधैः

ग.सं. वि ४८ विक्षेपमत्वरं गजान्यादेवसुयोन्नीयमनीकम्बरन्तिकंवलात् २० धेनानादसमायुक्तान्याहिपचा
वेरेवलात् अथोष्ट्रः शाहो तुरंगकपींद्रास्तुसमादधे २१ नद्यस्तान्विर्गतः साशान् वायुपुत्रो महा
बलः महीलाश्वमसरंथोरवन्नुमिंद्ररवपभुः २२ गजमान्यर्वताकारान्यातयामास भूतले कांश्चि
त्करेणाग्रेनोयविक्षेपगगनेवलात् २३ कांश्चिद्दन्तैर्दोर्भ्यां तान्विदार्यान्विधुरोयथा परिवी
पनुरान्कांश्चिल्लांगूलेन महाबलः २४ वातत्लमिवाकाशे विक्षेपस्म वोजनं हनुमंतंत
दाज्ञात्वा कलंकोराक्षसेश्वरः २५ लक्षभारमयीं गुर्वीं गदां विक्षेप नादयन् उत्पपात कपिर्वेगा
नरामभूमौ पपात ह २६ उत्तस्थौ वानराधीशो भूमिं गांकारयन्मुहुः २७ मुष्टिना घातयित्वा तं किरीटं
तस्य वाहरे कलंकोपि तदातस्मै त्रिशूलं स्वं समादधे २८ उत्पतन्स कपिर्हित्वैतान्पृष्ठिदेशा
पात हः हनुमानग्रुतदा हेमभ्यां पातयित्वा महीतले २९ वैडूर्यपर्वतंनीत्वा तस्योपरि समाहि
तत् शिरिणातेन स्वर्गंशोभमहितः पंचतांययौ तदाउपजत्यारावः शंखध्वनिपुरोर्वचन् हनुमान्स
मवन्मानानैर्वानरैर्योषितः अथोपस्योपरिसुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ३१ अथ काश्चिर्महावाहुः
स्वसैन्यपरिवारितः मनोहरं स्वर्णमयीमनवीर्नगरीं ययौ ३२ नेमप्यसंवनं तत्र वारणरक्तलता एम
वृतं हरिचंदनमंदारपारिजातोपशोभिते ३३ संतानामोदसंभिस्नवायुभिः सुरभीकृतं केति ५०

कीर्णं चंपकलताकुंजैः परिसेवितं २४ माधवीमालतीजालपुष्पितैः सफलैर्नतैः नदद्भिर्हंसमालिकु
ष्टैः वैकुंठमिव सुंदरं २५ योजनानां पंचसहस्रं विस्तृतमाधिपीगिरिं सुयोधः सोभितं राजन्सुरावयोज
नविस्तृतं २६ पुंस्कोकिलैः कोकिलैश्च मयूरैः सारसैः शुकैः चक्रवाकैश्च कारंडैर्हंसैर्दात्यूहकैः
जितं २७ सर्वर्तुपुष्पसोभाढ्यं सालिपनसदनं वनं मनसावारमंदारपाटलैः सहसैपिलैः २८ नकु
लाः फणिशाभिः सार्द्धं यत्र वैरविवर्जिताः सुपुत्रं सरसां यत्र भ्रमरध्वनिसंयुतं २९ सहस्रपत्रैः कम
लैः शतपत्रैः स्फुरत्प्रभैः रक्तसितोत्पलैर्मानमानंदमिवस्वर्गिणं ३० नकुतं सुंदरं रक्तानिर्गताननाना
रीजनान् पश्यन्वांछितं साक्षात्प्रद्युम्नः सर्वविस्मितः ३१ प्रद्युम्न उवाच कस्येयं नगरी रम्या क
स्येदं वनमद्भुतं वदतां सुसविस्तारं हे लोकाः पुरवासिनः ३२ जना ऊचुः वैवस्वतो मनुर्नाम
योध्यैवं वर्त्ततेत्र एव मानवेच गिरिरम्ये मत्स्यं नाशयमीहत्रीं ३३ वर्त्तमानं सदानंत्या कर्मशीलवि
पुंलवपः नस्येयं नगरी रम्या तस्यैतत्सफलं वनं ३४ वैकुंठाद्युत्तमानीतं भूमिपायां योगिवित्त
या ३५ सूर्यं सर्वविशज्ञानो नस्यवंसमभवाद्दिनौ सत्यं वसंपाणामरेराजेशस्कंदवंशं सवेह्मभो
३६ नारद उवाच इत्याकर्ण्य वचस्तेषां रुक्मिणीतं प्रपितामहं अनुद्वेगमनुज्ञात्वा विस्मितो मकरकेतनः ३७

ग.सं.
षिं.
८५

श्रुत्वा वचनं दामघोष्यानभिः पटुभिर्वृतः वामवाङ्मिसमानसस्यमाहृदेवं ददर्शाह्ः शान्तसर्व्वप्रभाकांत्या
द्योतयंतं दिशो दश: महायोगमयेनात्मा दुहृदजेसंतरूपीणा ३९ वेदव्यासमुखाद्यैस्त्वव सिद्धर्षिवरा
दिभिः वासुदेवं महाराज गभरिवं तंश्रीहरेर्यथा: ४० नानामकाशिमिर्यदुभिः सहैव तं हृत्तां जलिमा
त्रसमाश्रितो भवत् मनुः समुत्थाय हरेः प्रभावविदत्वा स वेगाद्दयां गिरा ब्रवीत् ४१ मनुरुवाच:
नमस्ते वासुदेवाय वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च प्रद्युम्नायानिरुद्धाय सात्वतां पतये नमः ४२ त्वमादिराद्य
स्त्वं पुरुषस्त्वमेव त्वं निर्गुणोऽसि प्रकृतेः परस्त्वं महानहंकारश्च लग्नाप्रधानं गुणैः सृजस्यत्सि च पासि वि
श्वं ४३ ततो विवेकं सविहाय सर्वतो मत्वाखिलं चात्र मनोमयं जगत् भजेः परं निर्गुणमादि पुरुषं
सर्वज्ञमाद्यं पुरुषं सनातनं ४४ जागर्ति यो स्मिन् सपनं गते सति नायं जनो वेद सतः परं तं पश्येन्मा
यं पुरुषं हि यं ततो न यश्यति स्वच्छमलं च तं भजे ४५ यथा नमोभिः पवनो न सज्जते घटेन काष्ठेन
रानोभिराहृतेः तथा भवान्हार्वगुणैः स्वनिर्मलो व सौ यथा स्यात्स्यदिको महो ज्ज्वलः ४६ ग्रंगनवाल
सागाय च वाक्यैरर्थैः पदस्फोट ध्वायवो: परं न ज्ञायते यन्न ध्वनिनोन मे न संसृष्टादेव न तद्भुत कृतल्लु राम
लौकीकैः ४७ वदंति केचिद्धि विकर्म कर्त्रपत्कलं च के चित्यागमेतत् केचिद्विचारं प्रवदंति यत ८९

नहुत्स्नात्वेदांतविदोवदंति ४८ येनहस्तहंतीहगुणान्नकालयमाजैर्द्विधंचित्रमनोनुकूलः मह
न्तवेदोवदंतिनित्यत्वरंविश्वंनिमभेवेनलविस्तुलिंगवत ४९ हिरण्यगर्भःपरमोमतंत्वयहृत्मुदे
वंप्रवदंतिमंत्रः एवंविधंत्वांपुरुषोत्तमोत्तमंमत्वामहाहंविचराम्यसंगः नारदउवाच मनोवाक्काय
हाष्टुत्वाप्रद्युम्नोभगवान्हरिः मंदस्मितोमनुंप्राहगीर्भिःसंमोहयन्निव ५१ प्रद्युम्नउवाच त्वन्नोगु
रुःक्षत्रीयाणांमादिक्षप्रथितोमहः यम्लूलनीयाहृष्ठोस्मिन्सद्याधर्मधुरंधरः ५२ कःप्रजाप्यवर्व
रक्ष्याःपाल्याःपोष्याश्चसर्वतः भवतातपसादिर्धनयोलेनरागान्मुरवं ५३ मत्पदस्वसहस्रोमाधो
परमात्माहरिःस्वयं नरायांनतमोहारिरसाधुरिवनभास्करः ५४ नारदउवाच इत्युक्त्वाभगवा
न्कार्ष्णिरनुज्ञाप्यप्रणम्यतं परिक्रम्यमनुंराजन्नथोचमत्र्योजगामह ५५ इतिश्रीमद्गर्गसं·वि·
ना·खं·प्रद्युम्नसं· कलेकदेशविजयेमध्यखंडविजयंसंपूर्णोनामत्रिंशोध्यायः ३ नारदउवाच
इत्थंमनुमन्यकंखंडंजित्वाकार्ष्णिर्महाबलः सुमेरोःपूर्वदिग्भागेकेतुमालंजगामह १ गंधमादं
नोगिरिःसाक्षात्माल्यवानाममेखलः यत्राम्नानाचगंगामहापातकनाशिनी २ श्रिरमा
स्यवनःपार्श्वपुरीमन्मथमालिनी रत्नप्रकारसौधैश्चहेमवपीत्वसोभिता ३ यत्रवैपुंषाराज्ञ
नूकामदेवसमप्रभाः शारदेंदीवरश्यामाःपद्मपत्रनिभेक्षणाः ४ पीतपीतांवरधराःनार्थ्यःपुष्य

गो·सं· उथ्यत्स्मरमनोहरा श्रीकृंत्यः कंदुकैर्यत्र कामिन्यो नवयौवनाः ५ यदेहागोदपवनेषमनालिकुल
वि· नादिनीन गंधीकरोति मम्भांगममंतात्कूलयोज्रने ६ यत्पुरीवासिनोलोकाः निर्गतालिमुकु
५० मुत्ता ग्रंथीसः श्रीमुरारेः प्रयुम्नाद्यापि विप्ररावन ७ केतुमालाजगु शुद्धावुरंगशायनेजगदा
र्लिहालिमालाम्रधानुलेषम्बरत्नादिदेव पःत्रार्थितः सुरवरैर्भुवनावनाय सर्वे नमो भगवते पु
रुषोत्तमाय ८ आतेगतः किरमहीतलविनरोविमोदनेदालयंमिसुननुः मनुनंदगमंमलालि
तःसधुरागावकुमंगलश्रीः श्राराग्रहारमकरोकिलपूतनायाः ९ बालोभवंभंजकृयतेभव
वंधकुर्वंदैत्यानिपात्यसुहृदः दत्तमस्यपृष्टे मात्रे प्रदर्पयनिजरूपमलंकृतोभूद्रुरोसंकथितसुंदर
भाग्यलक्ष्मी १० संलालितोप्रजनैर्ननवनीतचौरः श्यामोमनोहरवपुः मददःसमवालः धीर
लाननसधामदधिवतषीतीवदधारदौ वर्यजनननीलयशुरामवकूः ११ वृंदावनेतविचरामिनवन
गोषेर्वनात्मापुरंववि निपात्यकालिन्यं स्फुटे सषोविनद्धजावरतुंदलैवदोर्भ्यांदैत्यंददारसहेवकेतु
गावतरतिसां १२ संध्यापरजेख्यमिसुभिर्वकुवनमसंधान वेणुध्वनात्मदनमोहनवेषमग्रे गो
पालधामसुरमुरवेरहितानन्नगोपगोपाप्रवलसवपुषः मवकारमयः १३ देवत्सनादिपुलषोभगवानं राम
तःश्रीराधानपुलोषम्बरत्नादिदेवधत्वावपुःमविहरः वृजवालेकोपुसंमोहयनविविधमंजोविचया ५०

रजुरमः १४ विलोलपथेनुकमसौवलिनावलोनमालो आस्तमहमापरिशाकालिपारवं वन्दामवाहम
विवरनुनंप्रलंभवंमयोतधानमवलोरदमुषिनाच १५ मंचारयन्नुन्नपमुन्मधुरंकृतान्योवेणव
नेवुजवधुनिजगोपकीर्त्तिः दिव्यांगशाभिमजहारवरांगनोविप्रांगनाभिरभिकरुतमकभोजः १६
देवाधिवर्वर्तितपदन्नस्मयारिरिनुमोचधेनंमरुतमालरवोछिलीषं विश्वस्फिरंनुगजालरिवकंज
नेकहलेमवीपतीवचोभिरमनुतोमन १७ मेदंजुगोपवतगालवजनाथलोकंदिव्यंपरंचमदेप
द्विदिदर्शयित्वा स्योरामसंतलगनोब्रजसुंदरीणांरेमेकलिंदतटिजीपुलिनेगनाभिः १८ मानेहि
तमदनयोवनमानिनीनामसंतर्द्धधेवुजवधुनिजगोपकीर्त्तिः सर्वीमनोहरवपुर्विरहमनरा
गोमाहरुतिमंदनमोरनम्राधीतासीत् १९ दैवावतेमवरराजवतांगनाभिर्विमुविभ्रतिभिरि
वोदुविराठिदेवरमेमनुतःमुखैःमवरासरंगेकेपरकुंडलकिरीटविटकवेष २० नंदंविमोक्ष
परितानेप्ररदौवमोदयं दिव्यंमरीगंमघजमहारहिमंरवचूडात् २१ केसपरंमपमाबायवनेनके
त्तिहंप्रविवःमथनःमेघवपुःप्रचंडः उग्रस्यनेवकारसातुनरापुलंगजमीवाहुगामुत्वाशतेनजधा
नरुमः २२ योनारदेनवहुवर्णितभागयरादतौब्योमामुरंमुररीपुंहताःवानवतेन गव्यरव

ग·स्तु· टि· ५१

शीलक्ष्मोदयस्वादिदेवोगोपीजनानाविधिरहानुरक्षितचौर २३ स्वापाल्विकेवेलुनिकरापनितोस्विरप
मंदर्द्धधेज्ञलायपेश्वदर्शयित्वा संत्रापनव्रमध्योपवनेवसिहं गोपालकैस्सवल्लोमधुरांददर्श २४
वैरंचरन्मधुपधेरजकेनिहत्यसस्मः प्रत्यपचवरान्वकायकाय मालाङ्गोसमनुकेयावकारकु
ब्जामर्द्दीपजुष्मसहतानसयन्धभंज २५ द्वारिद्वीपंपविनिहत्यनरेंद्रहत्वानहत्वाश्रगत्वविनिस्तथरं
गमस्मो केसंहरित्तुविततावपमोघदिस्वावधास्वपंडुरीयकारमहोग्रसेनं २६ नंदंचसान्युवकुदानके
रोपहत्वानाहूयनव्यंसुधनैस्सानिवेशयित्वा विद्यामधीत्यसदतोजमतेस्वपत्नंहत्वावधंदनुजपंच
जनस्यसम्यः २७ गोपीजनानसमनुगत्यसवोद्धवेनाक्रूरेणहालिनयरोत्वयपाइपुत्रान् लब्ध्वोधि
जित्यवलिनंचजरासुतेनैभस्मीकारमुचुकुंदहशासकाले २८ निर्मायवाङ्मयपुरंस्थिरपाप्यलक्ष्मीनि
त्येवकुरुश्नपुरान्किलभोष्मकन्यां पत्नेशाश्वरमरीनिजधानचादोझञ्जामरीगंसुधिविजित्यस्मरं
तरत्नं २९ भामापतिः सचशिरःसमपत्वेनमाःहत्वापुवाहसदिवितध्वजंतापरेशः स्वावंस्यराज्ञतनु
जांसुजहारत्नस्समतत्यामवंयवरगृहेरपमान्दवित्वा ३० केकेयराजतनजांमजहारमद्रांमीलाइमणा राम
मविलभरुपतेः सुताचभोमविजित्यसबलंगुधिसह्यसंधेनित्येचषोडशसहस्रवरांगनाप्य ३१ भा ५१

मेरुपार्श्वसुरतरुं वसभंसुपर्वणांशाकं चिशिल्पसमजहारकलसवभित्रः पोरुविजितांच निजधानबलेन मोघ्रसाबा

रणस्यबाहुभिश्च वंशानथाछिन्नमः ३२ तेनोग्रसेनकस्तवपञ्जनाद्द्विजेतुं संप्रेषितो निजसुतः धिलाशवरा

रीः सोऽजागतो मुषिविजितस्तवपाल्लसमलान् श्रीकेतुमालपतये च नमोऽस्तु तस्मै ३३ नारद उवाच ॥

प्रसन्नश्रीहरीः कार्ष्णिः केतुलोकरक्षानिव ह्रीरामशीगजाबध्वान् ददौ तेभ्यो महामनाः ३४ पुरोमम

पश्चालिकाः पंक्तिः संसत्तरोमहान् प्रद्युम्नश्चाप्यर्बालिप्रदानामस्त्वलय्युज्ञापतिः ३५ अथ कार्ष्णिर्महाबाहु

दिव्यं कामवनं पश्यौ जरैर्गमस्यगाप्येच प्रज्ञापतिर्ड हरिभिः ३६ सुंदरीमनराध्याजी संरतं कामाह्व नेत्रसाः

नारीसाथव्रजलतिव्यमुर्विभिर्वृत्यत्सरं ३७ तदापश्यत्कामवनात्कृशीतः श्रीपुष्पधन्वा नृपं चमायकः पी

तोवरः श्यामसुमनोहरः नमानकोदंडगुणान्वयनिस्मरः ३८ पश्चात्तत्तो पावकपुंगवाः सुताः सखैनकामा

श्वगान्नाः पल्वातिभिः निपतुस्तस्य किलकामकिरलाभताराबोगास्यनवर्णानं भवन ३९ अथाप्युकार्ष्णिरात

गाद्दीस्वरेस्वरः श्रलोकनतां प्रजलेजलेज्ञया सद्योविभिन्नमधुपदवः समेतः कार्ष्णिपद्मशीमकलकि

रणीसुतं ४० इति श्रीमहाभा. कि. ना. व. मनापदेशाविजयः केतुमालखंडविजयसंपूर्णामामेकत्रिंशोऽ

ध्यायः ३१ नारद उवाच अथ कार्ष्णिर्महाबाहुः केतुमालं विजित्य सः भद्राश्वं प्रययौ धन्वी येनेश्वोऽं

समर्द्रुमतः १ यस्यसीमागिरिः सान्द्रोज्ञतेगन्धमादनः सीतानाम्नी च यत्रागंगा वहती पापनाशिनी २

ग॰मे॰ वेदवेत्रे महातीर्थे सर्वपापप्रमोचने हयग्रीवो महाबाहु यत्र सन्निहितो हरी ३ भद्रश्रवा धर्मसुतस्य
खि॰ तस्मैवं कारितं हि गंगातीरे सुपुलिने प्रद्युम्नस्य महात्मनः ४ बभूवुः शिविरस्योहाः हेमांवरमनोहराः ५
५२ भद्रश्रवा धर्मसुतो महात्मा भद्राश्वदेशाधिपतिर्महौजाः उद्दिश्य लोक्यमनन्तनाम भक्त्या हत्वा बलिं
कृष्णसुतनाय चार ५ भद्राश्रवो वाच त्वं साक्षात् भगवान् शौरीः पतिरुर्वीतमस्त्वयं साधवोरक्षणा।
पाय जगज्जेतुं विनिर्गतः ६ भगवत् शम्वरो नाम दैत्यः सर्वजित्त्वया तस्य भ्राता महादुष्टः कथितानु
त्कचमत्तः ७ गोकुले कृष्णचंद्रेण माशितः सकटस्थितः तस्य भ्राता महादुष्टो लिसर्लिः स्थितः ८
जेतुं योग्यस्त्वया देवनान्ये रथिकवाहिने प्रद्युम्न उवाच कस्य वंशे समुद्भूतः शकुनि नाम दैत्यराट ९
कस्मिन्पुरे स्थितः तस्य बलं किं वद धर्मजः ९ भद्रश्रवा उवाच कश्यपस्य मुनेर्दित्यामादिदैत्यो बभूव
नुः हिरण्यकशिपुर्ज्येष्ठो हिरण्याक्षोनुजस्तथा १० हिरण्याक्षस्य ताभ्यां पितृवधाद्वभूवुर्नव पुत्रकाः स
कुनिः शंबरो दुष्टो प्रसंतापनो वृकः ११ कालनाभो महानाभो हरिश्मश्रुस्तथोत्कचः देवकुशदाद
क्षिणो हि तदस्य गिरेरधः श्रीचंद्रावती नाम देव्यानादुर्गमंडिता १२ शकुनिस्तत्र वसति भ्रातृभिः षड्भि
रावृतः यदा यदा हि मुनिभिर्यज्ञारंभो भवेदिह १३ तदा तदा हि तेनापि भंगो कारि यदुत्तमः पुरंदरस्या राम
पि हयारत्नमुच्चैःश्रवाः स्मृतः १४ ग्राहृतस्तेन बलिना कामधेनुः सुरद्रुमः यस्मानूनं हंति यज्ञाघाः ५२

प्रद्युम्नः स्वल्पतां पन्ने १५ जेतुं योगबलस्यादेववधे दक्षकदेः प्रद्युम्नायः नवाजितेन मनसर्वभक्तानां हर्त्तारी
कारिणां १६ प्रद्युम्नाय नमस्तुभ्यं पञ्चवक्त्राय वेदनमः गोविन्दसुरसाधूनां छेदनाय नमो नमः ना
रद उवाच एवं संप्रार्थितः साक्षात्कृष्णो भगवान्हरिः देवानामभयं दत्वा मामेवं समभाषत १८ अ
थ कार्ष्णिर्महाबाहुः स सैन्यपरिवारितः पुरीं वज्रावतीं गंतुं प्रस्थानमकरोत्तदा १९ मन्मुखात्स्वकुलेः श्रु
त्वा उग्रं घोरं तं वज्रनाभं हैम्यानां मदशौर्यमहं मूलमप्यदेवदरात् २० प्राद्युम्निरुवाच हे यद्यहिंदिवौकसि
शत्रुर्मे प्रद्युम्नो ऽत्र समागतः जेतुं योगवाम यदहत्याभ्रातुर्मध्योहितवाम्यतां २१ आत्मनो मे शंबरो नाम मे
न पूर्वं मारितः तस्मात्तं घातयिष्यामि प्रद्युम्नं यदुभिः सह २२ तस्माद्यत्नबलेन त्वं विधेहि संकुलं तामुराः
पत्न्या तुं रक्षादोषं घातयिष्यामि निश्चयात् २३ नारद उवाच इति श्रुत्वा वचनं स्वदैत्यो हृष्टो महा
बलः प्राययौ मन्मुखे वज्रदैत्यकोटिसमावृतः २४ महत्या सर्वसेनाया गृध्रव्यूहं चकार ह २५ गृध्रवं
चौ वज्रनाभो निजस्थः धन्विनां वरः प्रवायामभूत्ततः एवं सांबो जांबवतीसुतः पार्श्वयोस्तयोरास्थितो दी
श्रीमद्रौ कार्ष्णिः साक्षात्तद्वृद्धेः पुच्छं भानुर्हरेः सुतः बभ्रवत्प्रमुखलग्नं सीनागोगानरेन्द्र दैत्यानां यदुभिः
सार्द्धं महती नामाद्युधाभिर्यथा २८ वाणोस्त्रिमूलैर्मसपाशैर्भुशुण्डलमरादिभिः ववर्षुर्दीनवा सर्वे धा
राभिरिव वारिदा २९ रथोद्धतपर्यन्ताकाशं सैन्यपादरजोभृशं एतत्सर्वारोचापं वारिदाः प्रावृड:

श्री

ग.सं. द्रुवाः ३० यथोहृष्टो निलोमध्रूपावर्धनोनाद इवत्वच महासः पवनो वह्निदुद्रिस्य चञ्चामस्मृतः ३१
खि. मित्रविदांमज्ञाले तेषु द्युधुर्ज्ञानेव महः वारांतधकारे संज्ञाते चक्रोनाम हेरमुतः ३२ सर्वेषामग्रजः
५३ प्राज्ञोथ ननुकंकारथन्तुरुः देत्याल्लिमेदवासोधाकुयाके मित्रतासिव ३३ गजानर्थान्हयान्वी
रानुपानयामासभूतले निपेतुश्छिन्नगात्रा रणांगणे ३४ चक्रवारो भिन्नपादा वृक्षा वातहता इव
स्रधोमुखाऊर्ध्वमुखा वा सोधे छिन्नबाहवः ३५ रेजुरणांगणे राजन्भो स्पृहा इवाहताः छिन्नाभू
तान्गजान्वीरोः पतितानरणमंडले ३६ शिरेजुः शोरिता विधाः कूष्मांजमकलाइव तेदेवहृष्टिसं
प्राप्तसिंहानडो महाबलः ३७ विमेदचक्रवाय स्यासेनानी दसामि सरैः चतुर्भिस्तुरगोवाहनद्या
हुभ्यां सूतं ध्वजं त्रिभिः ३८ रथंश्चवाणा विसृत्या विमेद दनुजाधिपः छिन्नधन्वा रथो भत्वा हता
श्वो हतसारथिः ३९ अन्यं रथं समारुह्य धनुर्ग्राह रोषतः तावत्तस्य धनुर्हेष चिच्छेद समरे मुरः ४०
तदा गदां समालम्ब्य रुधोपादवपुंगवः नताड भ्रुकुटिं पंचास्यं दैत्येश्वरश्छिद्य तेजनः ४१ मृगेंद्रक्रो
धसंयुक्तो समभूत्प्रवरांगणे अनेकान्यानयामास नखैदैत्यैः करोरपि ४२ हुंकारं भीषणं कृ
त्वा ललज्जिकस्फुरत्करः एकं नैपाततामास रंभादंडं गजे यथा ४३ गृहीत्वा चक्रकोदांर्थापात राम
पितवान्महीतले नस्थोपरि निद्देलमस्थामहल्ल्यपश्चात ४४ उत्पतितेपुनः सिंहं च वधं तं नतु बलात् ५३

ततस्तन्मुष्टिना तेन वैभित्त्वा विंदास्त्रमौवली ४५ सम्यङ्मुष्टिप्रहारेण लकेशाग्निपंचतांगतः ततोग्निकुठो हृष्टदै
त्यः सलेलं क्षेपणं नरे ४६ सूलं सुरस्य महोल्काभं विदेहत्वमिलातकं तीक्ष्णाग्रायतुरयाशनिन
कम्पिनेगमहीयथा ४७ हृष्टापिसमसिंनीत्वानादयन् विंमहाबलः सपातितं यंकं मस्तिकपथ
न्वमुधातलं ४८ स्वघटकोसेनत खड्गउपधायवक्त्रावली कंधरेस्वमरवक्त्रेनतं ततस्तस्फुरत्तुवा ४९
खड्गाहतं मिरसास्य पतितं भुवि भिष्पिल रेजेकमंडलुमिवसत्किरीटं सकुंडलं ५० हृष्टे सतेतनदा दै
त्यः सेषाः सर्वे पलायिता भयातुरा महाराज वधुषं द्रावमीयुरी ५१ देवदुंदुभयो नेदुर्नेदुर्दुंदुभयस्त
दा सोकस्यापरि सुराः पुष्पवर्षं प्रचक्रिरे ५२ इति श्रीमद्भ गो वि ना व भद्रदेशादिसप्तमहाप्रसं
गेऽगमने चद्रावसुपारव्याने हृष्टदेत्यवधो नाम द्वात्रिंशोध्यायः ३२ नारद उवाच हृष्टं निपाति
तं श्रुत्वा मुनि सैन्यक्रोधमूर्छितः सार्त्तलं ग्रेषयामास देवानां भयकारकान् १ भूसंतापनौ ता
म ज म्या ह स्म निर्गतः वृकः खरं समान्य काल नाभो घमस्कर २ महानाभो महामुंडः सरि प्रम
मुष्टि मिंगिरे वैजयंत रणे त्रेत्रे समवदैत्य विनिर्भित ३ पंचयोजन विस्तीर्णा महत्साग्रवनियोजि
ते मायाभवं कामगं व पताकाध्वज संवृतं ४ सहस्रकलशाढ्यं च मुक्तादामविलंबितं रत्नमय
लाभूषाढ्यं शतचंद्रसमोज्वलं ५ सहस्रवज्रसंयुक्तं घंटाटंकारभीषणं स्थानस्वमकुनिःपम्या

रा॰सं॰ तयोर्दुष्कामो विनिर्ययौ ६ स ह्यो हिंसाभिर्द्वेषमभिर्दैत्या नां मध्य ईश्वरः धनुस्थैवीरसंदर
वि॰ स्वहृष्टारथस्थेनैः ७ चिन्त्यारेहेलिनामा सामं इत्यत्र नागजेहः दैत्यसेतां प्रयातौ न च वकंपे भेद
५८ त्वं भुवः ८ निवेत्तुर्गीरयोनेकाः विचेलुः सिंधवोन्नपः निपातिता गोत्तादेवैर्वै भयाम्ब्रमरावती ९
तस्मिन्वं भीषणां दृष्ट्वा प्रयुक्तो धन्विनां वरः वलिर्धैर्यैकरः कास्मिः प्राह दंघदुर्गुणवान् १० अ
गुन्तउवाच इदं शरीरं भुवि यो व भौतिकं पेशीरोपमं कर्मगुणादिनिर्मितं गतागतं कालवशोक्
दापि हि त्वं युधानु सौ चेतिं यथार्भके हतं ११ गच्छंतिचोहं किल मान्यकायजनाः मध्ये च तिष्ठं ति
हितान्नमामेगतसमा स्वः ततः शंखनिहतात्समापरे मुहुर्मुहुः स्तेपि च रंति कर्मभिः १२ विभेत्य यं वा कि
ल सर्वलोकपश्यनेत्रभ्रमेणावलनीव मुर्यथा तथा च सर्वै मनसा कृतं जगान् कार्यं वर्मकं हर्षभेदः
श्यावृत्तो यथा १३ यथा सुषमंडलयंत्रिनांघलां तथाविनाशमालाहरां मदानहि यथा सभागां
क्रतुभिः क्रतं स्मारेत्स्वयं यज्ञेन न शावत्यश्ले अन्न १४ कर्तारो देहमुशोधनाव हिंसात्रिविधं नया ति
तथाजन्नत्वयं दृष्टं च यदा घनाहि किंचिद्वह्निनयथा व्रजे निंध्यं नियंत्य मंदान १५ दृष्टं यथा व
लुवदोल्कयानथा पारेगते किं स्तुद्युप्रयोजनं विधायमार्गे विदुर्मप दिवत्पप्रथासि सर्वत्र आह स्मी राम
परेश्वरं १६ यथैंद्रकोजलपात्र इंद्रमायथा पुरे कोपि दितः समितिं च्युये न यथा समभावा नैनव ५८

वत्सोंमर्त्वैहिः स्थानस्यरूतेषुहेहिरू १७ योस्मान्नृसिंह्योनचिरागमाप्नितः स्मीरूरमभक्तस्वनपूर्व
कोपिचपत्नयो वैतेयाविगहंगृहंवनेस्मृपंगिलिमोनेपुग्गुस्यान सर्वतः १८ ततो मुनिगणाध्यगम्भूरा
स्वरंमुस्वौसदानेदमयमुवात्नवत् देहेनपश्यपत्पु सर्वकारसंधतेंचमात्मोमहिमामदोधवत् १९
सत्यौरवेभवंतमोविलिपतेश्चरपयतेवमत्पुगहेपयाज्जने ज्ञातोदवेत्रांतमः पत्ताघनेसेपुण्य
तेवृत्तपरंतनोपपथा २० यथेंद्रियाणांचपृथक्सुअवर्गमृभिनीनेयतेश्चौसिगुणाक्ष्णः परः एवं
तत्तंतसत्त्वपरस्यधामतत्तत्स्या मुनिनांकिलसात्त्वकर्माभि २१ एपपदंकेपिवदंतिवैसर्वकैवल्य
मवैकुंठपदंपरंपरेः धांगिचचत्केपिनमः परंब्रह्मत्केवल्यमेवंपरमंचधामके २२ यदत्केपिदि
पंगदंतिकेगोलोकमाद्यंप्रवदंत्यथापरे केचिन्निकुंजेमितलीलयावतंसाप्नोति कृष्णस्य
पदंचतन्मुनिः २३ नारदउवाच इतिकार्ष्णंवचःश्रुत्वासर्वेपादनपुंगवाः पात्स्त्राशाज्ञमहर्ष
त्वात्कृतंचैर्यवर्यते २४ वभूवतमुमुलेपुष्कंदेवानांयतुभिःसमं श्रीमातंगानदेवाद्यैः
रत्नेसांकपिभिर्वृथाः २५ रथितोरथिभिःत्तत्रपतिभिःपतयोनरः ग्रुम्यवारेस्वत्नाराद्युधुम्न
गजाःगजैः २६ केचित्कर्तकाउत्सनामत्तमास्वैप्रलोदिताः गिरीद्राश्ववरपंतेन गजानांमधड्वैः २७
मुंजादंकैःमुरत्कारैसमीत्कारैः सम्पद्वलैपानपंतारथानत्स्वान वीरानराजनरसांगणो २८

ग॰म॰ पुंजरंदैः संगरहीतारथाजूमाश्वानमसारथीन् विपातयमोसौ दुन्याआधिद्धिपुरमधांवरेधलात् २९
वि॰ काष्ठिन्नमर्द्दः पादाभ्यां सविरांश्यकेरैदंदैः सहानागमराजाराजन्यथावंतो रणांगणे ३० सपक्षान्
५५ नुस्मरानजन्नाश्वमारप्रलोदितः उल्लंघयंतोपरथान् नगांगज्जुभांतरे गताः ३१ केचिद्दग्धमहावी
राः शक्तिहस्तामहोल्कया जघ्नुर्गजास्पान् पत्तीन् मृगेंद्रश्ववृषभान् ३२ गृध्राकृठाकेचिन्नेत्रानाम
विदार्यविनिर्गताः खड्गवेगैः पयवनंलीलाभिर्योपवोयथा ३३ केचिन्नमस्यारंमाश्वेरुत्यंततोर
णांगणे खङ्गजघ्नुर्येधाकृत्यपश्चिंधुभिः पत्रिशांवरे ३४ केचित्खङ्गैः परशुभिः केचिच्चक्रैः पलानपः
चिच्छिदुर्निशितैर्भल्लैः फलानिवसिरांसिच ३६ संग्रामजिद्धत्सैनः श्वरः प्रहरन्मारिजित् जय
सुभद्रेवामण्यमन्यकन्या पुरेवचः ३७ सुभद्रयाःसुतास्तेभ्योक्षमस्योरमासुभाः सर्वेषामग्रतः
प्राप्तायुयुधुर्दैत्यपुंगवैः ३८ भूतसंतापनोनामममन्नारूढोमहासुरः पद्रुसैन्यमहाराजचक्रेनाराच
दुर्दिनं ३९ बाणांधकारेवरूतेभूतसंतापनेनवै संग्रामजित्तदाप्रेक्ष्यनैवशासान्धोरणमस्यसुतोबलिः
४० विद्याधवानाससवकेभूतसंतापनंरणे उत्तपार्गवसंघर्षभीमसंघट्टनादिनी ४१ धनुर्ज्यां
तस्यचिच्छेदमसुभूतसंतापनोवलिः संग्रामजिद्धनुस्तन्यंगृहीत्वाखंडितधनुर्भिः ४२ सम्यंकृत्वाविधानेन राम
ततेबाणान्समादेहुः तेबाणाम्नदनुज्याचकवचंलोहनिर्मितं ४३ भीन्वाविन्वागतेनुतमस्यगाजेभि ५५

स्वावनिंगताः वातान्ध्रतरव्याथितः किंचिद्व्याकुलमानसाः ४४ गजं स्वैतोत्पलाभासं मत्तसंतापनो
वली कालांतकसमं तत्र दृष्ट्वा संग्रामजित्तलिं गृहीत्वाथ समितिं तो ववासे जघानतरसांगतो ४५
नस्यंदनं प्रहरेल्लभुंडादंडो द्विधाभवत् धीरस्तानुमुक्तं केतुर्वेन रक्तेसंग्नावयनकरात् ४६ मत्तसंता
पनेत्थ शस्त्रा भुवं संकं पपात गजः निपातयन्महावीरान्ध्येतानारैर्नदन्मुहुः ४७ नवलात्तेभितो दे
त्यैः पुरीं वंदवतीं पयौ कोलाहलो महानासिज्ञानवेगातच्युतो ४८ मत्तसंतापनस्याके स्मीलेत्स
स्यमुत्तापवे चिहेपनिसितं शीघ्रं ग्रीवमार्तिंडवत्स्फुरत् ४९ तदागतं मध्यं संदृष्ट्वा चक्रं भद्रामलोव
ली स्वचक्रेणामहाराज हीलयात्तद्विधाछिनत् ५० मठरस्य गिरेश्शृंगं समुत्पाद्य महासुरः चिंदे
नाद पलम्गुप्रावन्न्योममंडले ५१ संग्रामजित्तुगच्छृंगं गृहीत्वा भुजयोर्बलात् समाडतेन गलेद्भुम्
स्के तसंतापनौ रैस्ये ५२ मत्तसंतापनो दैत्यः संदृष्ट्वा जठरं गिरीं गृहीत्वा संगरेतस्यो उद्धृतो दैत्यपुंगवः ५२
स्युनेनधावविष्वामित्वां रतो प्रवहन्मुखान् ५३ देवकूटं समुत्पाद्य वैनागिरिं भीष्णे हरेः सुतः स्युनेन
धावविष्वामित्वां रतो प्रवदन्मुखान् गच्छ्यो तस्य तन्मुखे गार्जेन्नदहूतमिवाभवत् ५४ क्षिप्तं तं पर्वतं
दैत्यं मत्तसंतापनें त्र पनेमाड गिरीरागावेन रतो संग्रामजिठलीं जठरो देवकूटस्थौ गिरि दैत्यम
नके पतितौ भूरिभारातौ घतसंघर्षनादितौ ५६ मत्तसंतापनस्ताभ्यां पतितः पंचतां गतः तत्रो

ग.सं. खि ५६ क्ति सेयामसज्जिरिलीनं ज्ञातं विदेहराट् ५७ श्रीसंग्रामजितः सैन्येनेकुंकुमपर्वताः महात्मनोपरि
पुष्पाः पुष्पवर्षाण्यथचक्रिरे ५८ इतिश्रीमद्गर्ग-वि-ना-ख- मद्राख्यखंडे रामनेचंडावनुपाख्याने दैत्ययुद्धे
मन्मसंतापनदैत्यवधो नाम त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३ नारद उवाच संग्रामजिन्महायुद्धे मन्मसंतापने
मृते हाहाकारो महानासीद्दैत्यसेनासु मैथिल १ शकुनिर्वृकः कालनाभो महानाभस्तथैव च
हरिश्मश्रुश्च पंचैते संग्रामारणमंडले २ कार्ष्णिः शकुनिना योद्धुं दनिहृद्वृकेनैव कालनाभेन
सांबस्तु महानाभेन दीप्तिमान् ३ हरिश्मश्रुं च स्वरेणाभानुः शत्रुमुतोबलि सर्वेषामग्रतःस्थौ
निरुद्धो धन्विनां वरः ४ विमेदवाणैर्दैत्यांश्चवंग्रेलोंडोयथाशिशिरात् अनिलद्रुमार्दैत्याश्छिन्नपादा
मन्नानवः ५ निपेतुर्मूर्छितामस्मोवनावातहताइव अनिलद्रुमारैलाहतोः संछिन्नाभेघइवबाः
छिन्नकुंभाः भिन्नशुंडाः पतितारणमंडले ६ रुग्णादंताः छिन्नाकर्णाश्चैलावज्रहताइव छिद्याभूमागा
जीपेतुःस्फुरत्कोपमोरकेवला ७ कशिलाभिन्नकुंभानां गजाङ्गुल्यारेजुः स्फुतप्रभा वायेकाधकारेरजोंड
नजौनारागतलाइव ८ वृषधीनाः केपिवीरायनिरुद्धमशाघ्विनाः निपेतुर्मूर्छितामस्मौतद्द्भुतमिवा
भवत् ९ केचित्क्रोशंतिनः प्रेमुः तेषां मस्तारप्वायिनाः क्वपिम्घ्नपफलानीवहिनतैः वंगुनलामिव १० राम
नागा मात्रेशाशुतेंडदैत्यानां चाहिनीमुख महावमभूत्संग्राम भीषणो लोमहर्षणः ११ दीपयाहा ५६

सौधुस्वरकर्ंधाम्वाहिकरूपा शिशुमारस्थाकेमसेवाला भुजमविशी १२ करभीनामौ लिरमाहा
रक्तंरलपार्कराः मतुस्तुक्तिः थिनमरवाचामरध्वजमेकलाः १३ रथ्यांगावर्मसंयुक्ताभेनाढयनरायनी
प्रानयोऽजनविमोर्शावभोयेनशी शीतप्या १४ प्रमथामेरवाभूताविमालायोगिनीगणाः सुरहा
संसक्रवेतोलव्यमोररामंडले १५ धिवेतोरुधिरेसलकणोलेनरूपेश्वर हस्समुरमालार्थंजम्
हलेपिरांसिव १६ सिंहाहठामडकालिङ्गकिनीममसंहता भमयंनीरसोरैत्यालहहासंचकारह
१७ विद्याधर्पत्विवरस्यासंधर्मोपरमहत्या हतधर्मस्थिलानवीतम् वश्रीरेदेवरूपिरे १८
रस्यरंकलिरभमासंपमर्धमवो ममागुरुतोनायंवदतिरूत्वेनयेनसो १९ केचिद्दीशःधर्मपारशला
देनावचालितः वपुर्विभुपदेदिव्यामेलाभालैरमंडले २० श्रनिरधमधंरद्याकेचिद्दैत्याःपत्नापिताः
केचिन्तंसंरांस्यक्ताडरुगुलेदिशोदशः २१ नदाहक्षोमहादैत्यःस्वराहठोभयंकरः ध्यानमामनहा
न्युहूधनुष्ठकारयन्मुहुः २२ श्वनिरुद्ध्यापिवाचापंसंजनो महितेन२४ चिखोपदरदशामिर्वीरोर्इको
पिररापडुमंद २३ छिन्नधन्वानिरुधनुद्वितीयंधनुरावधे चिछेददशाभिर्वीरोरुकचापंमहावल २५
रुकस्त्रिमलगुधम्यलथासमुरिलाधरः लालजिल्कअमुवाचानिरुधंधन्विनांवरं २६ दैत्यउवाच
यदैववत्मोहनिष्यामिनाजिरंधस्यविक्रमं लयासेनाहन्नामेघपश्यविक्रममद्भुतं २७ श्वनिरुद्ध उवाच

ग·म· देवदंतीमुखेनेहतेकुंभीनष्किंचन ग्रंथिवन्तोहनिष्यामिपश्यमेविक्रमंपरं २७ नचेत्त्वांधानयिष्या
वि· मिग्रस्तानाच्छपश्यममः विक्रमोमह्यावान्तामाहस्यामेस्याद्दिहेयाहि २८ नारदउवाच एकोपि
५ प्राप्यतंमत्वाविशालोमहाबलः अथामतंत्रिशूलेनाभिरुद्धुंप्रस्थितोऽवरं २९ नचक्रंलेखामहत्वेन
गृहीत्वाकामिनंदनः ततःसमहसाराजन्नुएकंदैत्यंमहाबलं ३० त्रिशूलेनमरीचिमिवाम्बरंभि
त्वावनिर्गतः सम पंगोमपचपंचपतोगविदेहराट् ३१ त्वरस्तुपंचतांप्राप्तोएकंसंमूर्छितोभवत्
पुनरेकःससुम्यायगृहीत्वामहतींगदां ३२ चूर्णीयामासमहत्यांमानिमधुरपंबलात् अथपुष्करःशितं
धारेशंखड्गंनामिभुजहूयं विदेहमिदुरेराममुसलंपदौयथावथा ३३ नद्यामिन्नभुजोदैत्यः
व्रह्मांसाधपपनभुवे विलीनंवदनेहत्वाललजिह्वंभयंकरं ३४ करालदंष्ट्रःअपिगताकामं
दैत्यपुंगवः तिमिंगिलमिवग्रासंग्रस्तकामिमिनंदनः ३५ दैत्योदरेहसमपोवुःश्रीमसम्यानु
कंपथा नममनाममहाराजनाकामिमिनीतोदरेयथा ३६ वकोदरेयथाहस्मायथाभोपासयेगुरवः
कादरेयथाकैशोयथावज्रोदरेयथा ३७ हाहाकारेनतदाजातेयदुसैन्येविदेहराट् गदोगदांसमा
दायवलदेवानुजोबली ३८ ततःसमल्लकेदैत्यंएकंनाममहाबलं तदाहत्वाशिरंदैत्योरेजेहन राम
जतिंदुर्भिः ३९ गरिष्ठजलधारापंपपविश्वाचलोकप कालंगतःसमभिंजीयसांतस्यादैचोव ५

असाहरतच्छिन्नांघ्रिः स पपात मौर्व्यांछिन्नपक्षो यथा गिरिः ४० अनिरुद्धस्तु तदुदरं भित्त्वा खड्गेन निर्गतः
जहार तच्छिरो वज्रं यथा वज्री स वृत्रहा ४१ तदा जयजयारावो यदुसैन्ये बभूव ह देवदुंदुभयो ने
दुर्नरदुंदुभयस्तथा ४२ अनिरुद्धोपरि सुराः पुष्पवर्षां प्रचक्रिरे कथितं त्वद्भुतं चैतत्किं भूयः श्रो
तुमिच्छसि ४३ इति श्रीमद्गर्ग० वि० ना० ब० संवादे चंद्रावत्युपाख्याने एकदैत्यवधो नाम चतुस्त्रिंशो
ध्यायः ३४ बहुलाश्व उवाच महोत्सवमद्भुतं युद्धं मने प्राद्युम्निना कृतं एके हते महादैत्ये किं बभूव
ततो मुने १ नारद उवाच एकदैत्ये हते वीत्य कालनाभो महासुरः क्रोधात्पुत्रः समागात्प्रनुष्ठे कार
यन्मृधः २ अक्षौहिणीभ्यां संयुक्तः श्रीमंतं च पंचभिः सार्वं च परानवातोऽस्य विद्याधरसमरेऽसुरः ३ त
दागतः सर्वथावीन बभ्रमधुर्धरिकाढ्यं हयाश्चपंचतांप्राप्ताश्चूर्णीभूतास्तथा रथाः ४ तद्भुक्त्वा साध
वं हृष्ट्वा असन्नो न क्षितिरगोसुरः कालनाभं प्रधावितः रुद्रायामास संगरे ५ प्रद्युम्नः स्वधनुर्नीत्वा
बाणमेकं समादधे कोदंडमुक्तो विशिखस्तस्मात्तद्दीर्घरूपिणः ६ समुन्नीय भ्रामयित्वा स्व
लोके प्रानयोजनं आकाशान्पातयामास समुद्रे भीमनादिनि ७ प्रद्युम्नो भगवान्साक्षाच्छी
घं बाणं समादधे सोऽपि बाणः समुन्नीय कालनाभं महाबलं ८ भ्रामयन्पातयामास चंद्रावत्याः
बलात्पुरि कालनाभः पतितः किंचिद्व्याकुलमानसः ९ गृहीत्वा प्रगदां गुर्वी लक्षभारवि

ग॰ सं॰ र्निर्मितां रत्नां प्राप्नोपड्बलं योधसमामहैत्यराट् १० नेराजानरथान्हयान्मदयावसुकल्पयाः
वि॰ पतयामासमैन्येनमहताचातोयथानवैन्न् ११ कोपिग्यकराभ्यां प्रोक्ष्योयमिद्योयमानेबलात् शुंभ
५८ मानेनिपेतुःकोरणमूवर्वोपलाश्व १२ तदागदांसमादायसांबोजांबवतीसुतः ममाद्रस्मूर्च्छितंदैत्य
कालनाभंमहासुरं १३ तयोर्युद्धमभूद्घोरंगदाभ्यांरणमंडले विस्फुलिंगान्क्षरंत्योर्हिगदेस्व
र्गोविवभूवतुः १४ सन्नाहेसमादायनस्यत्कुःसंगरेचमो कालनाभंतदाप्राह सांबोजांबव
तीसुतः १५ एकेनापिप्रहारेणापेतुर्यद्वोसिमांनृपः एकेनापिसहरेणहान्मिवांनाअसंशयः १६
एवंप्रहृत्यकुरमसन्निसांबोवदद्वरो कालनाभोप्यगदयासांबंमूर्च्छितनाड्ड १७ गदोपरिगदां
नीत्वासांबोजांबवतीसुतः अथानगदयादैत्यंकालनाभमुरस्थले १८ गदासंभिन्नहृदयः
उद्वमन्रुधिरंमुखात् ब्यसुःपपातभूपृष्ठेवज्राहतइवाचलः १९ ममभूज्जयजयारावःसाधुःवादः
त्तनांनृपः देवदुंदुभयोनेदुर्नरदुंदुभयस्तदा २० सांबसेनोपरिसुराःपुष्पवर्षांप्रचक्रिरे विद्याध
र्यश्चगंधर्वाननृतुश्चजगुर्मुदा २१ इतिश्रीगर्गसं॰ वि॰ ना॰ व॰ चंद्रावत्युपाख्यानेकालनाभ
वधोनामपंचत्रिंशोऽध्यायः ३५ नारदउवाच कालनाभेप्रपतितेमहान्कोलाहलोभवत् उद्धु एम
रुहोमहानाभोदैत्यःप्राकोरणांगणे १ मुखादग्निंसमुज्जमामायावीदैत्यपुंगवः सेनामिना ५८

ऽमिव ताम्रज्वलद्दिशो दशः २ वीराणां केचकोटिमिषाकेदिव्यधांगारवाकाः पजस्य हुमहाराज
मुंजपुष्पवत्कूलवत् ३ समुद्भविभवैः पीतलताम्नितासितैः ललितैः श्रीद्रुवगौडमहद्दमैः काश्मीरजै
रपि ४ हेमरत्नैरवविद्रुमकर्दलैः प्रातितागात्ताः भजज्वलनुभर्धोरजन्द्रैः शैला ग्निनायथा ५
सिवारत्नैश्यामरक्तहारैहैमैः परिच्छेदैः उपदर्नोत्तपापुष्पैःश्याद्रवदवाग्निना ६ ध्वजानां पद्वि
कानि स्यपमकैर्हैमदामभिः ज्वलैर्नपथ रथारेनुः श्रृंगारीव दवाग्निना ७ सेन्यमथा तुरं हृष्ठा
दीप्तिमान् रूक्मनंदनः मायावहित्रप्राणां सर्वपर्वन्वात्वे समाद्ये ८ बालान्हि नियोगतामेघाः सं
वर्त्तकानलाइव वज्रपुंजैर्लघानामिर्न्दंतोमेरवंवने ९ ग्रामागाररात्महाराजप्राहृष्टकालेमेभ
वाह्निमौ पुंस्कोकिलाः कोकिलाश्चमयूराःसारसाद्दयः १० दृष्ट्वापीपापेनहामिन्याभेपिलेद्भव
मोनमः ११ स्वयंशातिं गमेवन्हौ महानाभो महासुरः प्रहाहिसोनास्त्रिशिनं चर्ले तथा दीप्तम
तेत्वरं १२ ससर्लं सर्वभिवावांतं दीप्तिमानग्रहीशास्त्रिसुतः चिच्छेदसामिनायपुष्पफशानंस्त
ज्ञेपथा १३ हसंतं शाङ्गे चापमहानाभस्यवाहनं दीप्तिमानन्वरवड्गेन संज्ञधानरणांगणे
१४ द्विधाभूतः पपातोर्व्यां खड्गसंछिन्नकंधरः श्रामपंचतामुपेतो महानाभस्यपश्यतः १५ महा
नाभो महादैत्यो गजमालसवेगतः समसहसा पुनः प्रागानादंथ व्योममंडले १६ दीप्तिमानो

ग.सं. श्यामाख्यमेद्भुतं च चलं सितं तदिमभेन खड्गेन व भोऽस्थौ लक्ष्मनंदनः तुरंगः पार्श्वघातेन प्रोत्य न
वि. स्याहतो गजस्तत्र स्वारोहे मकुंभांतं गिरिसंगेन याहतिः १८ खड्गेनासितधारेण द्विगिनान् लक्ष्मणे
५९ दनः महानाभस्य सहसा शिरस्कायाद्व्याहरत् १९ बाणावर्षासन्नुर्वेतीमेतां तस्य दुःशासनः धावनी ग
द्विमान् सिंहोगजयूथं यथासिना २० केचित्खड्गेन निहताः सेषा दैत्याः पलायिताः देवादीश्रीमतो
२ मर्द्धं पुष्पवर्षाश्च चक्रिरे २१ जगुः किंनरगंधर्वा ननृतुश्चाप्सरोगणाः उत्सवो मुनयो देवास्तुष्टुवुः श्रीह
रेसुतं २२ इति श्रीमद्गर्ग० वि० ना० व० चे० प्रद्युम्नोपाख्याने महानाभदैत्यवधो नाम षड्विंशोध्यायः २६ ना
नामं रद उवाच० महाभागीमतं श्रुत्वा सेनां वीक्ष्य पलायितां दैत्यस्त्रिमिंगिलाहूतो हरिश्मश्रुः सभायया १
हरिश्मश्रुर्महादैत्यो ह्यथाऽस्थिताधरः उवाच पुत्रं संयावं यादवानां च पश्यतां २ हरिश्मश्रुरुवाच
पूर्वं सर्वे विमे भव्या मनुष्याः स्वल्पविक्रमाः शक्रे जंभदीनां दैत्यानां किं भवाहवा हृष्टा भवतां बल ॐ
वान् कोविदविनाशरणे मया समः करोतु मल्लयुद्धं वै पौरुषं येन दृश्यते ४ नारद उवाच इत्थं दैत्यव
चः श्रुत्वा यादवानां प्रद्युम्नदेवगुः सर्वे समुलनूर्मिमसमं तं परस्परं ५ सर्वेषां पश्यतां भानुः सत्यभामा
त्मजो बली त्यक्त्वा शस्त्राणि सहसा तं योद्धुं समागतो ६ तिमिंगिलास्य मुनीर्यं हरिश्मश्रु राम
महाबलः तस्यैतस्य च सहसा जनतां समाः स्फोटयन्ते ७ मुष्टाभ्यां च भुजाभ्यां च युध्यतोर्दत्ता चक्रतु ५९

वेलात् इत्येतं ज्ञात्वा विघ्नवने अहं तोयवर्षवारं ८ नोदयामास तं भानुं सदैत्यः शरघोजनं भुजाभ्यां राजराजेशं
दुर्लिंहसिंहमिवोजसम् ९ ततः पुनः स सम्मुखो हरिः श्मश्रुं महासुरं नोदयामास सहसा महत्वं जोजनेन
लात् १० कंधरे समुत्सं गत्वा करे च विनिधाय तं भानुं ज्ञात्वा समहीत्वा पातयामास देत्यराट् भानुश्च पृष्ठ
देशे विनिधाय भुजौ जनसा गृहीत्वा स्कंधयोर्दैत्यं पातयामास भूतले १२ स पपात पुनः उत्थाय भुजा
स्फालनपूर्वकः सांसं वलितं राजन् समुपरोगं शशिनाविश १३ दैत्यो भुजौ समानीत्वा भानुं स्थौ सम्मने द
नं १४ आकाशात् पतितो भानुः किंचिदाकुलमानसः उत्थाय दैत्यं संगम्य हरिमः स पपात हरेः १५ ह
रिश्मश्रुं भं गृहीत्वा दीर्घ श्मश्रु हरेः पुनः भ्रामयित्वा प्रचिक्षेप व्योम्नि गलदशोजनं १६ आकाशात्स
तितासोपि किंचिदाकुलमानसः सं मुखे तत्वा स्वकं कूर्चं मुष्टिनाताडयत् १७ मुष्टामुष्टिरलोना
ननवमभवधरिका छुयं निखिलं गोहरिश्मश्रुश्च मारोशिवा भानुमुष्टिभिः १८ दीर्घ वदे समुत्थाय प्रा
क्षिपत्प्राजुसंदृष्टिः हरिश्मश्रुर्महादैत्यो रक्तोदः क्रोधमूर्छितः २० गजं गृहीत्वा शुंडया वेगेन भानुं तता
डत् भानुश्चात्यं गजं नीत्वा गृहीत्वा तद्गजं करे २१ हरिश्मश्रुं महादैत्यं गजेनाभ्यहनद्दृढं महच्छीर्षका
रकूर्चं तं गजं नीत्वा निपात्य तं महत्तो वसमुत्थात्सनाभ्यां भानुं तताडत् भानुः सां कामवाप्य गाढकूर्चं मस्तुः
किलास्य च २२ वरेण शिवदत्तेन शोर्जितो पं महासुरं हरिश्मश्रुत्वाद्यो भानुर्धावन् क्रोधप्रपूजितः २४
भानुर्वरं तं गृहीत्वा आक्षिपन्नभ्युपमस्तके २५ प्रोपि दुर्मं संगृहीत्वा आहितोज्ज्ञानमर्दुनी ४ अध्या

ग॰सं॰ तेन दत्त्वा भुजाभ्यां तं पादयोः उग्रा दन्तमुहुः भ्रामयित्वा महाराज सर्वे पापस्य तां सतां २५ पातयामास
वि॰ भूपृष्ठे कमें ध्वस्तमिव वा भेकः सुग्रीवात्सु तं नम्रुमीपमनुत्याल्य करोजमा २६ सनाह्रमुष्टिना मर्दि हरिश्म
६० श्रुं महासुरं गदामस्तं गलेदत्त्वा हरिश्मश्रोन्यपेश्वरः २७ देवदुंदुभयो नेदुर्नेदुर्जयरवास्तथा रम्भुः
जयजयारावेणेनन्नतुर्देवनायकाः २८ असुरान्नादिविन्दाराजन्पुष्पवर्षा प्रचक्रिरे इत्थं श्रीकृष्णपुत्रा
णां विक्रमं परमाद्भुतं २९ यथा तेकथितं गुरायं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ३० इति श्रीगर्गसं॰ वि॰ ना॰ ब॰
संवादे वसुपालाख्याने हरिश्मश्रुदैत्यवधोनाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७ बहुलाश्व उवाच हरिश्मश्रुदिकान्दृष्ट्वा
नन्दनान्हतान्महासुरः शकुनिः किं विकारे ग्रैव दैत्यम्मुनिसत्तमः १ नारद उवाच हरिश्मश्रो हते रा
जन् शकुनिः क्रोधमूर्छितः रणं गतो प्राह दैत्यान् भ्रातृत्वशोकपरिप्लुतः २ शकुनिरुवाच हे पौलोमाः
कालिकेयाः सर्वे मद्वाक्यं न महद्वचः श्रूयतां देवयक्षेणेन किं न सम्भवाद्विपर्ययः ३ कालनाभेन मे भ्राता समुद्र
मथने यमः जितः पूर्वं सोपि देवान्मनुष्यैरिह मारितः ४ शम्बरः सर्वे जिष्णुः सास्त्रा शिं नाशिष्णु नाजि
तः उल्कजः शक्रसेनापि युग्मीन नियमेन निपातितः ५ यस्याये वल्लकाः पूर्वं युद्धभीताः पलायिताः भूपमेताव
नः सोपि मारितः तस्मात् विक्रमैः ६ येन पूर्वं महायुद्धे गिरुमेलास्थितः शिवः सवृको वृम्भिभिस्तु उत्तमा राम
रितः समरे तेनैः ७ महानाभेन मे भ्राता दिविविजाद्युर्वि निर्जितः मनुष्यैर्यादवैरत्र मारितः सोपि संशते ८ ६०

हारैवधेनस्यसौषेरितः शङ्कः सुतोबलि निपातितः सोपिवात्रहरिश्मश्रुश्मसानेव ९ तस्माद्यादवी
एषैकृष्णकौश्यपशब्दंममः जरासंधेन लोहेन दंतवक्त्रेण धीमता १० शिशुपालेन मित्रेण आयुष्मामिः
सहितो महं सुसल्यान्समसाहूतैर्होनवैस्मस्य विक्रमैः ११ देवान्ज्ञेतुंगमिष्यामि स्वर्गगामसुरसम स्थितः
कार्ष्णिसौनुद्रुतलम्सर्गनस्वमीत्रौत्वादुरात्मनः १२ समित्तिकानमसान्वध्यादिप्रमेरुगुहासुरे गोवि
अस्वरमाधुंस्यच्छेदान्निधमेमेवचः १४ अद्यमाहुंतितिसाच नानातीर्थतपःपुनः हरिष्यामितसंदेहः
करिष्यामिसुबंततः १५ धन्योकृतोमहावीर्यो देवानां विजयावली नविद्यतेमम तिमित्रंमे परमः
सुहृत् १६ नारद उवाच इत्युक्तः शाल्वनिर्युक्तेनवेद्रोमहाबलः सौवधेदेस सहितः प्रद्युम्नस्या
पिसम्मुखे ७ महद्युत्तः सम्पादपलाभारसमंरुरु समेनमिमितेनत्वादेकारंसवकासह १८ धनु
कारस्यवेद्यम हिरण्यवायुविरीहस्ता निमसुनिशिरिवानेकाविचेलुः शिंधवानपः १९ नानादस्वैर्ब्रह्मांड
कृ पृवेमसेलेभुवः वीरा महिनामासीरा स्यासोमलालि विह्वलाः २० रसमाहि ददुर्वुर्नागा सुसलेनो हया
मध्ये एवंपलायितं सर्वंमकस्माद्वयविह्वलं २१ गदा गदाद योवीरा ग्रामसुःस्यंदनेस्थिताः धनु
र्धेकारयेनतेमहाबलपराक्रमः २१ शाल्वमिदशामिर्वाता धिंस्याधान्यमाहवे गांगेयोपरस्थलमा
वनुक्तोपोपणानह २२ गतेचवानाविशल्याशाल्वनिर्युक्तुमेकः षिलोपसरघंपसुम्नादयन्योसमंडले २४

वनारीं शङ्खैर्वीरोऽनिरुद्धधन्विनां वरः विद्याधरास्त्रमंत्राणां ज्ञात्वा दैत्यो व्योमसमंडले २५ साम्बो रथो वि-
स्फुरस्य धाउसक्रोशसमास्थितः सांबं बाणैस्त्रिभिर्बाणैस्स्वतमाः शकुनिर्मृधे २६ सांबोऽपि सस्वो रामबं
वैरसंभ्रमसंगतः द्वात्रिंशद्योजनं मार्गमितः पातविदेहात् कार्ष्णिसमागतं रच्छाकुनिक्रोधशी-
तः सहस्रैर्बाणवर्षैस्संजघान रणांगणे २८ प्रद्युम्नस्य रथो राजन् संभ्रमन् घटिकाद्वयं पातको-
शपपातेऽर्कमंडलात्रिवाहतः २९ सर्वे विस्मिस्युः शकुनेर्बलं दृष्ट्वा पथादरचाबाः अप्रद्युम्नोनावि
धैः सहस्रैर्दिव्यैमुद्विग्नाः प्रागताः ३० गदोऽर्जुनोऽनिरुद्धश्च सांबो गोवर्धनीसुतः धनुष्टंकारपांचसेपुनः
प्रद्युम्नमागताः ३१ अथ कार्ष्णिर्महाबाहुर्वायुवेगं रथं स्थितं धनुष्टंकारयेन्नरसमन् साग्रोभूद्रणा
मंडले ३२ प्रलयानलवत्संधत्स्व सस्मसंधवनाद्दिनी धनुष्ट्यां शकुनेः कार्ष्णिः विच्छेद शरभिपरैः ३३
सहस्रैस्स्य समस्ताश्वान् रथं च विशिखैः शितैः सार्थिं बाणाग्निस्वायाततदापासमस्तले ३४ सत्रो
रथं समुत्स्याद्य हयैरन्यैर्विधोजितैः अन्यं स्यन्दं रथे स्थित्वा पश्चात्स्तदैत्यराट् ३५ सं दधे संजनीरा
जनं कोदंडं चंडविक्रमे सतवालान्समासृष्य निशितान्यद्युतान्तान् ३६ वा वेनिधावकर्णांतमा
कृष्य प्रहसन्नथ शकुनिरुवाच एभिर्बाणैर्घातयिष्यामि सद्गुरुं त्वां महोत्कटं ३७ पश्चात्सेनां ह
निष्यामि यदूनां स्वल्पतेजसां प्रद्युम्न उवाच सदा वचः कारावलो नदेहि नाप्रयाति श्रायेवरवेर्मुहु

मुहुः तथा चक्रुः स्वेच्छ मुविंगता गतं धनावलिर्भं शुघलेन रवेयथा ३८ सत्वा कृषिं निर्वनयान्ति मूर्ध
नः छिन्न तिरा देशाय यथा हृषिवलः तथा त्रिकालः स्वेच्छ नाज नावलिं सजन्यपं पानिग्र लोर्भि विलुप
न ३९ इत्थंकारिण्यामिक रोम्य मंत्र्व मम सेद्म सन्ति गिन देव मा ब्रुवन् मुहुर्मुखिंदुः स्वपुनः सद्भुर्भे नो ला
कल्पयहं का रविमोहितो मुहुः ४० शकुनिरुवाच धन्यस्त्वं राजशार्दूल सुनिनः वा मिर्भविरुवचन
स्वभावोऽस्य यो नरस्तो पृथग्भ तत्त्विभिर्गतो ४१ नारद उवाच एवं वाचां नान्योन्यं प्रद्युम्न श
कुनी मृधे धनुषा तैन यिलेऽस्य शाक्र राजा विवस्थितौ ४२ रथिनः कुनुबो मुकुन्दान् विशिखान्
सूर्यरश्मीवन् चिच्छेद काञ्चित्ताशनैः कुवाको नैव मित्र तां ४३ ततः भारमयी गुर्वी गदां त्वाम
हतीं गदां अथ तमष्टिं वृषु तमकुनि पुंडु इमेद ४४ प्रद्युम्नो भावात्मा सो गदपादप्र कल्पया का
वणं त्रैयथा दंशनदेनां स नथाकरोत् ४५ अथ दैत्योरथा विशिष्टा त्रिशूलेनास्फुरद्रूवा प्रद्युम्न
स्य महात्म्नः क्षमावद्गुं सेसमुद्धैः समुद्धरत् ४६ त्रिशूलेन हरेः पुत्रः त्रिशूलं शातधामि नत् कृतं
तीक्ष्णां शकुनचेश्वा हि तातोदुत्कि सरति मुहुः ४७ कृतं नविकृतयः किंचित्सावकुलतावसः परिधे
नहरेः पुत्रं तं ननाद रथ गारसो ४८ यमदंडे नतो नीत्वाम् किम्मतीनं दमोघलि चकृणि स्वकारदेत्य
स्य परिधं पाभाङ्गुत ४९ वेचलास्य सहत्वाम्स्वान् जमदंडेन मे पिलः सारथिं स्वय सं दिव्यं पात

ग·सं· यामास भूतले ५० सुतेन मल्लं गतेनाश्चर्यसिंमभूतेन तेन च परिघेन च ततो दैत्यं स्कंधे कार्ष्णिः समाता-
हि· ड्य तस्य घातेन शकुनिः सद्यो मूर्छामवापह ५१ दैत्यसेनाधिपे शाम्बुष्मी कार्ष्णिः क्रोधमूर्छि-
६२ तः निशातयन्महावीरान्वनेवैस्वानरो यथा ५२ गजांस्तुरंगान्सारथ्यात्रैत्यांश्चानामतापिनः
पातयामास यमवत्सयमदंड्रेन माधवः ५३ छिन्नपादाश्छिन्नभुजाश्छिन्नमाश्छिन्नबाहवः दैत्यया
तत्राद्युद्धे मूर्छितानिधनं गताः ५४ यमदंष्ट्रधरं दृष्ट्वा प्रद्युम्नं भीमविक्रमं सत्कौ दैत्येश्वराः केचिद्दुद्रु
वुर्ले दिशो दश ५५ इति श्रीमद्गर्गो·वि·ना·ख· चेडावती युद्धोपाख्याने नाम सप्ततिंशोध्यायः ३८
नारद उवाच शकुनिः पुनरुत्थाय संछले वीर्यवोधितं ॥ जग्राह सहसा राजन्नुल्लकाभां समेध-
तुः १ विधाय यातनां विभिस्त्वं कोहं देवयुपविक्रमं कार्ष्णिः प्राह स्योरजन्न शाकुविदैत्यपाद्रूद्वलि २
शकुनिरुवाच कर्मप्रधानं जगतीतले मम हन्त्कर्मैवसौ तृणाद्भुतेश्वरः प्रभुः उच्चावचत्वं भव
तीह कर्मणा नैव राजन्विस्मयः परात्मयः ३ गतांगमहत्वे ग्रुतयात्रिर्वन्यकः स्वमातारं विदन्तिप
श्यतां सतां तथा हि येनापि रुतं शुभाशुभं नरेशु लिप्सुन्नमेव गच्छति ४ नमो विजेथ्याम्बहेव
कर्मणामरिगुंभवं तंशायथः स्ततो भवा सधर्मूलं प्रतिकारमेव तत्र येनापिनस्याद्भुविनेपराजयः राम
५ प्रद्युम्न उवाच कर्मप्रधानं यदि मन्यसे भवान्तर कालं विना नहि फलं न विधये स्त्रोच यो ६२

यदि हि विघ्नता कृषिस्सदा यत्नलिङ्गं समयेषु हिरण्यदे ६ पाकप्रकारे समनिपाकसाधनं कदापि कर्तारमृते
न स्यादृते वदतीकर्तारमन्तःपरं येन कस्मै कास्सं स्मृत्युदेशपुङ्गवः ७ यागं विदुः केचिदपि यथा स्मयोगतः
कथं भवेत्कौ किल पाकसाधनं सर्वं हि यागो गृह्यते यथा भवेत् कालेन यागकर्मणि लोककर्तरि स्थिते ८
योगे न यागकर्मणि लोककर्तरि स्थिते कालविधिः सांख्यमतेन यथा भवेत् पाकप्राकारस्य विचारसंस्थहा
न तर्हि पाकस्य यथा प्रसाधनं ९ यागकर्मविधिकारकेषु संख्येषु बहुषु प्रकृतिमूलेन हि किंचित् नकर्मा
भिपरिपूर्णतमं नयेन विश्वमरिवलं विदितं स्वे १० पाकनिरुवाच हे सद्गुरो मलबुद्धेर्मनसा ज्ञान
शोधय नवदर्शनमार्गेण नेपालितस्तथापि मां ११ येन संसारसमार्जनवारणं कुर्वन्ति नित्यमहः सर्वांहि
महिमानं हि वक्तुं नालं चतुर्मुखः १२ नारद उवाच श्रृणु ज्ञानसन्तु निर्दिष्टं त्वं गोरक्षात् गुरुसमादधे १३ म
हेश्वराद्देवदेवस्य कालाग्निरुद्रस्य विशोक्तमताः केचित्प्रोक्ता निर्गता राजन् कण्ठात् गौरीरूपिणा । मेरुशि
खरस्थं पूर्वं कृत्वा रमेश नगं गलेवी यच्च कार्तिम महावृषिर्गतश्च समादधे १५ केचित्प्रोक्ता महावा
णानीलकण्ठाकलापिनः ग्रन्थेच यदि हि त्वाभिमानि निर्गता हालाहलमूर्धपस्यनः १६ प्रथमं नु गौरीमयुद्ध
देवस्य कान्तारपिनाकात् सौम्या नु जातहस्तदा ततः पाणेः पञ्चलोचनाः १७ देवेभ्यो रामसीमानवाङ्गो
धर्मी गोलकिंपुरुषः येषां चीर्णं सदा धनेराजन्सकलं निर्दुष्टुईमदः १८ महाराज्यविनिर्गतामस्तामस्ववे

ग॰सं॰ नाम्नकोटिसः संभारानष्टमुलेयेकरालाः स्तम्भरूपीशाः १९ ज्ञात्वापनामसौमायांपेशाचीमी
द्वि॰ महेननः मत्वाम्रुसंदधेवाराणुग्रांकांहीदृरेः छकः २० तस्मादिनिर्गतारानन्कोटिशोविस्फुपार्षे
५२ दाः यथाप्रदिशाःडीमांमायांपन्नंगीरानजोयथा २१ मायांदैत्योनिमायावीगोलाकिंसंदधेतुतः
संभूताःकोटिसोमधागर्जेनोभीमरूपिणः २२ घिरामस्त्रवस्वरुधिरमेदोमज्जास्थिवर्षिणा:
ज्ञात्वापगोलाकिंमायांउग्रघोभगवान्हरिः २३ नन्नामायमहाराननकोदण्डाद्वैसंदधे विवो त
यागायन्नवाराहोनिर्गताप्रघरस्वनः २४ सतामिस्याविवाहेनदेष्ट्रपातैलाापायनान्वि
दायवन्ध्यारेजेवेरान्मत्रासोयथा २५ छित्वायगोलकिंमायांचकाररणमंडले ढुंढुनहूयते
नत्रहेमसोधाविकोटिसः २६ बल्लोलाकारश्रुतानिवभवुःपशवनांसमं विद्याधर्ध्यगंधर्वा
गायंतानृपतत्परा २७ मृदंगतालवादित्रैर्मोहनैःरागभिस्मानैः हावभावकटाक्षैश्वतोषवं
म्योत्तमनान्पः २८ मोहिन्यासुंदरीरामाःश्यामाकमललोचनाः नाभार्लवण्यरागाभ्यांमो
हयानेपुरुषिषु २९ गांधर्वीमोहिनीमायांज्ञात्वाकार्ष्णिर्महाबलः संदधेनसहःसर्पंज्ञाना राम
स्त्रंरणमंडले ३० ज्ञानोदयेनदायातैमोहनाशोनतेश्वर नामंगनायांमायायांशक्रनिःक्रोधम् ६३
छिन्नः ३१ एवंसौसंदधेमायांमायावीदैत्यपुंगवः सर्पदेः पर्वतैराजन्नहन्यागाछदितंनभः ३२

महाधकारोभून्नपृथ्वीपत्राद्धवचनैरिव रम्यरत्नशिलाक्ष्यानिकवंधसंपिनाशिव ३३ गलत्परि
घ्निसिद्धिंशानुशालाहिमिनिसर्वशः संवर्त्तवत्पुःशैलाःमेघाश्च विदेहरार् ३४ रक्षोगणाःस्खल
द्गात्राःक्षितिपिमिधिनिवाहिनः यातुधानाश्चश्वशानसोमश्वपंतोद्विपानस्थान ३५ सिंहस्याभावरा
हाश्वरुपधेनेरणामंडले मर्दयंतोनखैर्नागांश्चदंष्ट्रानाननैवै ३६ पलायमानंस्वबलंदृष्ट्वाका
सिर्महाबलः नेत्रंतांरात्रींमायांनृसिंहस्यसमादधे ३७ आविर्भूतोहरिःसाक्षान्नृसिंहोरौद्ररूप
धृक् स्फुरत्सटोलललज्जिह्वोनखलांगूलभूषितः ३८ बलहृष्टोभीषणास्योहुंकारेणातिभी
षणः सिंहनादंचकारोच्चैःस्थितोरणमंडले ३९ नवाद्यतेनब्रह्मांडंसप्तलोकैर्विलीयते ४०
चिचेलुर्दिग्गजानागाः रत्नद्रूपेरणमंडले गृहीत्वासौनखैर्दैत्यान्नखपातननखैःखरैः ४१ यातुधा
नासभ्युत्थैर्दैत्यानांचव्रपघस्मा रक्षोगणान्संगृहीत्वोत्पाटयामासवेगतः ४२ यातुधानगणा
नन्यांसममर्दहरिस्वयं सिंहानव्याघ्रान्वराहांश्चमेघिदार्थ्येनखैःखरैः ४३ चिक्षेपगगनेविसृत
दैत्यांतर्दधेपुनः नासंगतायांमायायांराक्षस्यांतकौशीभृतः ४४ प्रोक्षंदयोविज्ञपदंमेघिसेंद्रस्ता
नगा स्वभक्तायज्ञयाराद्येदुंदुभिःध्वानमिश्रितः ४५ अद्युम्नस्तोपरिस्पृश्यपुष्पवर्षाप्रचक्रिरे स्वमा
यायांनिर्गमायांप्राकृतिर्दैत्यपुंगवः ४६ सरथःसैनिकैःसार्द्धंनवैवांनरहितोभवत् मायांचकारैतो

ग॰ सं॰ वीचमध्येऽस्य गदयाघ्नितो ४७ हरिस्त्रिशृंगं समरे मोधारावर्षैर्निनतान्मिलिना । सांवर्तकंगणानामेघान्याज्ञगमुः
वि॰ वषद्भनांसमं ततो ४८ तथा सन्नाहसमसमुद्गलैश्चेडूर्त्वानितवेपितः । ह्युभिमानुर्भिसंयुक्तेव वेगैः स्मावितमभू
६८ न्नमः ४९ भूमंडलं सजलं तनितं प्लावितं वात्यामिसमः । इन्द्रश्चापाद्ववामर्शैः सांशुलिज्ञमये परं ५० यदेतौ।
रामकृष्णेति विख्यात्तौ सुप्र्य पराक्रमौ । तत्रामात्रेणारासुंद्र क्षमीभृताः पराजिताः ५१ तदा कांस्येर्महा
बाहुकोदंडे चरविक्रमे शराणितिधाय सहसा प्रद्योतस्मात्त्रिभिमादधे नथार्ककोटिद्युतिमन्महानहो विरे
जयन्नेवपिलाशादित्रो दशः समागते च वज्ञशप्यालिद्दितः स्वयं परं स्वार्थमिवाभिको दिते ५२ तस्मि
न्यरेनिजासिक्ततनावुद्दत्वविंगवरांगुत्रसोगरावासमं भंगावलीक्कृजिततलावलिं सद्धं दधानं नववैजयं
ती ५३ श्रीवत्सरत्नोत्तमः चारुवक्षसं चतुर्भुजं पद्मविशालवीक्षणं स्फुरत्किरीटांगदहारनूपुरं लसन्म
कराकंद्युतिहेमकुंडलः ५४ त्रिलोकदेवं परदेवानिहार्षिताः पराः सदोर्मुदुःकृतहस्तसंपुटाः प्रचक्रिरेभे ध्विले
पुष्पवर्षिणो मराज्जयारावमतीव सर्वतः ५५ दैत्यस्य सक्रुद्धितः सज्यं कोदंडं साद्धिन्ह दुषा शार्ङ्गधनुषेन
तच्छार्ङ्गियाणानेके तलीलया ५६ सन्द्रिप्यपन्नासकुनिसप्तज्ञावुद्वं शवधीन् । हरिसंहेतिस्मानेतु यथो चंद्रा राम
वतीपुरीं ५७ इति श्रीगर्गसं० वि० ना० व० चंद्रावतीपुर्यां पाण्ड्यानेस्सौस्न्याणामनं नामैकोनचत्वारिंशोध्यायः ६८
३९ नारद उवाच दैत्ये गते पशाजे नामभगवान्कमलेक्षणः कालिंदीन्यां द्वयाः सर्वानाहूजेस्यमुवाच ह १

श्रीभगवानुवाच इत्येवं शकुनिः पूर्वं सुमेरोः पार्श्व उत्तरे चतुर्युगं निर्जितानां तपसा तोषयच्छिवं २ चतुर्युग
व्यतीते तु साक्षाद्देवो महेश्वरः उमया सह दर्शनं दातुं वरं ब्रूहि सुवाच ह ३ नत्वा स शकुनिर्दैत्यः कृताञ्जलिपुटस्त
नैः हृष्टरोमा प्रपूर्णाक्षः प्राह गद्गदया गिरा ४ मत्तः सन्न भूमि मे स्यधर्मां द्रुवात्संजीवितः प्रभो ज्ञायते मे
सति देवमामृत्यादुरिकाद्भयं ५ इत्येनोक्तो हरः साक्षाद्दत्वा तस्मै वरं स्वयं पंजरस्थं शुकं दत्वा प्राह दैत्यं नता
नन ६ जीव त्वं पंजरस्थं चैनं रक्ष दैत्य सदा तव अस्मिन्नष्टे च ज्ञानत्वं निधनं स्वं त्वया सुरः इति दत्वा वरं तस्मै
रुद्रस्वाङ्गे तिरधीयत ततः तस्मात्सर्व्ववधो दुर्गाङ्गविषतिष्ठते मतो ८ नारद उवाच दृष्टुं कारित्वं मुसदमिभग
वान्देवकीसुतः सुपर्णं सौधमायाह प्राह सितानन ९ श्रीभगवानुवाच सम्प्रत्यर्थं मत्कृते पगच्छ वे
द्रवतीं पुरीं पालयो जनविमिलितां दैत्यमेनां समाकुलां १० आसादे गगनस्पर्शे हेमरत्नमनोहरे चित्रित्रा
पदवैः रागमुखो भिलां दैत्यपुंगवैः ११ दुर्गोदुर्गे द्वारदेशे रक्षितां दैत्यपुंगवैः तां दृष्ट्वा गरुडो राजन्न स्वस्वरूपे
दधार हः १२ सलङ्कितो दैत्यद्वारे पश्यन्प्रासादतोलिकाः नेत्रस्यन्तम्पश्य समालंगहेनं नैमंदिरं गतः २१
१३ पंजरस्थं शुकं दैत्यजीवं दृष्ट्वा त्वं तत्र स्थितो भवन् प्रहर्तुं दैत्यमन्नं ततः शकुनिर्दैत्यपुंगवः १४ नानाप्रतिबन्ध
रं वीरं क्रोधपेशितमानसं महित्वा तं परिकारे प्राह गजनमं देवालसा १५ मंदालसोवाच एतन्नार्वे विमु
हृदोनुकृत्वा ध्यातर सतवः मारितोः संगरे मत्तः प्राद्भतो दैत्यपुंगवः १६ मायाम्स्येवो हृदयदुमिः सागमोम

कृष्णस्य वचनं श्रुत्वा गरुडो चंडविक्रमः चंद्रावतीपुरीं गत्वा उक्तं लदंतालतितां ५

ग॰सं॰ खि॰ ६५

गतानहरिः देहितस्मैबलिंमद्यायेनगच्छेतोहंत्वयास्यसि १७ गरुडनिरुवाच हनिष्यामियदूद्यै नये
मेधातिनात्वातरोतुल्लाः मत्पुमेनालिमत्यैशिवस्यापिवरेणासे १८ उपद्वीपेचंद्रनाम्निपतंगेपर्वते
शुभे मेजीवरूपितुस्कोवर्नतेसांप्रतंशुये १९ शंखचूडेनसर्वेशारदितोहरिशंखकः एतत्को
पिनज्ञानामितिकथ्यंमत्सुस्थमेभवेत् २० नारदउवाच गरुडवाणीमतः श्रुत्वागरुडोविष्णुवाहनः उपद्वी
पंतुचंद्राख्यंगंतुनमनानानोदधे २१ तस्यमनुगारुडोवेगात्समुद्रस्यतटेगतः विचिन्वनद्वीपवंदस्य
माकाशेविचरनखगः २२ शतयोजनविस्तीर्णसमुद्रेभीमनादिनी पश्चिमाद्रिसिंहलंदृष्ट्वापल्लीनावं प्राप्तः
हमनोहरं २३ तत्रापश्यद्गरुडःकिंनामास्यजनान्हरिः किंहलोय्यमितिश्रुत्वागरुडोथ्यतततवगः
२४ लंकाप्राप्तामहावेगास्त्रिकूटशिखरेनृपः लंकांसोत्वाततोवेगात्पांचजन्यंजगामह २५ पांचज
न्याद्धिमिकदेवुधिमः पश्चिमाद्रवलि अप्रसमीनानजग्राहहीलाणपाद्धेद्रयामसं २६ तत्रचैकोम
हान्नक्रोलंविनोजोजनस्थं पादेगृहीत्वागरुडंविचकर्षजलांतरे २७ बलेनगरुडस्तस्यचकाराकर्ष
णोतटे तयोराकर्षणाराजन्निर्घोषोभूत् दुस्तिकाद्भयं २८ अथेन्द्रवेगोगरुडःपादंतंनमाडपृष्ठेच्छयागोदंडेन
वमराहघपा ३० नक्ररूपंविहायाशुसोभूत्विद्याधरोमहान् नत्वाप्रणीगरुडंसादात्स्वाहमहक्षितानन: ३१
विद्याधरउवाच अहंविद्याधरःपूर्वनाम्नावेहमकुंडल: आकार्षंगंगायांस्नातुंगतोद्विजमंडले ३२

चंचुनानंतनमाडह

तत्र स्नानं प्रकुर्वंतेऽकुर्वन्स्तेषां मुनिसत्तमः । पादेन गृहीत्वा हास्येन जलान्ते गतवाहनः ३३ मां समाप्य कु
कुस्याः पित्वं न ज्ञो भवद्दुर्मते मया पृष्टो स्माह नः सीघ्रं प्रसन्नः सन्निवारं तदा ३४ नास्यं तुंड प्रहारेण
न ज्ञात्वान्वेषितुं स्थितः न स्वस्माप्याभ्यां मारयमुक्तः रूपया नवमुत्तमं ३५ नारद उवाच १ सुज्ञा पश्य
ते स्वर्गे विद्याधुरे महे मज्जंडले उत्तिष्ठ गरुड स्नस्मान्य त्वाभ्यां ओमनमंडले ३६ हरिरत्नोरत्न्येचोपद्वीप
मुनिः प्राप्तवान् वेगतः खगः स्वर्णांतरमम्भः तत्र कुतोऽपि विपुलं तपः ३७ तस्यास्तमे खगो हास्य एकं चंद्रप
पातरु तेष्टुम् साह गरुडः मयां तत्र तमो मुनिः ३८ पक्षं निधाय मूर्द्धि गतः पक्षि न्यपात्मसुखं पक्षं नीत्वा
गगनात् स्वयं धृत्वा तत्स्मात्केवलः ३९ नमस्मानात्मदिव्यं ज्ञानं तेकान्न दरदर्पोह आत्मा किंचि स्मितं
नास्यं मयां तत्र तमो मुनिः ४० यदा यदा हि पक्षी रूपावतारो भूतदा तदा पक्षौ पि गरुडस्यान्न पत
त्येकः सहायवा ४१ कल्पे कल्पे तस्मै चेद्रावतारो पक्षोपदो मूर्द्धि मे सोपि सोपि स्थाने स्यत्वा तां
तव तं यद्वेति पक्षिन्मूर्द्धि तो मि स्नस्माय तस्मै ४२ नारद उवाच तच्छ्रुत्वा मिस्मित स्नात्यों नत्वा
तं मुनिपुंगवं द्वीपं रमणकं जगाम गरुडस्यतस्यो ममंडलात् ४३ सर्वेभ्योपि वाल्हिनीत्वा द्वीपमा
वर्तकां गतः तत्र दिव्यं सुधाकुंडं सुधा पीत्वा विशिष्टतां ४४ शुक्लद्वीपं तु संप्राप्तो पश्चि च चंद्रभक
मयासरसो दितः पश्चिमपयावृद्रशादिशां ४५ चंद्रद्वीपं तु संप्राप्य पर्वते पतगोत्तमः जलदृष्ट्वा

ग. सं.
वि.
६६

न्दिदुर्गं वैनतेयोदरपूर्णगः ४६ जलदुर्गं चेत्पुरे सर्वं पीत्वा पिबति हलि वह्निदुर्गं च तेनापि मान्त्वयामास
मैथिलः ४७ दरीमुखे समुपानायेत्यै देत्यात्मलात् सं समुद्धीताः मेः साद्दें मुमुरुज्जुंकुबभ्रवधरिकाद्व्यं
४८ कांश्चिद्यत्पादनवैर्दुर्दु विदारस्वा गोश्वरः कांश्चिद्देत्यान्स्वपदाभ्यां पानयामास भूतले ४९
कांश्चिच्चे वपुरे नापि नहीत्यपनीय हूवलीपानपिबाग्निरेः पद्मेचिद्दैपशाननेवल्लात् ५० केचिन्मा
नालयाप्रोघाउडुवुलेदिक्प्राद्रपाः स्वयं दैत्यं वधं सुजादरी मध्योगतः खगाः ५१ चकारपादविदे
पं संविचच्चोपरिस्फुरन् पांखचञ्चो घ्राण तङ्ख्यापि सघर्षितः ५२ सञ्चक्तुलेपं सरस्वं सीधं त्यक्त्वा
प्रसाधितः चेत्पदेशान्तुमंनीत्वा कंस्यकेसघः सपञ्जरं ५३ सोत्यनन्तवरेराजत्युदुर्गं तुमनोदये ए
यावन्यत्नाधितादेत्यात्वावक्रोलाहलामहान् ५४ शुकोनीतः शुकोनीतो वदतामं वरेन्नृपः त
च्छुत्वा तातारितस्ताह्यो नत्र बहोदित्सुसैन्यं नानागत सघ्नु सुप्रभावना ५५ दिविमृभौ सर्वतोपि
ब्रसोद्वेपिसह्हितः शुकोनीतः स्मिन्नुत्वा समुद्वेसंकिहोभुरैः सर्तंनीत्वा ननः सघ चेद्रावस्था
समुत्थितमे गरुडे नमुकेनीतं सुत्वात्रुद्धं समुपनाम् तच्छ्रुत्वा नादितमा स्थैतजैहा मुखेनः शुको
५६ सपक्षी पानसप्रकर्षिं धूनरीतन्मुगतः खगाः नमल्लधावदैत्येड्डादिद्वासिद्धादिसांतोरे ५७ स एम
मद्याग्रांतको राजसुत्वाकपोकोतिषोननेः दैत्यमलहतमसनजहो मुखेनः शुकं ५८ सपंजरः ६६

मुकेरजन्नाकाशान्नवेत्रनय वपातोपलवद्वेगान्मुमेरुगिरिमूर्द्धि ५९ चंद्रगौरवामत्रयाशी
र्गोभस्मखमुमुक्षुः गतजीवमहावुधेरुस्य पार्श्वेसमागतः ६० देव्याःखिन्नमनाराजसुरीचंद्रावती
यतौ ६१ इतिश्रीमहापु॰ वि॰ ना॰ व॰ चंद्रावतीमुक्तावारवापोनेगलङ्कमनवंनामचत्वारिंशोध्यायः ४०
नारद उवाच देव्यःसेवान्तस्मानीयमानानाप्रुद्धपरोवलि उद्येसवसमालनुयंदिव्यमनोहरं १
धनुर्धकारयन्वीरःशकुनिःक्रोधमूर्छिता श्रायधैनान्मुखेवाचंजैश्रीकुलस्यापिसन्मुखे २ उ
नःप्रांतंदैत्यःसैन्यंशकुनिःपुरुहूर्भरे संवीक्ष्यपत्नवःसर्वैस्तरहुःखपुष्पानिधे देव्यानांपद्मभिः
साहूंधारयुक्तमवरः वीरःसपुपुष्पुश्रीनिःशितासिहेरिवारहे ४ सर्वेपामपतःकोदंडंनारायन्मु
कुः शकुनिर्मेघवद्गुजम्यत्केनारावद्दुर्दिनं ५ आंतांधकारेसजातेममगवानगारुद्ध्वजः शार्ङ्गी
शार्ङ्गेस्तापत्रपापवेदेशाधनोवभौ ६ श्रीसत्मोभगवान्सावाहद्भुकेनेरपुरस्यच विदेवा
गापदलावासोमैकेनशीलवाः ७ श्रासक्षकर्णपदंतंकोदंडेशकुनिर्मधे ननादरशामिवीरो
श्रीसत्समेहदिसेष्वित ८ उलपाविमहावर्तभीमसंघर्षनादिनी पनुर्ध्वीसकुनेःसौरीःविदे
हदृशामिशारैः ९ मायावीसकुनीदैत्यःमनलपोवसवहः भुपोधहरिमाहुद्रमर्वेवांपपणांसता
१० महत्मासिताधहत्पाशिताधलामाहानाद्रुहिस्तवं भुभुपेनेनदैत्येननद्भुतमिवाभवत् ११ यम

ग.सं. दैत्येनुरसिविंतं विस्फुरन्तं निर्मलत्विषं भ्रामयित्वा पुरस्येन आहितो गोदैत्यशरैर्वलि १२ ततः क्रुद्धो म
वि. महाबाहुः परिघं शातनमो हरिः चिछेद तेन शरैर्लीदैत्यः पन्नगं गरुडो यथा १३ ततः क्रुद्धो महाबा
५ हुः परिघं शातनमो हरिः हयानेपातयामास गदया वज्रकल्पया १४ गदाप्रहाराद्व्यथितः दैत्यो
मूर्छां जगामासुरः ततः गृहीत्वा गदां पुष्टदैत्यं युध्येमाधवेनवै १५ नचोर्ध्वं पममहुरंगदाभ्यां रणामदं
ले यमः चक्रस्य लगावो वज्रनिष्पेषवज्जितः १६ श्रीकृष्णगदयानस्य चूर्णीभूता गदा भुवि वि
रेजेंगारकाः स्म सर्वतो पश्यतां मध्ये ५ धिदैत्यो सिंहोपवने मत्तो गजाविव रणमध्ये तदा तौ र
हो युध्यते परस्परं १८ श्रीकृष्णं नोदयामास शक्तिःशलयोऽभवं हरिं क्षेपयामास सहस्रयोजने
भुवि: १९ गृहीत्वा भुजयोस्तं वै भुजाभ्यां भुवनेश्वरः पातयामास भूपृष्ठे कमण्डलुमिवार्भकः २० किंचि
त्प्राणं गमो दैत्यो गृहीत्वा ग्राहविंगिरीं आहितो यदुशार्दूलपशक्रमिपुंडुर्मद २१ समागतं गिरीं
वीक्ष्य भगवान् कमलेक्षणः लघुप्राहं प्रकुर्वन्तो मन्यान्यं ताजितो गिरि २२ चूर्णयामास तरसा अन्न
ईयेद्वावतीपुरीं महादैत्यो सिंसं क्रुद्धो गृहीत्वा खड्गचर्मणी २३ आयचो मनसा तु वेगेन श्रीसमस्य म राम
हात्मनः शार्ङ्गी शार्ङ्गसंगृहीत्वा प्याद्रुचंडमुरंतस्मरं २४ तेदुषेम समाहतुर्योऽयमासे तस्महिमे शा ६६
ई शुक्रो हि व्यमालो यातायनांतलेदिप्तो शत्रुनेमें मलके छिलाभ्रुमिमे मित्वा तलेगतः २५ अयमु

र्त्वा महादेवस्य पतितो रत्नमंडले भूमिस्पर्शान्नागीवो भगच्छत्रामे पिलः २६ करेणानाहाय मुंजं वे
कंठे वे गिरि पावकः पुष्टं नुं मनुजस्यो नदूनभिवाभवन् २७ इत्थं सत्येन निहतः मनवारं महामुरः
भूमिस्पर्शात् नमो वीराहवात्सुन तस्थितः २८ एकाकिया दवमलं महारं कदुं मुघातः शिवे शाङ्गम
हादेवस्यो वमे वल्लि शिवसामुः २९ मनुरं गानरथानदीमानमसह स्तानुस्कलानगजान् संगहेत्वा भुजा
भ्यां रवेशादि पह्नात्तवो ऽसने: ३० कांश्चिन्मृजान मुखे धृत्वा कांश्चिद्धवो नमभयो रपि कसपो रमपर्दयो
वभीकालाग्निसदृशवत् ३१ पीत्वांकराभ्यां दैत्यस्य मासं पाहे महामधे हाहाकारो महानासीज्जु
तस्यस्य महात्मनः ३२ तदेव भगवान्मासा पश्ची कम्पो विश्यरदकः सुरदर्शनात्त्रसा पुरुषः साधु
नोरदनापवे ३३ नदुत्तमुक्तं निशीनेम्रदर्शनं लयार्क कोटि सन्निमुज्वलाज्ञं महारमयः सकृते
देवं शिरो यथाहित्रुजस्य पविर्मलामधे ३४ तावद्धृहीत्वा पाकृष्टिं मधे हरिश्चिवसेपसहा नतमेवरे
बलात् एवं स्वपराभोक्तुलतेषु भिदे विघदहुनिनदश्री पतिरिमुवाचह ३५ नारद उवाच इत्थं
हरेर्वचः श्रुत्वा नवैयाहवमुंगवः सुंवरा सुपमं तं कुर्वा गो संमृगुरवभ: ३६ देवो दीप्तिमतोवागोरव
रेखानयो ऽसनं गनकं दुकवदा ऽसनदृं लोक्य पश्यतः ३७ तांवस्त्वा विस्मया गोन महदेवो ऽनंगनाः १
पुनः सिमायमे रवाजयान लिपुराणानुनः ३८ तेन वा गौनदैत्यस्य हो यो ऽसने चापुतं गनः यामिनकृत्य

ग॰मं॰ ॥कुलशोन रूपसौन्दर्येणसमास्थितः ३९ यस्तु सर्वाणि वा सौ न निपुणं योगमेवगात ॥ अनः समापन्नं संख्याहीदय
वि॰ योगोध्यरेश्वरः ४० वाशांसमाधये त्रेनगतः स्वकोहियेजनं एवं येमं स्थिते देव्ये त्यसोरोग्रहरहये १
६२ द्वितीयेनाप्रिवाशीमनं ध्यानधानदृश्येस्वयं ४१ यथा त्रान्तस्याम यित्वा हि लावे कोहियेजमं समुद्रेण
नयामासयाजपमः मिवसमुः ४२ एवंमने नदा देत्येन ज्योतिनिर्गतं स्फुरन् सर्वगोपि स्वमनसान्
गौर्मलीनमांगने ४३ नमाजयमनाराणे हि विमसौ पणामहः विद्याय र्घ्य ग्याग्यं पद्यौ व सदूःत्विषु
त्वान्विताः ४४ अगुः किन्निरगंधर्वा मुहुहूरुः सिद्धचारणाः अस्थयोमुनयः सर्वे यत्र संमुहहिरं वरं ४५
सलनइंद्र मुख्याश्च सर्वे नत्रः समागताः श्रीरलस्योपरिमुराः अवर्षं सद्मुद्गकैः ४६ इति श्रीमस्कां॰
वि॰ नारदं॰ उ॰ मंहादेवेश्वरनी पुर्णोपाख्याने शकुनिर्दैत्य वधो नामे कचत्वारीशोध्यायः ४१ नारद उवाच
पलायितेषु श्रोषु देवेषु सुरसत्तमं इंद्रलाल जीनांवेत्तुमहेशा हिनादयन्डुं भी ज्वरिः १ सोमीवमा
लोपाहवेद्रः समागम्य वंदितः स्वपुत्रैर्धीरवैःसार्द्धं स्वसैन्य परिवारितः २ पांचजन्यमहाम्य सभाद्रै
वुधे विराजितः प्रविवेशपुरे सार्द्धं पुरीचंद्रावतीं प्रभुः ३ इःस्वामीः सर्वदीप्सने स्तदंतीकलशांवकुः स्त्रंवे
रहील्वायान्नेः पुत्रराजीमदालसा ४ श्रीकृष्णचरणोयाले निधायामुखतांजलिः गत्मुदहागं राम
मुखीदीनाहरि तत्व ज्ञनामर ५ मदालसउवाच भाग्यवलाशायमुखः प्रभो त्वज्ञानेयदृश्तोऽकृत्यगो ६८

दिदेव गुरुशिष्यसेवाश्रितमवेषिधावत्सुतो धिलिशो सिन्नमामि सुमं मंदान्म संजेणात्स्वयमीनमीनमनु
ष्य हतांकुतमितिस्मिदेव भर्ता हतं मेसतं मेकिल नेपाशं तमस्य देवसन्नगण्यितास्मि ६ नारद उवाच
इस्मृक्तो भगवान्सुस्यमसृष्टुः समाकर्ण्य हृष्ट सर्वचंद्रावर्तीरण्यं रहो मत्स्यै महामनाः ७ कल्याणमगाण्यां
दत्वाम क्रिशानं शिरः क्षिमन् पंकूनेः शिशवेकल्मः समालोपदेशसुभं ८ उवेचश्चावाहयोरहं
कामधेनुः सुरद्रुमः ग्राह्यतापेनमकुनितामुलपुथ्येपुरंदरान् ९ सुरेंद्रास्य मास्याहाससनाः श्री
ननाहेनः गोविप्रसुरसाधूनां धंरमांपालकः स्वयं १० वह्लाष्य उवाच केनोदैत्याः सर्वका
लेशाकुलाया महावलाः देवर्षे परमं चित्रं कस्मान्मोतरसुपागताः ११ नारद उवाच ब्रह्मकल्पेपुरा
जे नमंधवेश्याः धरावपुः आसीनस्य गुभागुज्ञाः वभशुनैवचोरमा १२ केदर्पा समसनावशप्याहिरण्य
मश्वणामसृविताः मिनंजगुः देसलोकेगीतवादांविमारदाः १३ मंदारो मंदरो मंदो मंदहासो
महाविलः सुरेशः सुधनः सोधः श्रीभानुरिति विश्रुताः १४ एकदा सोहिमागुंजि गांदेवीवी
त्यधेधाशि सहमूसलेस्वमनसि गुरावह्णुसुत्ताप्सवे १५ सुरहृयेषात्पाधे नगतावानिं चनाधसं
वाराहेश्च हिरण्याक्षात्ननां तेनाहरेनवः १६ शत्रुनिसंवरोहत्वाम रूसंसापनोरुरुः कालनाभोम
हानाभो हरिश्मश्रुनथोत्कचः १७ एकदागृहमायांतमपांतरनमं सुनिं नत्वा संपूज्य विधिवत्पप्र

ग.सं.
वि.
६९

श्रुतीरम्यारदास् १८ देवा ऊचुः श्रुतेमुरुमुखाद्दुलन्त्वैघन्येशोरहरिःस्वयं इदानिमोहंभगवा
नभक्तानांभक्तवत्सलः १९ श्वस्माभिर्न्नेस्तूतामक्तिरामुरीयोनिमास्थिताः ढःखंनानिरतेईश्वरैक
यंमोहोमवेदितः २० उपायंवदनोब्रह्मनकल्याणाय्यपरस्यच कत्यागार्थंचिरंतासीदनातं
अगतीश्वमो २१ श्रुपोतरदतमउवाच ग्गानानामत्यस्माभावेर्यमनोनिरहीपरं गैमैः प्राप्नुःपदंदेवा
निर्गुणंमोहनाशकं २२ एकांतमोहदंनेहंभयंक्रोधंस्मरंतथा विधायसर्वेमततंश्रीकृष्णेलीन
मानसाः २३ वृष्णिगर्भस्यमनेवधाम्नश्चानांपततोसथा कायाधवःमोहदाद्वैतहाद्वमुतपामुनिः २४
भक्ताप्नुरनायकमिगुःक्रोधाच्च्यविमामुरः स्मराद्वुभुतयःप्राप्तुर्योगिनांदुर्लभपदं २५ येनकेनापिभा
वेनश्रीकृष्णेधारयेन्मनः भक्तियोगेनतत्सुखमयदर्भिःप्राप्यतेमुरा २६ नारदउवाच इत्युक्तानदे
तेगानन्नपांतरतमेमुनौ चक्रुर्वैरंशाक्रुन्यायापरिदृत्तामनेदरोः २७ तेप्राप्नुर्वैरभावेनश्रीकृष्णंपरमे
श्वरं नचित्रंविधिरामेन्द्रकीलःपेशस्कृत्तेयथा २८ इतिश्रीमद्गर्गसं.वि.ना.व.सत्कृतिबोधोनामप्रथमा
खंडविज्ञानखंडेश्रीद्विचत्वारिंशोध्यायः ४२ नारदउवाच इतिसंशंसवैकंनुभगवान्सर्वस्त्वमश्रीयादवेश्वरः
वटुभिःमेमिवैःसार्द्धमिलारतमत्पयपो ११ विमानमिथ्रुवैकणिसीदराज्ञोभूपयगोलस्यचक्रवर्त्तिकैश्वैः राम
स्तुतःस्तुतिःस्वर्गमयःसमेतः मुराःलवेमेधियलःरत्नमानुः २ नंसर्वंमोमंदरमेनमंदरोमुपाश्वेय ६९

एवंकुसुमरम्यतुर्यकः विभाति वैकौशि दिमिः गौरैक्षरतुनुः यदार्थे मनोरम्यास्वः ३ जातु दंकुम
वंतियत्रयतः स्वतः सिधिभवंसुवर्णा यत्राहरोनाकिलायज्ञयानायद्भवीयानांसुनितामयसं ४
करंवज्ञानामपुष्पंचधारयासांयानयोमेतनरसतोरुद्रादि सीतोत्स्मैवैवर्त्यैपरिङ्गमाद्योदेगंध
भावानमवेतिराजन ५ पतोद्भवाकामद्यानदाधरत्नात्मानानाः शुभमधूषरतामि पायाह
नादिभिरुलातियानि दिव्यानिनानातिष्यन्तिवाहयंति ६ एवंचनत्रोद्धवंनभक्तिंसंकर्षणोयन्त्रवि
राजतेषः शीकमराक्षेरस्मेसौवर्णभिः स्तुभावनायांनियनानुमत्र हेमोत्कृष्टायोगवसंतवा
कुमैरजहूतैर्लादिलवंगमालैः देवकुमामोरमदांयषट्पदैरिलासनंचडस्मनीवरेश्र ८ यस्यमनु
वंस्वर्णामधिमनोहरांवैडूर्यरत्नां कुरुरंरचिविता रत्नासनेसर्वमनोरुतेसुरेषिजितायस्वंडजग्रहेव
विक्षहरिः ९ स्त्रीभानुमोनामपुराहृतेयोजामाररुक्मोन्मतंकुर्वतः एकाहसीयः समपोष्य
मारतेश्वाग्रः सदेवैः किलमंदरावले १० ग्रहाणिराज्यंकृतनेकुबेरवज्ञाज्ञावुतोनोमा किलवंद्रुमा
गवाः नीलावंकरववायसमनुवेदमायेयोमेयिललमंदरायवले ११ बहुलाश्व उवाच योमने
कुरुपेजातेभगवान्मधुसूदनः ग्रेणयकारकिंदेवोवदहेदेवर्षिसत्तमः १२ नारद उवाच महोवरं
दिव्यंतस्मिनमंदिरमानुनि सौवर्णपंकजंवोदयकिरीटी आरमाधवं १३ अर्जुन उवाच काद

गं॰मा॰
खि॰
८०

नैमिषे नामिषक्षेत्रे गोवर्धने पंचकोशे हि ते परमं देवकीपुत्रकस्य वैकुंठं अद्भुतं १४ श्रीभगवानुवाच शृणु
देवर्षे राजराजः स्वायंभुवकुलोद्भवः नमाय महतवो दिव्येन स्वे वैकुंठमद्भुतं १५ स्वस्थापीत्वा सत्वं स
धः सर्वपापैः प्रमुच्यते स्नात्वा च दृष्ट्वा परमं यालिनपार्थन रेवा: १६ नारद उवाच अत्रैव भगवान्
साक्षात् नवोभूमिं अगाम ह मद्रूपा नव न स्वैति सर्वा लोकास्तत्पीत्युषः १७ नाथैव वोधवः प्राह भ
गवंतं सनातनं उद्धव उवाच कस्यैवं सुसखोभूमिं नतिनावलनं निधौ १८ सुविभंत्योविराजंते का
श्रिवोवदे प्रभो श्रीभगवानुवाच स्वायंभुवेन मनुना तपस्या अकरो पुरा १९ तस्यैवं सुतर्वोभूमि
रघाधिपस्यावसीवनु सत्तेवहिवमन्ने तेनापैध्योवाल्पहिद्रुपः २० अत्र जाम्रस्य कस्यापि स्यनः
स्नाचमर्वैति हि स्वत्रतेशोनमर्णमादैवलोयाति मानसः २१ मतोभूमेस्वमताग्येवकुंमालवनुपु
त्वः नारद उवाच देवस्त्रभगवान् कस्म स्वैसन्यपारितः २२ अगाम वोत्काहाम देशात्स्त्रभि
नादवन्मुहुः हिरण्यकसिपुदैत्यः लेपनत्रपथा २३ पत्तलीलावमीनामसवर्तिते कावनीपुरी
लीलावतीश्वरः सा तामि वितेशो जोऽस्यामनः २४ नित्यं रामं सकृदतेमर्तिभावेभुविहरन्तः सोपिस्मो
कल्मवेडायपुरवाय महात्मने २५ गतिं दृष्ट्वा परमं सम्यग्मनुतींचवोधनं जेवं इस्यंपवनान् देवदेवः एम
सर्वं वर्षैमिसावृतं २६ अगामवेदनगरं सृत्रिमान वपत्र निगमो दृश्यते सर्वदैवहि ७ मत्स्यभयां ८०
जंबूद्वीपमनोहरे

महावाशिलावीणापुस्तकधारिणी गायंती सुस्वरं हितं मंगलं मंगलालयं २८ उर्वशी दूर्वविनी
चन्द्रस्यं मेघरागोऽन्यः हावभावकलादेश्या लोचनं प्राप्नुतीश्वरं २९ गंधर्वविद्यावशुद्धेयं वनेपुष्प
ण्यमुदर्शने सख्याश्चित्ररथो ललितेवादितालिप्रिया पुनः पुनः ३० वैराग्यीरागमध्ये गानि सुराद्यपि प्रसा
निच मालकुंदुभीभिः प्राङ्गनदेवी विविध पवनं ३१ हस्वदीर्घप्लुतो रागान् रागान् स्वरितेनान्यः मा
नुमासिकमध्ये स्वनत्वानि रंजनानासिकः ३२ एतैरष्टादशी भेदैर्गीयते स्वरसंपदे: मध्यमं स्वरे वि
द्धं नेमत्रवेद पूरेन्दुः ३३ षड्जो वा मालाः स्वराः सप्ततथा ग्रामत्रयं तथा वदंति वदन्तारं मध्यमं
नेमत्रवा हि ३४ भैरवो मेघमल्लारो दीपको मालकोशकः श्रीरागमप्याविहिंडोलो रागाः षडमी
प्रकीर्तिताः ३५ पंचाभिष्ठाभिधाभि ष्यनुत्तरतभि पृथक् मध्यमं नालुनेत्रविचरंति न
पेन्दवः ३६ भैरवो वसन्तुवराग्य मालकोशः सुकद्युतिः पंचरद्युतिसंयुक्तो मेघमल्लारवहि ३७
सुपर्णोभो दीपक स्पष्टीरागो नवरागोऽभवत् हिंडोलोदिक्युहस्ताभोगा अमेमे पिलेश्वरः ३८
चतुर्लासवउवाच मालानां च सर्वरागाणां च ग्रामारागांगुनिममैः न स्वरानांकनिभेदाये नामभिः
दम्मत्रनवदः ३९ नारद उवाच रूपकः चंचरीकश्च मालः परमहः मरतः विरोहकमठश्चैवचली
कप्यकदिसराः ४० निषादर्षभगांधारा षड्जमध्यमपंचमाः एतेषां च नामगांधर्वे केषांचिन्मया ४१

रा·सं· वि· ९१ वेद्याधरं गोलकं कंचनस्य मामाम्बरं वः हायभाग्नानु भोग्यैस्मदचामि छम्भेद्रमन्ते मारंगमयथा
न्यादि देवराजस्य परंस्मरंतं ४२ इत्येतदुक्तं तंरागमनकिं भूपः सोप्युमिच्छमिः ४३ इति श्रीमत्संगी
त·ना·द·इलारत्नरवेरागमनेसुरानतो देशावधेवेदनगरवर्णने नाम द्विचत्वारिंशोध्यायः ४२
यकुल्लास्य उवाच रागिरागिनीनां च नामानि यहदेवकं थेमम: तथा येषां पुत्राणां त्वं वदस्व
विस्तरम्: १ नारद उवाच कालेन देशभेदेन क्रियया स्वरमिश्रया भैरवस्य षड्पंचाशत्को
टिर्गीतमस्तकीर्त्तिताः २ मधुरा बिल्यसमन्तुस्यविंगलोमाराधसत्व्यः भैरवस्याष्टपुत्राये गीयं
ते तेपृथक्पृथक् ३ विज्ञाजयजयावंतीविविजाकथितम्पुनः इनमल्लाष्ठधकाशीगमीरापेतिम
नमोहराः ४ मेघमल्लारागस्यकथिता पंचमैथिल स्पामाकारस्तारठस्थनमेतापन इवद्व ८
केदारौव्रजसंतस्य सुतलपाटलेवच: घिरागागोयपुत्राः कथितादर्शमूर्तिभिः ९ मेघमल्ला
रनामस्यरागिराणः पंचविश्रुताः कल्याणः सुभकामस्यगोडकल्याणएवच १० कामरूपः काह्
रेतिरामसंजीवनसत्प्रा सुखनामामंदहासः३ त्रानेपोविदेहशाद् ११ रागस्य दीपकस्यापि क
थिताः गणपंडितैः गंधारी देवगंधारी धनासीस्वरसीलत्वाः १२ गुणाननीतिरागीराव:६ राम
येताः मैथिलेस्य यर मालकोशस्य रागस्य षष्ठपुत्राः प्रकीर्त्तिताः १३ चंद्रहारोतृषस्पसविहा ९१

णभैरवस्य मालकोशस्य रागस्याष्टपुत्राः प्रकीर्तिताः १४ देशाखी चैव कर्णाटी गौरी गौडी लक्ष्मी तथा
वसुन्तसिन्धुकलापे च हिन्दोलस्य पञ्च विश्रुताः १५ श्रीरागस्यापि राजेन्द्र कथिता सर्वसंमिताः मारुणाः
मागधी गौरी रामकरी संपूर्णा भाशारस्तथा १६ गान्धारश्च महामोरश्च भांगीरश्च मेघवत्सः श्रीरागस्यापि राजेन्द्र
पुत्राः षट्पुत्राः मनोहराः १७ वसन्तस्यापि हि पिङ्गलाङ्गी सुन्दरी तथा हिन्दोलस्यापि रागस्य रागिणयः
पञ्च विश्रुताः १८ मेघरागश्च वसन्तश्च विनोदः कुमुदस्तथा एवं च विहितो नाम विभागः स्वर
मंडले १९ उत्पाद्यस्ते समाख्याता मे मैथिलेन्द्र पृथक् पृथक् बहुलाश्व उवाच पाण्डुतास
ः साक्षात् त्रिगायत्र्या महात्मनः २० रागमण्डलं स्थितं हि ज्ञातं महात्मनः संगानि वदस्व देवकी
नि महीपते २१ नारद उवाच मुखं व्याकरणं प्रोक्तं छन्दः पादौ उच्यते मीमांसा शास्त्र हस्तौ च ज्योति
नेत्रं प्रकीर्तितं २२ आयुर्वेदं पृष्ठदेशो धनुर्वेदमुरस्थले गान्धर्वस्मरं विद्धि मनो धैर्य मे विद्धि स्मृतं
२३ सांख्यं बुद्धिरहंकारो न्यायः पादौ प्रकीर्तितौ वेदान्तं मस्तकं विद्धि देवस्यापि महात्मनः २४ राजा
रूपभिदे रागान् विहारे विद्धि मैथिलः एवं मेधाविनो रागान् किं सुखं मोक्ष मिच्छसि २५ बहुलाश्व
उवाच तस्मिन्नेव द्वापुरे स्वे किं विकारः हरिस्वयं एतन्मे वद देवर्षे त्वं साक्षात् दिव्यदर्शनः २६
नारद उवाच आर्यं वेदनगरं श्री रूप पादस्वरं नितामो विवलिं नीतास स्वर त्यामयासह २७

ग॰ सं॰
त्रि॰
७२

गंधर्वैरप्सरोभिश्च ग्राममतालैः स्वरैः सह । रागैः सभेदैः सहितैः अप्सानामसुतांजाली २८ प्रसन्नो भगवान्
साक्षाद्देवदेवो जनार्दनः वेदे आह यद्‌त्वंनां सर्वेषां प्रगुणां मतां २९ श्रीभगवानुवाच निगमं त्ववरं
श्रुतिपन्नेभ न समिवर्ततेऽर्लभं किं त्रिलोक्यानुभक्तानां हर्षितेमपि ३० श्रीभगवानुवाच वदिदेवश्च
सन्तोऽस्मि सर्वे येमे सुप्रार्थियदाः दैत्यानां देव निर्जलः पंदर्पो भव परेश्वरः ३१ यद्रूपं ते च गोलोके स्वधा
स्थिरस्फुरद्युतौ वृंदावने च पद्मासनस्य दर्पनकोहि शाः ३२ नारद उवाच श्रुत्वा देववचः कृष्णः
परिपूर्णतमः स्वयं स्वरूपं दर्शयामास राधया सहितं परं ३३ यद्रूपं सुंदरं दृष्ट्वा सर्वे ते मूर्छितां गताः परी
तास्ता विवेकं भावैर्विस्मृत्य स्वतनुं सुखं ३४ तदापि हर्षितानां सर्वेषां दिव्यैर्मधुरस्वनैः अगायन्सुरलोका
अन्नतनोपपयमां मतां ३५ यथा स्तुतेनत्याहर्षं माधुर्यं रूपमद्भुतं नमेवयद्‌वैदम्यस्वधाम्नापरि
भूतके ३६ सरस्वत्युवाच महत्पदं त्वां किल योगिनो विदुः सुविग्रहं नत्र वदंतीसात्वताः इंद्रेषु पते
नमस्त्वंरूपं तेमहात्मनमस्य महात्मामधीश्वरं ३८ गंधर्वा ऊचुः स्यामं च गौरं विदितं स्वधाम्नि कृतोल्लया
धामनिर्जृंभवाहिंविराजमेनित्यमलं चमाभ्यां घनोयथामेघकदस्मिनिभ्यां ३९ अप्सरस ऊचुः
यथानमालाः कलधौतवल्या धमेयथा चैवलयाचकाशि नीलोद्भिन्नो निकषाश्मध्यस्था सौ राम
तथायमत्र नयारमशाम्पाः ४० ग्रामा ऊचुः यस्य पदस्यपरागं सुभुमाकविदैवे इक्षितिचेतसि ७२

राधातंभजमाधवपादं ४१ नालारदत्तु· येनवलिमह्हिरेनहसिमेवहरेत् नेभजपादंमुहरेमोक्षसिं
मुद्रेकुहरे· ४२ मानापुत्तु· उम्लिपंतिवाहिदुंत्वेमेलोयछारांगना· राधामाधवयोर्दिव्यंदधामुपादयं
कजे ४३ स्वरादत्तु· शारदेंदुकचपंकजस्मितमसीवविडंबकं मिलिंदसुनिलेमोदितंकुलिसकेअवि
हारतं ४४ मसुरस्कंकन्हूरंदलितभक्तजनावजयंचलग्रुतिपदद्वयंहृदि दधामिराधापते ४५ इतिश्री
मह्मा·वि·ना·व· हस्तारतनखंडेगमनेवेदादिस्तुतिवर्णनंनामचतुस्त्वारिंशोध्यायः ४४ नारदउवाच
भैरवाद्याश्चरागाश्चरागाः श्रुत्वाश्चाह्लादेः प्रभो· रूपामृतंपावयवाक्सन्नेहहर्षितहर्षिता· १ पंचपंचवये वांचद
द्वीपाश्चाहरेत्सनौ नत्रनत्रस्थितागंतुंस्नावत्यान्नभस्मात्कद २ महोप्मीलस्तचेदस्वरूपमन्यद्भुतं
हरेः दृष्ट्वाचवर्णनंतस्यचक्रुस्तेविपृथक्पृथक् ३ भैरवउवाच भजहरिजानुद्वयमितिभजतिमजाति
महाकेवमलकराभ्यां ४ मेघमाल्हारउवाच उरुविद्योरंभारवेद्रोहेमहाभोधमयवेष्ट्यौ उजः श्रोणी
श्चोभाग्रुक्रौवल्लोवेतौस्तम्भेस्थेमौ ५ दीपकउवाच मकलममुखकरंकनककाचिधरं साधितहति
पक्षंभजतकटिमटं ६ मालकोशउवाच कटिकेमवधाहरेरतिमन्नजनतानेत्रयोर्हषिमानेहरंतौ प
रंकेतितेमेदाक्षरममीरे· मुनत्रेत्तामामर्वचेतोहरेमं ७ श्रीरागउवाच नाभेःसरः पुष्करकंडवक्त्र
नंतत्तमश्रिवलुभिंमनोहरंपदं रोमावलिः प्रोजितकामकाननंभजामिनित्यंहृदिराधिकापतेः ८

ग॰से॰
टि॰
७२

हिंदोल उवाच ॥ सन्नरंवल्लिकिंकिणीवल्लिपंक्तिः पिप्पलपल्लवे मोहनमाला किंकमलेषच्छामलरे रवाकिंतु
देरोमाचलिरेवा ८ भैरवरागीराप उक्तु॰ पीनकठिंपनकुसुमहरेर्दिरधनुःर्धरी त्रिवृतं कांचनशिह्लैर्या
हृकुचितद्रुजनहांगांडःखहे १॰ भैरवपुत्रा उक्तु॰ बकुलमुकुलश्वविम्बपर्कोन्मानंदरा देवचतु पराचेवर
तेवाहवोलोकविमानदेववदंजयंतभूधारहादिगोजास्व ११ मेघमल्लाररागिण्य ऊचु॰ मुरला
विंबफलपुलिसंडितं भजहरे रघारमधुरंमनः नवनपादलमसपुपिगृहंसकलेवलभमुमिपतेसभो १२
मेघमल्लारपुत्रा ऊचुः करहूरकेतकीसमोक्तिकेहिरकारांगमोखंडचंडपलामतमल्लिकानां एवं
हृचेव्रवपदिभावमकारीपर्वपादेनपंक्तिरमलाससनोवरस्य १३ दीपकरागिण्य ऊचुः नयनन्नपा
लजातंपावनोहांतेसंतेमदनशारपरोदासर्वेलावरपदीस्यं १४ शाजनज्ञानयनिनाकोटिशोलह्य
लसंनिजजनलसत्तांदानवदलेकेलावं १४ दीपकपुत्रा ऊचुः किंवाकुलितगुणलेववपसमथ्ये
दुःखहेयापवसतांनिसीनामिथुनं जेत्रंधनुर्जेवतिकिमकरध्वजस्यभूमंडले किमपचोडमुखे
परस्य १५ मालकोशरागिण्य ऊचुः पटिनस्यनइंसमंडलेफणिपत्न्याविवलोलकुंडले कमले
मकरंदनीभेरेभ्रमरालीवमगंडमंडले १६ मालाकोशपुत्रा ऊचुः रविरेवहिमंडलःकिमुयदु
मर्तुत्विषवाधतेनदिन मुषितिवनिगंडमंडलेद्युतिखंडकलधेनकेशरो ७ श्रीरागरागिण्य ऊचुः

एम
७२

कुलिंगयोः रवेजनयोः किल्लारारापश्यतांपुत्रकुसुमभूतलिनांमेषांगतः किरउथः वकुलेव काश्यप
येनस्नातिविवःलिपत्तुः १८ रागपुत्राअथः पत्तिकेरीसुतपीतपटंहरीशिखिकरीटनतीक्षमकंधरे
लकुटवेणुकरंचलकुंडलंपद्मनरंनटवेषधरंभजे १९ हिंडोलरागिरागायअथः श्यामसीकुसुमो
पमेयकांतिर्यमुनाकूलकदंबमध्यवर्ती नवगोपवधूविलासशालिनोवनमालीविदधातुमं
गलानि २० हिंडोलपुत्राअथः हरेममत्तमः पातवीतालिमसमौनध्यात्वन्समौनालिपणहारी इति
त्वंवंमत्वाजगन्नाथदेवयच्चेच्छामनेनध्यामांकुरुत्वं २१ नारदउवाच इतिरागकृतंध्यानंयः
शृणोतिपठेत्सदा नतस्यदुर्गतोवशेयातिभगवान्भक्तवत्सलः २२ इत्युक्तंस्वदर्शनंदत्वावेदाहिमो
हरिस्वयंबभूवपरमांतेषांशार्ङ्गपाणिश्चतुर्भुजः २३ तेनत्वापरदर्शनेहिमोगतेवेदगरोमहः
सेन्येमुः तंतंवाराधिस्थापयित्वायदूत्तमं २४ द्वारिकांस्वांपुरींगन्तुंमध्यचक्रेपरात्परः मंत्रीरवंक्ता
कलकिंकिणीकलेमुकांचनपात्रध्वनिनारथेन सुग्रीवमुख्यैरतिचंचलाश्वैर्नियोजितैर्मैथिल
दारुकेन २५ पुनेतसाइत्तमनाश्रुतिस्वनैः अमंगलैर्जगमाद्वारकाउज्ज्वलेन विहायसावेदपुराण
गानमायथौपुरीयादवहंदमंडितां २६ इतिश्रीमद्गर्ग॰ वि॰ ना॰ व॰ सं॰ इत्साहरत्नखंडरागमनेरागकृतं
श्रीकृष्णध्यानवर्णनेनामपंचचत्वारिंशोध्यायः ४५ नारदउवाच अथपलंअभगवतीपुरींद्वा

ग.सं. रावणीगणैः प्रद्युम्नः सैनकैः सार्द्धं नरदृक्रामस्यघन्वपौ १ प्रामबोऽननुविश्लीशर्ते गंधर्वाणां महा
वि. पुरीं वसंतमालतीनाम्ना हेमरत्नमयी शुभां २ तांवेगालतिकाजाले हेलाकाश्मीरशेखरकैः आमि
७८ फलादिक्जाविश्रौक्मीरवेइपारियातकैः ३ मनाहिलनादिताभंगैः पाछिमाचित्रपक्षिभिः गंधर्वैराजि
तोमवेनोऽतीभोगवतीतथा ४ पतंगो नाम तत्रैव गंधर्वो महाबलः कोटिलिप्यमुहुतिपाके
बद्धलेपोरथः ५ श्रुत्वा प्रद्युम्नमायांतं दिग्जयार्थे विनिर्गतं गंधर्वैः हृद्वैः युक्तो युद्धं कर्तुं मनो द
धे ६ रथाश्वगजवीरैश्च गंधर्वैर्दशकोटिभिः पतंगः प्रागतो युद्धं प्रद्युम्नस्यापि सन्मुखे ७
गंधर्वैर्वे सुमैः सार्द्धं घोरं युद्धं बभूव ह भल्लैर्गदाभिः परिघैर्मुसलैः लोमहर्षिभिः ८ बाणांधकारे
संजाते पतंगो नीर्पो बली धनुष्टंकारयन्प्राप्तोऽजगात्रे धनतनमहतैघे ९ गदो गदां समादाय
बलदेवानुजो बली गद्धलेपोपयामास वक्षोदोर्दंडांतरागिरीं १० गदस्याग्रदयाकेचिद्गंधर्वा
पतिताः रणे रथाश्वस्य शीर्षमध्यमात्रेगामिः ता मलकाः ११ श्रुत्वकुंडाः केचित्वीराः पतिताः रणे
मंडले श्रुयो भुत्वा उद्धृत्वो गंधर्वाश्चिन्नवाहकः १२ खड्गं मातृआगतम्सेन्यस्थिरशर्णांनदीसमूल
प्रभयाहरमासारार्थे श्रिसितिजनुहोकुमधे १३ सिंहाहृतेभट्ठकालिऊकिनीशानसंहता कपा राम
लोमादिलधिरं पिबंती रणपतेम्रधे १४ एवं युद्धंगरकृते गंधर्वाणां पलायनां गंधर्वसलादासामो ७८

हलिलसहवलान्वितः १५ महेन्तमाइगदयापतंगोहदिमेथिलः गदोपितंस्वगदयापतंगोहदिवोज्समा
१६ मवेलयगदयायुद्धंवभूवधर्षिकाहवं विस्फुलिंगाग्न्हारंभौहुगदेचूर्णीवभूवतुः १७ लब्धा
रमथोगुर्वीं गदामादायसत्वरः गदेततताडमिथिलं पतंगोरतार्द्रमेदः १८ गदाप्रहारेनागदस्तारांग
र्धोमवापहः पवलोघोरमध्येपतंगेनमहात्मना १९ दत्तैवद्वारकापुर्यापौनः संध्यमागते द
रमुपादवाः सर्वेकोटिमार्तंडसंनिभं २० तस्मिन्वतेज्जसिगोपंगो वलदेवोमहायलः स्थाविर्वभू
वमहस्त्रामगवान्भक्तवत्सलः २१ गंधर्वाः तंवलां सर्वैसमास्थ्यानहलेनवे ननाशमुपालेकुप्रा
वलीनौलीवलोरोवरी २२ रथाः नागाननुरंगांश्चवीराः समुन्सन्नोवराः निवेतुर्युगपत्तस्य वैचूर्णिता
स्तोपलाइवः २३ पतंगोविरथंतातप्राद्रुपभीतः शीघ्यो पुनर्योडुपादेवस्वतस्मिंनाच्यहचक्रा
रहः २४ ग्रामयोजनविस्तीर्णां गंधर्वाणां महापुरी वसंतमालंतीतथ्वो उत्थितार्थ्यहलेनवै २५
क्षिप्यकर्षंवलाकुद्धोनदेश्यामुधेन्त्वः हाहाकारसदेवाभिन्नागर्यापतितोगृहे २६ निर्ध्यैकृत्वो
तमिवाचूर्णीनाशंवीस्यसत्वरः पतंगः सर्वगंधर्वैः धर्षितः सतहंजांजलिः २७ स्वचिह्नेससुवर्णा
नोमुक्तालीरत्नमालितो ग्रामयोजनविस्तीर्णांसतानांविश्वकर्मणां २८ कामगानांपत
कामीयुतानांकुंभकोटिभिः सहस्रार्कप्रकाशानां विमानानांछिलदाकं २९ वसुर्लहांग

ग॰ सं॰ ज्ञानां वृष्णिसंघानां रक्षार्थं दैत्यानां नाशवत्नां भारहरायातमर्जुन २० पलाल्लभंगकारी प्रमीरजीतीय
वि॰ लहर्षोसह: सुधाकलानां दैत्यानां कोटिशो भाजनानि च: २१ नौम्यावलिं सदा माधवस्यानलवा
७५ ग्रथर्षिन: कृतांजलि: प्राहस्तं बलभद्रप्रभावित् २२ पतंग उवाच रामराम महावीर्य नमस्ते नमव
विक्रमं यस्यैकमूर्द्धनि लघवेश्यते भुवमंडले २३ देवाधिदेव भगवान् कामपाल नमोस्तुते नमो
नन्ताय शेषाय साक्षाद्रामाय ते नमः २४ जय वृष्ण्यादि नु देवपरात्पर स्वयमनंत दिगंतपरिस्तुत:
सुरमुनींद्रफणींद्रवराय ते मुषलिने बलिने हलिने नम: २५ नारद उवाच एवं स्तुत: पतंगेन
बलभद्रो महाबल: प्रसन्नश्चेत्ताना गांधर्वैर्भीमे बेत्तभवंहदो २६ स्थापयित्वा बलेकार्लिसज्ञा
तं पादवेश्वर: यादवै: सहितस्तत्र गोधूमपुरीं द्वारावतीं ययौ ३७ इति श्रीगर्ग॰ सं॰ वि॰ ना॰ ब॰ सं॰ दसो
त्तरखंडे गामने गांधर्वदेशप्रयवसंतमाल्लमीकर्षणो नाम षट्चत्वारिंशोध्याय: ४६ नारद उ
वाच प्रद्युम्नोथ महावीरो नारायण नृपद्भिः सैनिकै: सार्द्धं मधुधारामगाद्धली १ सु
वर्णाद्रिनदिसंतेवनैवैष्णांमकेष्के सुवर्णावर्णाहंसाहंकांचनीसामिकाश्रम २ हेमावतीषु
द्रोणाद्रिदेवदुर्गोण्डमेष्पिता: दानवानामगम्यामुरांधावेजवतीश्च ३ नत्रप्रजसंघादेववसुधि एम
वन्यामिरत्नक: श्रुत्वागमनं च प्रद्युम्नपुरं कर्णमनोदधे ४ प्रद्युम्नपुरषिन: साक्षात्कृष्णो बुधि ७५

स्तमः मत्रमैर्हृष्टमार्गैरुग्रसेनेन सत्पुरं ययौ ६ नत्वा देवं ससर्ज संसर कंस भाषाप्युद्धवः अद्युमक
स्थितं आह दिव्यात्मानंत्रीनांवरः ७ उद्धव उवाच उग्रसेनोनाथा यादवेंद्रो हरिकेसोत्थरपेश्वरः अंबूदी
पन्दपानजित्वाराज्ञः सर्वं करिष्यति ८ तेन श्रीगोविंदेनोजेतुं सकिन्नरीनंदनो ववली जित्वा सभार
तादीनि खंडानि स्वेन तेजसा ९ स्वर्गे देवलोकं जं प्राप्नो जेतुं कामिश्चर्महाबलः नसेन पष्ठघलिं शीघ्रं कु
लकोसल्यहेनवे १० सिद्धोहवैमहावीरोनेनागालसमसमोवले स्वप्नानालोकपालानांमादिपया
धिरतकः ११ कुवेरश्चकोशाढ्यः पुरंदरश्वोद्भवः उग्रसेनेन दत्तस्त्वंमसंचेपायनंपरं १२ पर
कृतस्तेनदास्याभियदुराजायमभूमतो उद्धव उवाच यथानिरधिक्रियोप्राप्तः कुवेरोयदुसेयस्ता १४
यथाश्वेतारतिलकम्नेवदेवाधिपावलि शुभांगोहरिवर्षेपाण्डुरेरत्नेषुलोकरः १५ यथादेव
सर्वोराजालंकेश्वरोरावणेश्वरः संवत्सरः केतुःमालः शाकुनाख्यमहासुरा १६ यथाभिमत
स्तेराजन्नवलिनसमेसुदास्यति नारद उवाच इत्युद्धववचः श्रुत्वा क्रुद्धः शाजगसरवोबाली १७ उद्धु
वेश्वसुवाचापश्यगुभागवतोत्तमः यावात्वमोसदास्याभितावत्त्वंसंस्थिरोभवः स्वन्यथातेगतो
नास्तिसत्यसत्यंमहामते १८ उद्धव उवाच यदंतुमेजितावराः श्रीगोविंदानसदाननराः मत्किंक्रिद
तांनमन्यतेतेषांदंडंभवेफलं १९ नारद उवाच एवंसदसिरोधेनशोधयामासचोद्धवः उद्धवो

ग·मे
वि·
१६

नागानोराजस्यहन्तांमनुमोचयतां २० दिव्यानिकानिनवस्त्राणिपुष्पमपशचतां मन्तुरवासदयाकर्णे
प्रद्युम्नोमयावानरहरी २१ जेवुंशाजात्मनंसाषाणिवित्रुरंजांचकोयपश्च यदुभिम्यांसभिः सार्द्धंस्यमेनंयपी
वारितः २२ सुवर्णाद्रिगृहास्थानसंत्रान्तोमकरध्वजः वीरकोदंडटंकारैर्दुंदुभिःध्वनिमिश्रितैः २३
सप्तहयेहेलिनादैःसर्विनेडस्फादिप्लोदसः सेन्यायाहरजोमिश्रा छादितंव्योममंडलं २४ वीक्ष्य
सर्वंमेहदेवामयत्नातुर्न्नेव्यरः सप्युमजमरवेःक्रुद्धोरघाण्डोमहाबलः २५ गदेदोहिंसीमि
दैत्यामिर्द्धवधेयाहवैसहः वभूवतुमत्तंयुद्धंदेवानांयदुभिस्सह २६ साहृत्तसाल्यपशजनाथी
नामव्यिःमिर्दपा साद्धंधर्कारेसंजातेसारयोशाहिरणीमुतः २७ वलदेवानुजोदेवोरोदंशितो
गजसंस्थितः सर्वेषामग्रतःशाङ्गो धनुष्टंकारयन्मुहुः २८ सहलंपोच्ययामासवाणौःकोदंड
निर्गतैः श्रीमालस्यवाणाघैःकेचिद्धोराः क्षिप्रारता २९ नीप्व्येभमहानाभ्योयुद्धेनिपेतुःपादपा
यदवः गजानांमिवकुंभानामौक्तिकानिपतन्तिरवात् ३० वाणांधकारेसंजातेशत्रोनारायणा
रव संच्छिद्यमानेरथ्येश्वववीरैर्नागेरसांगणे ३१ वभौमत्तगजोयद्वत्पद्माक्रिडानुमापतेः
सारथिस्यवलंदृष्ट्वासर्वेदेवाःपलायिता ३२ महतामिवकोदंडसमानिमाःशीर्णावृकाः राम
पलायमानंस्वबलंदृष्ट्वापाकशासनोवलिः ३३ धनुष्टंकारयन्प्राप्तोगजाजेषतनुत्तच्छन्नी मर्जुनं १६

रथाभिर्वीतो घिमत्वामानुमेवच ३४ सांवबाणाशनैर्मुक्तं निबुद्धं च शनैः शरैः छिन्नमेनमनादं जीरं समरख्यं
मारं रांमवा ३५ गत्वा उपमरेवी लेधन्वी पाक्रमत्वोयलि नह्यतो शस्यावीरामभग्नमुर्धरिकाछयं ३६
चक्रवक्त्रं भकारस्य नदद्रुतमिवाभम् देवाग्र पंचतांशाङ्गा मस्पर्द्धधारयामुमार ३६ रथिनः
छिन्नमनमः सत्तामङ्गीगतामरचे मचात्यं रथमास्मधनुर्धकारयत्नवलात् ३७ पशुशाक्रमस्व
स्याविछिछेद दशभिः शरैः हाम्यां सलेपातैः रथ्यानमहहेमलद्ध्वं सरे ३८ चुलीयामामसरातोंद्रसां
वोर्त्तांवदमीसुतः सछिन्नधन्वा विरथो हताश्वो हतमारथी ३९ नागेंद्रं मदमात्मसं सलोजग्रहायध
नः विध्याधमांवध्मलोनहदिशाक्रुशालोवस्मी ४० मेतधामेन मांवोपिकिंचिद्याकुलमानसः
वगनेवाद विहोयं कमलादिममगमं ४१ चतुर्योजनमुच्चांगं येजनार्द्धं ततष्टयं महत्वी न्काकुर्वतं त्रिशुं
डाहंतमंडलेः स्करवलेः पादवंतं नं चतुर्यो समनविरतैः ४२ गजानवीशान्मर्दयंतं रथान स्वान्वि
तीमनः इंडेर्पादैर्धोनयंतं कालांतकयमोपमं ४३ स्थागतं वीक्ष्य नागेंद्रं शाम्वुरांमो दितंपरं वि
व्यंतं मध्याद्रीनायद्रमेनायद्रुतः ४४ गदां गदास्यमादाय बलदेवानुजो बलि जघानतमतंकुंभे
गदयावसुकलयया ४५ गदापातमित्वसमुभो पिनागो वृंहं पपातह छिन्नपक्षोयथा सेलसलद्धन
मिवाभवत् ४६ अथ सक्रमत्वोयावनदांनर्दिरोषतः गावनगात गदयागदां सक्रमशायंहृदि ४७

ग॰सं॰ तेन धामेन मगता ज्योतिषा मूर्छितो भवत् उवाच तस्यायमप्यंगदं भुजाभ्यां प्राणहे मधे ४८ गदशाक्र
खि॰ मल्लौ ग्रुहु युद्धा मे परस्परं रंगे मल्ला विचित्र नेव न्यौ तो बाहुगाश्विकः ४९ भुजाभ्यां तेन मुस्याण्व
७१ बल देवाङ्गुजो बलि विक्षेप नमुरे वीरं बलेन सन्नवो जनाम ५१ मदा जयजयराजो यदुभिन्यैव मम्
यह: जयदुंदुभयो नेदुः समस्वेमुर्ण्दं नराः ५२ इति श्रीमद्गर्गसं॰ वि॰ ना॰ व॰ सं॰ १ स्नान नवरङ्ग मभेदे
बदेश विजयपाजयस्य तुष्टे नाम सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ४७ नारद उवाच स्वपुरे पतिलोमर्छीग
मः शाक्र मर्खोमस्तं उवाचस्याच दर्शां न तु किंचिद्व्याकुलमानसः १ सप्तकाशिमियपरं ब्रह्माङ्गात्मा
पाञ्जमस्थलं स्वसकामाद्वलीमीलापद्मांबुधलंपपौ २ देहावतकुले भ्यात्रिदंशा स्मृकमालि
नः चतुर्दन्ताः श्वेतवर्णाः महस्राशिसमच्युताः ३ हेमाद्रि प्रभवानामाजनतत्पषिप्राहः कोटि
सः पर्वताकाराः उन्मतादिगजास्थः ४ दिव्याश्वाद्वियाननयः कोटिपः शोकोटिपो नयः
स्वतांतुदारश्चादिव्यालानकौममपाःपराः ५ सपुत्रानिर्विमानांयोजनतद्भमालिनां निपुतंको
मधेन्नांपारिसाननसहस्रकं ६ करिदंतरवचिदंताहेमरत्नखचितयाः सुक्तामवकसंवकुशाये
प्रस्फुरत्प्रभाः ७ मल्लिकाममकरंदाढ्यासिपिक्कुमुमाकुलाः पदःकेननिभा मत्स्याकोटिमःसोप राम
वहंतीः ८ विमानानिविविधाशिमिवस्त्रालोकोटिपः साभमनानि मृदुस्पर्शा चित्रवर्णानि स ७१

र्षभः ९ हैयर्शिरोचापवहानीता विमानानां च लक्षाणि च मुक्ताफलमयकेदमानि रथचित्राणि महत्वशः १० स
हस्रमोतवर्तिकाः शिबिकानां च कोटिशः छत्राणां चामराणां च दिव्यासिंहासनैः सह ११ भद्र
नाणां मध्याकोटिरत्नस्त्रीभूषणानि च पीतपाटांबराणां कोटिं सुधर्मां च सभां तथा १२ एवं च सर्वतो
भद्राय मानीति महत्वशः हीरकाणां च हरीणां मुक्तानां मयुखानि च १३ गोमेदानां कोटिभारानीलका
नां मध्ये वरः स्वर्णैः वैदूर्यमणीनां वैदूर्याणां नवेश्वरः १४ स्यमंतकमणीनां च कोटिभारासमा
नः मध्ये वै पद्मरागानां भारं विद्रुमावृन्देशः १५ जांबूनद सुवर्णानां हारकानां मध्येव च सुवर्णा
द्रुसुवर्णानां भारकोटिस्वकोटिशः १६ सर्वं नवनिधीनां सर्वान्देवानां मैथिलेश्वरः मात्सानां लोक
पालानां मायिपत्याधिरक्षकः १७ नीलाद्रव्यं महाकृपालं दत्वैवं वसिमद्भुतं कोशाध्यक्षं हेमवर्णं कारिमिश्र
गणामस्तलांजलिः १८ नमेमनुष्यः संचारीः प्रददौ रत्नमालिकां संस्थाप्य राज्ये राजन्तेवाहिप्रह
लिः सभां १९ इत्थं समाश्रमेरं जीत्वा प्रद्युम्नो भगवान्हरिः विकर्षं नाडंनीसेनां महत्गोदानदानवधे २०
श्रुत्वा जित्वा मकरध्वजं हिन्दुमैः किन्नरालापा नकेपि पुष्पपुष्पलं वै प्रद्युम्नाय वलिर्ददौ शिबिकाणां समा
हा महस्त्र गोदानदामनु महानधपधिद्विप्रवितानैः शामयोऽसनं पतत्पताकैर्दिव्याभिर्भूमिन्या
नानप्रध्वजैः २२ विरजे शिविरस्यहोलाहरिमिर्येप्योदधिः श्वाकासप्तद्वाराणां नगराणां पुरंदरं २३

ग॰सं॰ वि॰ ७८

चते

सैसैन्यं सहसा राजन् दुंदुभिध्वनिसंयुतं । संवीक्ष्य विस्मितावीरा जग्मुः शाल्वसंहतौ २४ पुनश्चिंद्रं सा हा
बभूवुर्हर्षितास्तथा । ततो प्रद्युम्न सभामध्ये संप्राप्तो यदुनंदनः २५ ततः स तोयदुर्वोरैः प्रद्युम्नं प्राह देवराट्
राजन् वज्रनाभरिपु महाबाहो त्वं पराक्रमः २६ लीलावती नाम पुत्री सुभाहे माद्रिसानुषु । विद्याध
रेशः कुलं तिलकं राज्यं करोति वै । मत्कन्या सुंदरी नाम सुनवेंद्रनिभा शुभा । यस्यां तत्र देवताः सर्वैश्च
स्या राजन् स्वयंवरे २७ लोकपाला महाप्राज्ञा दिव्यविग्रहाः । यदृच्छया सुसिद्धे स्वयंसमेष्यंति
भविष्यति २८ गिरेः स्वयंवरं लस्यंति सुंदरं वशी भवति । तत्रापि गच्छ सहसा भ्रातृभिः सहकौतुके ३०
स्वयंवरं पश्य वरं देवलोके स्वयंभवं । नारद उवाच । नत्वा तु भगवान् काशिप्यादेवैर्भ्रातृभिः सहः
पुरंदरेण सहसा श्रीलीलावतीपथो । विशाला जिरसंपुक्तैरवचित्रलमनोहरे । चंदनागुरुकस्तूरी
कुंकुमाद्यैर्वचर्चितैः सुस्नातैः सुसैलैरीगंधविलेपनैः सुमहाधनैः सुमहाधनैः आस्तीर्णासनैः सासा
सिंहलोकरत्नमसे । तस्मिन् स्वयंवरे तस्यां प्रद्युम्नो दिव्यमासने । गिरींद्रे भेयवरः सिंहः सर्वैर्बोध
यतां स्व । प्रजेशा मुनयः सत्रे देवा सद्रा रागालिका । मरुतो हंसवर्षैश्च वसवो साध्याश्चिनौ च
मोपवनसानोमोधनदः शक्रपर्वतेः ३१ सिद्धा विद्याधराश्चैव गंधर्वाः किंनराश्च यक्षाः समा राम
५ गताः सर्वै रत्नाभरणभूषिताः ३२ अहुर्वेवाहिकी माया प्रद्युम्नं वीक्ष्य मेधिताः सा सुंदरी तत्र ७८

सुरत्नमायाः समं चरम्भां सुपर्णविप्रनिर्गताः । गान्धर्वी रम्भां तु पवित्री पुलोमजां चित्रलेखं वंशी वत्सभौवरांगना ३८
यांवी हि सर्वेषु सदसु सर्वं ज्ञातमोहं अवाप्तेषु नरदेवमेघ्विलः । श्रीः सर्वलोकस्य च पपपतावरं दिवि
न्वीतीमानुपलेवचावुदं ३९ दिव्यांवरं पत्रदला पत्तेषु सांसयुमवीरं नरलोकसुदरं समेतयस
र्द्धांसमवाय सुंदरी विघायी मानसमवायसुंदरं ४० समुल्थिनामानमितिहर्षविहलान स्यां सुम
त्स्यं विनिधाय नहले विघा व्वरेयाः सुहृत्तिष्पसुंदरीमुत्तां देवीमेघ्विलसं वशापर्वतेप ४१ मदम्
न मूर्च्छेषु नादेव निर्हुता महिरवीस्यविवाहमंडले तेमधैनः संरुह पुः स्वयंवरं प्रेवरमेधा रवमावकरं
परे ४२ जोधारमानं तानसरान्सुनुधेरा नदेयनात्वीक्ष्य हरेः सुनावली श्रीः समदनं सकलांधनुः
स्वयंवरं गृहीत्वायदुभिन्नगर्जरः ४३ नद्यापसुतैर्विधिरवे स्फुरत्सभे: छिन्नायुधा मेघ्विलपीर्शा
कंचुकाः विदुद्रुवुर्नेवदिशोरणाम रानीहारमेघारवसर्पदासिभिः ४४ प्रद्युम्नो भगवान्सात्वादिल्य
जित्वा स्वयंवरं विजित्य साहत्ते चेशभारतंगं समुद्यतः ४५ म्रान्नमिवदुभिः सैन्यैः सर्वैर्मविजत्तै
सहः स्वावयोभारतं खे नादयन्नप्यदुंदुभिन् ४६ पपयन्देर्पनिनेकांम्प्रजं वृष्णिपजयो वल्लीप्रा
न्नर्तनं द्वारिकादेपान्म्नप्रभूप्युरीहरेसुतः ४७ प्रद्युम्नोपि नः साक्षाद्दुर्वापुद्धिमन्तमः प्रागेता
मोद्यमेतां प्रेमभायां श्रीहरिवल्ले ४८ वर्षवशेषियम्नागंजं वृष्णिपजयं नप्या गत्सर्वं हि वयावो

ग॰सं॰ वि॰ ७९ गंधकपर्वमानससोद्भुव ४९ श्रीकृष्णबलदेवाभ्यां सर्वैर्यदुजनैः सह प्रद्युम्नं स्वसमानेतुं यदुसेनो वि
निर्गतः ५० गीतवादित्रघोषेण ब्रह्मघोषेण आभवत् मुक्ताफलैर्लाजपुष्पैः पौरैः सर्वैः समंगलैः
५१ गवाक्षतोरणपुष्पैः स्वर्णकलशैः नृपः गंधर्वैर्वारमुख्याभिः शंखदुंदुभिवेणुभिः ५२ गो
धान्तैर्हेमपात्रैः पुष्पधूपदीपांकुरैः उग्रसेनः शौरसेनः सम्मुखे वजगाम ह ५३ स्वकृत्या तोग्रसे
नस्य पुरो धृत्वा कृतांजलिः ननाम कामौ पदे भिः पौत्रैभिः सह मैथिल ५४ श्रीकृष्णं सबलेन
त्वा महावीन् सद्धान् प्रत्याप्य च गर्गाचार्येण ना मा प्रद्युम्नो मीनकेतनः ५५ संपूज्याध्याप्य विधि
वत् द्वारमोर्वे दत्तक्षिभिः स्वारोप्य वारस्त्रीकाम्यि उग्रसेनः पुरीं ययौ ५६ द्वारिकायां मंगलो भवद्
नां च गृहे गृहे इत्थं त्वया लिकथितः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ५७ इति श्रीमद्गर्गसंहितायां वि॰ ना॰ ब॰ सं॰ इत्या
दमरवेंद्र विजये स्वयंवरविजय प्रद्युम्नद्वारिकागमनं नामाष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ४८ बहुलाश्व
उवाच कथं चकार विधिवद्राजसूयाध्वरं नृप एतन्मे ब्रूहि विप्रेंद्र त्वं परावरवित्तमः १ नारद उवाच
यथोग्रसेनो नृपतिः सर्वधर्मभृतां वरः श्रीकृष्णेन सहायेन क्रतुराजं चकार ह २ गर्गाचार्यं कुला
चार्यं स्वहूतो बोधयन्नृपः बंधुभिः सहदेशान्सुहृदो निमंत्रितान् ३ भक्त्या परमया हूतास्तत्र प्रययो राम ७९
मुनयो द्विजाः व्यासगर्ग हरीकां सर्वैः पुत्रशिष्यैः समावृताः ४ वेदव्यासः शुकः साध्यो नैमेयो

वपनाम्नाः पैलः सुमंतुर्दुर्वासा विसंपायन इत्यहं ५ जैमिनिर्भार्गवो रामो भरद्वाजो यो मितो मुनिः
गर्गनेच मुनयो ह्येते नृपासिद्धाश्च समागताः ६ ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च देवा सगणास्तथा आदि
त्याश्च मरुतः सर्वे वसवो ह्यश्विनौ ७ यमोपि वरुणः सोमो धनदो गणनायकः सिद्धा वि
द्याधराश्चैव गंधर्वाः किंनरादयः ८ गंधर्वोप्सरसः सर्वा विद्याधर्यः समागताः वेतालाश्च दानवा
दैत्याः प्रह्लादो बलिना सह ९ रक्षोभिर्विभीषणः सार्द्धं लंकाधीशो विभीषणः सर्वैश्च वानरैः सा
र्द्धं हनुमान्वायुनंदनः १० ऋक्षैश्च दंष्ट्रिभिः सार्द्धं जांबवान् ऋक्षराट् बली सर्वैश्च पक्षिभिः सा
र्द्धं गरुडः पक्षिराट् बली ११ सर्वैः सरीसृपैः सार्द्धं वासुकी नागराट् महान् गोरूपधारिणी पृथ्वी
सर्वाभिः कामधेनुभिः १२ सर्वैः शैलैः समं विंध्यो मेरुश्च हिमाचलः गुल्मवृक्षलताभिश्च
वटसाक्षात्प्रयागराट् १३ महानदीभिः सहिताश्चागंगा च यमुना नदी पारावारः सप्तरत्नाकरो
यावनसंयुताः १४ श्रीमज्जन्मस्थानमेतत्स्वराजसभे महाध्वरे सप्तपुर्यश्च तेषामामानवारणा
नवोरवला १५ चतुर्दशवनुलानि विख्यातानि महीतले तीर्थराजश्च काशगश्च सर्वैस्तीर्थैः
समागताः १६ सिद्धाश्रमोविनमनः कुंडैः सर्वैः सरोवरैः वनानि दंडकादीनि सर्वैश्चाद्ववैः
सह १७ तैश्च समग्रैर्विमलैरेतेनैत्र समापयुः श्रीमज्ज्ञानवर्धनो नाम गणेशी राजो प्रज्ञा

ग.सं. ज्ञितिः २८ ऐरावतैः उच्चैःश्रवैः सरःकुण्डैः समावृतो नवनेदोपमे हातव्यावट्टस्यधमा भवः २९ स च मानुष
वि. रः माहात्म्यं चंडो नाम मैथिलः सर्वे गोपगणा गोगोमिर्नदशाऽसमावृतो ३० कीर्तिर्यस्य मही साध्वाज्ञो
८० पि मित्रोऽपि केश्वरी श्रीराधापि पिप्रियं कालु ठामारिवसंध्येष्यकोटिमिः ३१ मानद्रुष्प्रेष्यागोपिनां दारिको
अधर्मोऽभुदा नामांवासोयवत्र गोपिनं भ्रमिश्रस्मामवेत् नदेशराग संज्ञानं गोपिचंदनमेव हि गोपिचं
दनलिप्तांगो नरः पावनो भवेत् ३५ यत्र वैष्णवां लक्ष्मा सर्वैश्वर्यमनुत्तमाप्यवाध्वरे यत्रराजसूयाः तु कृष्णस्थ
स दुर्योधनः कलिः ३६ पांचालीभीमपश्च धर्माम्बकुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः भीमार्जुनौ च नकुलः सहदेव स
पापरे ३७ दमघोषोवसुदेवोऽशसेनो महानृपः धृष्टकेतुर्भीष्मकश्च नग्निजित्कोसलेश्वरः ३८
रहस्येनोपलिः माद्री मैथिलीस्वसः पि मानवः सुश्वेपिनव्रतमानः सुहृद्संबंधिबांधवाः ३९ सर
त्रीभिर्नश्वभिः वोक्षेराजसूयाध्वरे ४० इति श्रीगर्गसं० वि० ना० व० सं० यज्ञारंभे स्वयज्ञनतिमंत्रणो नाम
एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ४९ नारद उवाच अथ शिष्टो रिपुहारे रैवताद्रिसमुद्रयोः मध्ये पिंग
रके देवे पराभवत् १ वंचयोजनविस्तीर्णो कुंडो भूद्यस्यवाध्वरे योयज्ञ वृषकुंडं तु गव्यूतिः
पंचकुंडकाः २ मेरव लागर्भे विस्तारवेदिलिः निर्मीताः स्थाः सहस्रहस्तमुद्रांगा यत्र तं भोवमो महान् ३ राम
पंचयोजनविस्तीर्णो सोवर्णो यज्ञमंडपः विमानमोरणौ रेत्रेकदली खड्गसंज्ञिताः ४ भोजस्कंधके ८०

मधुसूरसेनादयश्चार्हका देवगर्भसहितोराजा वसुदेवः क्रतवाध्वरे ५ यज्ञावसानाः सुनिष्ठास्ते परिहृष्टांग
मोध्वरे वसुदेवपुत्रैस्वपौत्रैस्वपरमांनींवसुमिमिः ६ सहसामंमतस्यभारोरज्ञमस्यपद्मेवरे गर्गाचार्य्य
गुरुरहल्याघट्टरान्नोस्मदीक्षतः ७ होमाहोदपालसाशोदपालसाहिलदीक्षिताः स्वच्छध्येकः पंचल
दमुद्मानारलपाध्वरे ८ हरिस्युक्तासमाधारोस्यज्ञामप्रस्थहुमासतः सुश्रीर्गीं आपतय्यशेनक्षित्रवि
धिमेषिताः ९ कपिसीमस्त्रिलोकानुत्तवसुवुद्धुर्घृक्षिताः सर्वेदेवास्तुसोमेनसर्मोरांस्मृतागताः १०
दक्षिमन्याधर्मपत्न्योग्रसेनोपपुराणवृत्ति सत्य्वरावसपत्नानंमीर्योपीशरकेककरोत ११ ध्यामाधेपूमि
मिः स्नानोविधिवद्धृतस्रक्रिभिः पर्यावृत्तिताधावहोतत्विसम्यावभोमरुपः १२ देवडुहुभयोनेदुभयस्त नर्दुई
प्या उग्रसेनोपरिसुराः पुष्पवर्षोग्वचक्रिरे १३ गजानांहेमभाराणांनियुतानिचतुर्दश धानांवृन्दह
यानांनुयज्ञानांनरदक्षिणांपदा १४ कोटिशोनवरांनानांहेमभारासतांनियुतानिचतुर्दश सर्वांवृंद
कोटिपानवराशानांमहार्हरेखरेमहः गर्गवर्य्यपसुनयेगहोतस्किरसंयुतां १५ उग्रसेनोददौरा
मायादेवेंद्रोमहामनाः गजानांतत्रमहस्रंहयानामयुतंतथा १६ विप्राडूरंसुवर्णानांग्रामसलोग्रा
सशोदरैः ममतस्वयधावहोत्यक्ताशपाज्ञापयाद्विजा १७ मयोग्रसेनमास्वतोसंतुष्टाहर्षिमागताः
संतुष्टादेवताःसर्वाप्राप्तभागादिवंगताः १८ भूरिद्रव्यावंदिताःस्त्रपवधारायागरहेयया रहोदेव्यावान

ग.सं. एवं शश्वन्निर्गतो हि रोगतथा १९ भागानां त्रिषु मनसः सर्वे स्वे स्वे गृहं यदु: गावश्चेराः कृताः संघा नदीतीर्था
वि. न्यायसिंधवः २० मनुष्याः आप्तकामा येषां वै स्वे स्वे गृहं यदु: राजानो येन सत्कृताः परिवर्हैः सभृत्यकाः २१
८१ हस्तिना दानमानाभ्यां ते विस्वे स्वे गृहं गताः नेदाघानोऽपमुख्याये श्री लक्ष्मीः सर्पिताः २२ हर्षिताः
डेमदानाभ्यां ते विप्राः सर्वे व्रजं यदुः एवमेकस्थितो राजन्महाश्चर्यस्य मंगलं २३ यज्ञश्रीलक्ष्मीचंद्रकान्तित्र
किं फलं तेन हि येन स्वां वि निकस्यामि ते न्यायं हं निमत्ततेनरा २४ धर्ममर्थं च कामं च मोक्षं ते यान्ति प्राप्नुयन्ति २५
दुर्गाः परमः परमेश्वरः प्रभुः पुनातु वोयत्पुद्दस्य पुण्यताः अर्तवि तिथे तस्य कथां विस्त्रां कुर्वंती तीर्थं
स्वकुलं नराः ले २६ छलेन यज्ञस्य हरिः परेश्वरो भारं विदेहः प्रभु बोवलालयन् यो भूमि तु सुदेहपरो यदोः
कुलेन तस्मै नमो नरा गुणाय भूमते २७ इति श्रीमद्गर्गसंहितायां विश्वजित्खण्डे नारदबहुलाश्व
संवादे उग्रसेनमखोद्योगराजसूययज्ञो समवर्तानं नाम पंचाशत्तमोऽध्याय ५० श्री राम जी ॥
सत्यद्रुमिदं ग्रंथं मुक्तिमुक्तिप्रदायकं श्रीनिकेतस्य सोपानमतिवैकुण्ठदुर्लभं १ वः पठन्ति नरोत्तम
आमहलाशयोनसंप्रायः गर्गाचार्येण संप्रोक्तं सर्वसारसमुद्भवं २ ये श्रृण्वन्ति पठन्ति सम्यक् केचित् वा तो हरेः राम
पदं दिव्यं सुखं प्राप्य पुत्रपौत्रादिसंततेः ३ ममाप्नोये विश्वजित्खंडः श्रुतः परं वल सद्भवे स्वभक्षि ८२
ति सम भूयात् श्रीकृष्णाय नमः समाप्तः